

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas
Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedra

Rūta Vilūnaitė

Socialinio darbo magistro programa

Magistro darbas

Šeimos mediacijos praktika Lietuvoje

Darbo vadovė: Dr. docentė Lijana Gvaldaitė

Vilnius 2021

Turinys

Santrauka.....	4
Summary	5
Įvadas	6
1. Mediacijos samprata.....	9
1.2. Mediacijos proceso etapai ir taisyklės	9
1.1. Mediacija socialiniame darbe.....	11
2. Privalomosios mediacijos samprata	11
3. Mediacijos vystymosi raida	14
3.1. Ankstyvasis mediacijos vystymasis.....	14
3.2. Mediacijos vystymasis JAV ir Europoje.....	14
3.3. Šeimos mediacijos vystymasis Europoje	16
3.4. Šeimos mediacijos vystymasis Lietuvoje.....	16
4. Šeimos mediacijos tarptautinis teisinis reglamentavimas.....	17
5. Socialinio darbuotojo veiklos turinys	19
5.1. Socialinio darbo ir mediacijos sąsajos	23
6. Skyrybų psichologiniai aspektai ir šeimos mediacijos vaidmuo.....	23
6.1. Šeimos svarba bei skyrybų įtaka vaiko asmenybės raidai.....	25
7. Tyrimo metodika.....	26
7.1. Tyrimo metodas ir instrumentas	27
7.2. Duomenų analizės būdas.....	28
7.3. Tiriamųjų atranka	29
7.4. Tyrimo eiga ir organizavimas.....	29
7.5. Tyrimo etika	30
8. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas	30
8.1. Tyrimo imties charakteristika.....	30
9. Mediatoriaus vaidmuo, taikant šeimos mediaciją	31
9.1. Mediatorius, kaip terapeutas	31
9.2. Mediatorius, kaip konsultantas	33
9.3. Mediatorius kaip psichologas	34
9.4. Mediatorius, kaip teisininkas.....	34

10.	Mediatoriui reikalingiausios savybės	35
10.1.	Empatija, žingeidumas, organizuotumas.....	35
11.	Šeimos mediacijos proceso organizavimas ir kylantys sunkumai.....	37
11.1.	VGTPPT.....	37
11.2.	Mediatoriaus profesijos vertinimas.....	38
11.3.	Mediatoriaus įgalinimas valstybiniu lygmeniu.....	39
12.	Būdai, kuriais šeimos mediacija padeda spręsti konfliktus.....	41
12.1.	Empatijos skatinimas	41
12.2.	Pagarba kitam.....	41
12.3.	Įsijautimas į kito vaidmenį	42
13.	Mediacijos poreikis šeimoje	43
13.1.	Aplinka.....	43
13.2.	Skirtingų interesų susidūrimas	44
13.3.	Konstruktivių konfliktų sprendimo būdų poreikis	44
13.4.	Ugdymo skatinimas	45
14.	Svarbiausios mediatoriaus kompetencijos taikant mediaciją	47
14.1.	Analizė ir sintezė	47
14.2.	Problemų sprendimas.....	47
14.3.	Konsultavimas	48
14.4.	Psichologinis pasirengimas	49
14.5.	Tarpininkavimas	50
14.6.	Teisinės žinios	50
15.	Pokyčiai galintys padėti šeimos mediacijos plėtrai Lietuvoje	52
15.1.	Informacijos sklaida.....	52
15.2.	Paslaugos apmokėjimas	53
15.3.	Teisinės sistemos suregulavimas	54
	Išvados	57
	Rekomendacijos.....	59
	Literatūra.....	60
	Priedai	65

Santrauka

Šeimos mediacijos praktika Lietuvoje

Šeimos mediacija Lietuvoje yra pakankamai jauna sritis, lyginant su kitomis Europos valstybėmis. Susiduriama su nepakankamu temos ištirtumu teoriniu ir empiriniu lygmeniu. Šiuo darbu siekiama analizuoti šeimos mediacijos proceso praktiką Lietuvoje, taip norint geriau suvokti esamas tiriamo reiškinio sąlygas bei reikiamus pokyčius spartesniam šeimos mediacijos įsitvirtinimui Lietuvoje.

Tyrimo tikslas - išnagrinėti šeimos mediacijos taikymo ir plėtros galimybes Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai: remiantis moksline literatūra aptarti šeimos mediacijos vystymąsi Europoje ir Lietuvoje; apžvelgti šeimos mediacijos teisinį reglamentavimą; nagrinėti Lietuvos ir užsienio autorių atliktus tyrimus šeimos mediacijos tema; tirti šeimos mediacijos praktiką Lietuvoje; apžvelgti galimus pokyčius, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas šeimos mediacijos vystymuisi ir plėtrai Lietuvoje.

Uždaviniams įgyvendinti taikytas literatūros, teisės aktų, dokumentų analizės ir pusiau struktūruoto interviu metodai. Tyrime dalyvavo 7 mediatoriai, taikantys šeimos mediaciją. Gautų empirinių duomenų analizei pasirinktas turinio analizės metodas.

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad mediacija yra tinkamas konfliktų sprendimo būdas šeimose, nes leidžia geriau nei tradicinės teisinės procedūros patenkinti abiejų ginčo šalių ir jų vaikų interesus. Nors mediacijos poreikis pripažįstamas šeimos ginčiuose, tačiau pradėjus taikyti šeimos mediaciją Lietuvoje, susidurta su sunkumais, bei itin lėta jos plėtra. Tam didelę įtaką daro informacijos stygius apie patį metodą, bei teikiamos paslaugos procesą. Daroma prielaida, kad valstybė neskiria pakankamai lėšų siekiant įgyvendinti spartesnę informacijos sklaidą apie visuomenės galimybę taikiai spręsti ginčus. Susiduriama su teisinės aplinkos Lietuvoje trūkumais, tai trukdo formuoti teigiamą visuomenės požiūrį į šeimos mediacijos praktiką, bei ugdyti sveiką įprotį, ginčus spręsti taikiai. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, pastebima, jog mediatoriaus atlyginimas yra nepakankamas, dėl to kvestionuojamas mediatoriaus profesijos orumas. Susiduriama su teisinės sistemos netobulumais. Nurodoma, jog nėra aiškūs pirminės ir antrinės teisinės pagalbos aktai, taip pat trūksta valstybės įgalinimo mediatoriumi, trūksta priegios prie įvairių, mediacijos procesui, reikalingų duomenų.

Summary

Family mediation comparing with others Europe Union countries is quite young institute. This area are sparsely examined both theoretically and empirically. The purpose of this study is to analyze family mediation practice in Lithuania in order to get better comprehension about existing conditions of process and how it could be possible to develop it by positive changes which could be done in Lithuania.

The goal of this study is to analyze family mediation practice and possible development in Lithuania.

This study analyses evaluation of family mediation in Europe and Lithuania, regulations by law and scientific literature of this field. This study tries to show which possible changes in different kind of levels could be done that family mediation would be more effective and reachable for Lithuanian families.

The data of this quality study was analyzed using content analysis. The sample consisted of seven respondents, who are mediators of family mediation.

Data analysis showed that family mediation, as constructive conflicts solving method is necessary in families conflicts because of its nature. Respondents experiences revealed that there is lack of information about family mediation and not enough investment from government for this institute. There are some legislative gaps which makes development of family mediation in Lithuania problematically.

Ivadas

Lietuvoje mediacija, dar pakankamai naujas ir ne visiems gerai pažįstamas taikus konfliktų sprendimo būdas. Pasireiškiant ryškiems konfliktams šeimose, kurių metu vaikai mato netinkamą konfliktų sprendimo būdą, taip pat nevaldomų konfliktų metu, dažnai kyla grėsmė šeimose augantiems nepilnamečiams asmenims patirti įvairių formų smurtą. Konfliktų priežastys šeimose būna įvairios, dažnai jie kyla dėl nesusikalbėjimo, nemokėjimo išklaudyti ir tinkamai bei argumentuotai išsakyti savo nuomonės.

Šiuolaikinės visuomenės gebėjimas taikiai išspręsti konfliktus itin svarbus (Cremin, 2002). Viena iš aktualių šiuolaikinės visuomenės problemų yra konfliktai bei nesugebėjimas juos efektyviai spręsti. Konfliktams spręsti žmonės pasirenka įvairius, dažnai nekonstruktyvius, jų sprendimo būdus: smurtą, agresiją, patyčias (Sondaitė, 2009).

Mediacija, skirtingai nei kiti alternatyvūs ginčų sprendimo būdai ir teismai, ginčo šalims siūlo konfidencialumą užtikrinančią taikaus ginčų išsprendimo procedūrą. Be to, mediacija itin reikšminga atstatant socialinę taiką bei formuojant konstruktyvią ginčų sureguliuojimo kultūrą.

Šeimos ginčai yra viena populiariausių mediacijos sričių JAV, Kanadoje ir daugelyje Vakarų Europos šalių (Sondaitė, 2006). Čia sprendžiami įvairiausi klausimai: vedybinės sutartys, skyrybų klausimai (vaikų globa ir bendravimas su jais, šeimos turto dalybos, alimentų mokėjimas ir pan.), problemos, būdingos antrai santuokai, įvaikinimo, smurto šeimoje problemos.

Socialinis darbuotojas privalo turėti tam tikras kompetencijas, kurių dėka gebėtų rasti kelią į žmonių širdis, įgyti pasitikėjimą ir skatinti įvairiapusį tobulėjimą, padėti spręsti iškilusias problemas. Vienas iš efektyviausių konfliktų sprendimo būdų yra mediacijos metodas. Mediacija taip pat vadinama tarpininkavimu. Profesionaliam socialiniui darbuotojui šiandien privalu žinoti, kaip funkcionuoja mediacija ir ko reikia išmokti, kad pasitelkdamas mediaciją galėtų valdyti konfliktus ar mediatyviai bendrauti kilus konfliktui.

Šeima visais laikais buvo puoselėjama vertybė, tačiau pastaruoju metu ji tampa, sudėtingų ir netvirtų santykių, konfliktų vieta (Ivanauskienė, 2007). Taip yra dėl to, kad šiuolaikinė šeima išgyvena daugybę krizių, tarp kurių yra ir skyrybos (Venskutė, 2015). Prieš daug metų skyrybos buvo leidžiamos tik dėl išskirtinių priežasčių, pvz.: jei vienas iš sutuoktinių galėjo įrodyti kito sutuoktinio neištikimybę, šeimos apleidimą, priklausomybę (Wheeler, 1975; cit. pagal Solomon,

1983). Tuo tarpu mūsų laikais skyrybos tampa vis dažnesniu reiškiniu. Lietuva pirmauja pagal skyrybų rodiklius Europos Sąjungos šalyse (Maslauskaitė et. al., 2013).

Remiantis Oficialiosios statistikos portalo duomenimis, 2020 metais Lietuvoje susituokė 15 299 porų, iš kurių 7544 išsiskyrė. Iš išsiskyrusių porų net 4219 turinčių 0–17 metų amžiaus bendrų vaikų.

Daugeliu atvejų šeimos ginčai yra neišvengiami, tačiau palankioje ir draugiškoje socialinėje aplinkoje jie gali būti sprendžiami greitai ir taikiai (Žalėnienė, 2010). Teisiniu požiūriu būtent šeimos bylose taikaus susitarimo galimybė yra ypač svarbi – nepavykus išspręsti šeimos ginčų ir pasirinkus teisminį procesą, tokie ginčai trunka labai ilgai ir negrįžtamai sugadina šeimos narių santykius (Pavliukovičienė, 2016). Kaip viena iš efektyviausių priemonių, taikiam susitarimui pasiekti kilus šeimos ginčams, bei sudaranti palankiausias sąlygas konstruktyviam šeimos narių bendravimui ir bendradarbiavimui autorių nurodoma mediacija: Milašius (2007), Zaksaitė (2009), Banys (2014), Casals (2005), Morris (2014). Vis dėlto nepaisant suvokiamos šio metodo naudos mediacija Lietuvoje dar tik žengia pirmuosius žingsnius.

Darbo temos aktualumas. Lietuvoje ištuokų skaičius yra labai didelis, remiantis statistikos duomenimis, daugybė nepilnamečių auga nepilnose šeimose. Skyrybos yra sudėtingas procesas, emociškai ir psichologiškai paveikiama visa artima aplinka, vaikams tai gali būti didelis trauminis įvykis, todėl labai svarbu pirmiausia atsižvelgti ir užtikrinti vaikų poreikius, taip stengiantis užtikrinti tolimesnę jų pilnavertę raidą ir sveiką vystymąsi. Šeimos mediacija yra vienas iš būdų, kaip konstruktyviai spręsti šeimoje iškilusius konfliktus, stengiantis padaryti kuo mažesnę žalą besiskiriantiems ir šeimoje augantiems nepilnamečiams vaikams.

Tyrimo problema ir reikšmingumas socialinio darbo teorijai ir praktikai. Šeimos mediacija nors ir yra daugelyje Europos šalyse pripažintas ir plačiai taikomas, efektyvus ir konstruktyvus konfliktų sprendimo būdas, tačiau Lietuvoje ji vis dar susiduria su daugybe problemų, kurios stabdo šeimos medicijos vystymąsi ir plėtrą. Šiuo darbu siekiama išanalizuoti esamas šeimos medicijos galimybes Lietuvoje ir kylančius sunkumus, kurie stabdo jos vystymąsi. Šio darbo tema ir atlikto tyrimo rezultatai leistų geriau suvokti esamą šeimos medicijos situaciją Lietuvoje, bei leistų įvertinti platesnes vystymosi ir plėtros galimybes. Daugelis šeimos medicijas vykdančių asmenų turi socialinio darbo išsilavinimą, todėl svarbu suvokti socialinio darbuotojo vaidmenį šiame kontekste, atsižvelgti į turimas socialines ir teises kompetencijas, įvertinti tobulėjimo galimybes ir būdus, bei praplėsti socialinio darbo veiklos lauką.

Šio **darbo tikslas** – išnagrinėti šeimos mediacijos taikymo ir plėtros galimybes Lietuvoje.

Šiam tikslui pasiekti išsikelti keli **darbo uždaviniai**:

1. Remiantis moksline literatūra aptarti šeimos mediacijos sampratą, metodologiją, vystmasi Europoje ir Lietuvoje.
2. Ištirti esamas šeimos mediacijos taikymo aplinkybes Lietuvoje.
3. Apžvelgti šeimos mediacijos teisinį reglamentavimą.
4. Nagrinėti Lietuvos ir užsienio autorių atliktus tyrimus, siekiant atskleisti šeimos mediacijos sampratą ir taikymo galimybes.
5. Empiriniu aspektu nagrinėti šeimos mediacijos praktiką ir ypatumus, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas jos plėtotei.

Tyrimo metodas ir instrumentas. Teorinės darbo dalies uždaviniams įgyvendinti buvo taikyti literatūros, teisės aktų, dokumentų analizės metodai. Siekiant atskleisti individualias informantų patirtis, tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, duomenis renkant pusiau struktūruotu interviu, kurio tikslas - išanalizuoti mediatorių požiūrį į mediacijos metodą, jo taikymą ir veiksmingumą, taikant šeimos mediaciją, taip siekiant išsiaiškinti kas trukdo sėkmingai šeimos mediacijos plėtrai Lietuvoje, taip pat rasti būdų, kaip galima pagerinti situaciją.

Duomenų analizės būdas. Gautų duomenų analizei pasirinktas turinio analizės metodas. Turinio (content) analizė pasirinktina neatsitiktinai, kadangi siekiama išsiaiškinti esamą reiškinių struktūrą ir nustatyti ją tarsi iš vidaus – per mediatorių asmeninio požiūrio į tą reiškinį prizmę. Tyrimo metu stengiamasi sukonstruoti kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuojant asmenų žodžius, išsamiai perduodant jų požiūrius.

Darbo struktūra. Šiame darbe pateikiamas įvadas, kuriame pristatoma darbo tematika, empirinio tyrimo metodai, bei pasirinktas tyrimo instrumentas. Darbas suskirstytas į pagrindinius skyrius, kuriuose aptariama: mediacijos samprata, privalomosios mediacijos samprata, mediacijos vystymosi raida, šeimos mediacijos teisinis reglamentavimas, socialinio darbo ir mediacijos sąsajos, skyrybų psichologiniai aspektai ir šeimos mediacijos vaidmuo. Pristatoma tyrimo metodika ir tyrimo rezultatai. Pagrindinės temos suskirstytos į smulkesnes potemes. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas ir priedai.

1. Mediacijos samprata

Mediacija – taikus ginčų sprendimo būdas, padedant trečiai neutraliai šaliai. Mediatorius (tarpininkas arba trečioji šalis) padeda ginčo šalims pasiekti norimą rezultatą – priimti sprendimą, kuris tenkintų abi ginčo šalis. Mediacijoje nėra tikslo rasti ir nubausti kaltąjį (kaltuosius). Šio proceso metu siekiama tarpusavio susitarimo, todėl, pavykus susitarti, laimi abi pusės, išsaugomi geresni tarpusavio santykiai ateityje (Bickmore, 2002). Konfliktus dažnai lydi neigiamos emocijos: pyktis, nusivylimas, neapykanta, neretai kylanti agresija, todėl mediatoriaus tikslas ir užduotis pirmiausiai padėti ginčo šalims „nuleisti garą“. Po to siekiama padėti šalims išgirsti viena kitą, įsiklausyti ir pažiūrėti į situaciją kito akimis.

1.2. Mediacijos proceso etapai ir taisyklės

Mediacija – tai procesas, turintis tam tikrą struktūrą ir taisyklės (Kovach, 2005).

Pagrindiniai mediacijos principai:

- **Konfidencialumas.** Tam, kad mediacija būtų efektyvi, ginčo šalys turi būti nuoširdžios, atviros ir sąžiningos, pasitikėtų. Todėl labai svarbu užtikrinti, kad visa tai, kas pasakoma mediacijos metu, būtų konfidencialu.
- **Savanoriškumas.** Ginčo šalys turi norėti pačios dalyvauti ir spręsti sunkumus, jos gali bet kuriuo metu pasitraukti iš mediacijos.
- **Sąžiningumas.** Tam, kad pasiektas susitarimas būtų priimtinas ir vykdomas ateityje, svarbu, kad šalys atvirai ir sąžiningai dalyvautų šiame procese, nesistengtų nuslėpti informacijos, kuri gali būti svarbi priimant sprendimą.
- **Šalių lygiateisiškumas.** Labai svarbu mediacijos metu užtikrinti, kad abi šalys jaustųsi ir būtų lygios, turėtų vienodas galimybes išsakyti savo pozicijas, teikti siūlymus, priimti sprendimus.
- **Mediatoriaus neutralumas, nešališkumas, nepriklausomumas.** Mediatorius neturi ir negali palaikyti nei vienos iš ginčo šalių, su abiem jis turi elgtis vienodai. Taip pat jis turi būti neutralus ir nepriklausomas – niekas iš šalies (vadovas, auklėtojas ar kitas asmuo) negali daryti jam įtakos.

- Proceso neformalumas, lankstumas, universalumas. Mediacijos procesas turi tam tikrą struktūrą, tačiau ji yra lanksti ir lengvai pritaikoma kiekvienoje individualioje situacijoje, atsižvelgiant į ginčo pobūdį, ginčo šalių poreikius ir interesus, konflikto lygį ir pan. Lankstumo principas – kūrybiška sprendimų paieška, atvirumas naujoms idėjoms. Nors mediacija yra lankstus ir universalus procesas, tačiau egzistuoja tam tikra struktūra.

Dažniausiai mediaciją sudaro šie etapai:

- Pasirengimas mediacijai, tinkamumo vertinimas – tai organizacinio pobūdžio paruošiamieji veiksmai, informacijos surinkimas, pasiruošimas susitikimams, vietos, laiko parinkimas. Mediacijos taikymas ne visada yra tinkamas. Tuomet, kai konfliktas yra labai gilus, kai kyla pavojus vienos iš ginčo šalių saugumui (buvę smurto atvejai), mediatorius gali atsisakyti vykdyti mediaciją.
- Pirmas kontaktas su šalimi. Šalims suteikiama trumpa informacija, suderinamas galimo susitikimo laikas, vieta.

Mediacijos sesijos (susitikimai):

1. Įvadas į mediaciją.
 2. Šalių pasisakymai. Šiame etape šalys turi galimybę nevaržomai išsakyti mediatoriui ir kitai šaliai savo nuomonę visais ginčo klausimais.
 3. Spręstinių klausimų nustatymas, interesų įvardijimas, problemų nustatymas.
 4. Diskusijos ir sprendimo paieškos. Ginčo šalys siūlo ir aptaria įvairius būdus bei galimybes, kaip sunkumas, nesutarimas galėtų būti išspręstas.
 5. Derybos dėl pasirinktų galimybių. Nustačius galimus ginčo sprendimo būdus, šalys derasi, daro nuolaidas.
 6. Esant poreikiui – individualūs susitikimai.
- Susitarimas. Jeigu ginčo šalims pavyksta rasti taikų ginčo sprendimą, mediatorius jį dar kartą pakartoja ir išdėsto raštiško (arba tik žodinio) susitarimo forma.
 - Mediacijos pabaiga.

Mediacija yra išskirtinai konstruktyvus konfliktų sprendimo būdas, įpareigojantis ginčo šalis įsitraukti ir pačioms atrasti sprendimo variantą (Haynes, 1994).

1.1. Mediacija socialiniame darbe

Mediacija dažnai naudojama socialinio darbo lauke, sprendžiant įvairius konfliktus. Viena iš aplinkų, kurioje dažnai kyla konfliktai yra šeima. Šeimos mediacijoje, mediatorius veikia kaip nešališka ir neutrali trečioji šalis, kuri konsultuoja konfliktuojančias šalis, kurios pačios negali susitarti. Mediacijos proceso metu, susikoncentruojama į bendro sprendimo ir susitarimo paieškas. Nei viena iš pusių nėra kaltinama, siekiama konstruktyvumo sprendžiant problemą, dėmesys skiriamas sprendimo, kuris tenkintų abi puses, paieškoms (Budevaa, 2019).

Šeimos mediacija užtikrina lygybę konfliktuojančioms šalims, kurios su nešališko mediatoriaus pagalba ieško atsakymų ir sprendimų į iškilusius klausimus (Egorova, 2017).

Šeimos mediacija, tai šansas besiskiriantiems sutuoktiniams, susitarti kaip po skyrybų bus užtikrinami geriausi vaiko interesai. Mediacijos metu, šalys gali rasti būdus, kaip tinkamai užtikrinti vaiko interesus (Budevaa, 2019).

2. Privalomosios mediacijos samprata

Dėl privalomosios mediacijos, daugelyje pasaulio valstybių, vis dar kyla diskusijos. Klausimų kelia mediacijos privalomumas, kadangi vienas iš pagrindinių mediacijos principų yra savanoriškumas, dėl to gali pasirodyti, kad privalomoji mediacija yra sunkiai suderinama su mediacijos prigimtimi. Gilinantis galima pamatyti, jog įsipareigojimas pasinaudoti mediacija, nereiškia, kad šalys privalo išspręsti savo ginčą, tačiau jos yra skatinamos tik pasinaudoti mediacija. Nesėkmės atveju, šalys gali kreiptis į teismą. Šeimos ginčai yra labai emocingi, kas suponuoja objektyvias kliūtis šalims tinkamai suvokti ginčo esmę. Būtent dėl ginčų aukšto emocinio rodiklio, konfliktuojančioms šalims gali būti sudėtinga užtikrinti vaiko interesus, todėl privalomoji mediacija pradėta taikyti sprendžian šeimos ginčus.

Remiantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos tinklalapyje pateikta informacija, įstatymiškai numatyta, kad **privalomoji mediacija** – mediacija, kuria įstatymų nustatytais atvejais privaloma pasinaudoti prieš kreipiantis į teismą dėl ginčo sprendimo.

Vadovaujantis Mediacijos įstatymu, privalomoji mediacija nuo 2020 m. sausio 1 d. taikoma sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka; taip pat gali būti taikoma kitais įstatymų nustatytais atvejais. Pavyzdžiui, jei tarp skyrium gyvenančių vaiko tėvų kyla ginčas dėl bendravimo su vaiku ir dalyvavimo jį auklėjant tvarkos, vaiko tėvai, prieš kreipdamiesi į teismą, turi pabandyti šį ginčą spręsti privalomosios mediacijos būdu. Svarbu tai, kad mediacija galima tik dėl tokio ginčo, dėl kurio pagal įstatymus leidžiama ginčo šalims sudaryti taikos sutartį, todėl, jei, pavyzdžiui, kyla ginčas dėl tėvų valdžios apribojimo, toks ginčas iš karto sprendžiamas tik teisme, kadangi tokiuose ginčiuose taikos sutartis negalima, taigi privalomoji mediacija tokiais atvejais taip pat netaikoma.

Pažymėtina, kad pagal naująjį teisinį reguliavimą privalomas yra mediacijos inicijavimas – bendro abiejų šalių arba kurios nors vienos šalies prašymo pateikimas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai. Nesant bendro šalių prašymo, mediaciją inicijuojant tik vienai ginčo šaliai, o kitai ginčo šaliai nesutinkant, neatsiliepiant į kvietimą dalyvauti mediacijoje, ginčas sprendžiamas teisme.

Civilinio proceso kodekse numatyta, kad bylą nagrinėjantis teisėjas, nustatęs didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę, gali perduoti ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu, tai taip pat laikytina privalomosios mediacijos atveju.

Privalomosios mediacijos vykdymui taikomos bendrosios nuostatos dėl mediacijos, išskyrus atvejus, kai Mediacijos įstatyme nustatyti konkretūs privalomosios mediacijos ypatumai. Pavyzdžiui, net ir privalomosios mediacijos atveju bet kuri ginčo šalis gali pasitraukti iš mediacijos bet kuriuo momentu, nenurodydama pasitraukimo priežasčių, taip pat taikomas konfidencialumo principas.

Vertinama, kad mediacija pasinaudota tinkamai keliais atvejais:

- Kai viena iš ginčo šalių arba abi šalys inicijuoja mediaciją, joje sėkmingai dalyvauja bei pasiekia susitarimą. Tokiu atveju mediatorius išduoda pažymą dėl mediacijos įvykdymo;
- Kai viena iš ginčo šalių arba abi ginčo šalys inicijuoja mediaciją, joje dalyvauja, tačiau mediacija nutraukiama nepasiekus susitarimo vienos ginčo šalies rašytiniu pareiškimu apie pasitraukimą iš mediacijos, abiejų ginčo šalių rašytiniu pareiškimu dėl mediacijos pabaigos arba mediacija

nutraukiama mediatorius rašytiniu pareiškimu. Tokiu atveju mediatorius išduoda pažymą dėl mediacijos įvykdymo;

- Kai viena iš ginčo šalių inicijuoja mediaciją, tačiau kita ginčo šalis nesutinka dalyvauti mediacijoje, t. y. aiškiai raštu, el. paštu ar kitaip išreiškia nesutikimą dalyvauti mediacijoje. Tokiu atveju Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba išduoda pažymą dėl įstatymuose nustatyto reikalavimo pasinaudoti privalomąją mediacija įvykdymo;
- Vienai iš ginčo šalių kreipiantis į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą arba mediatorių dėl privalomosios mediacijos su prašymu paskirti mediatorių arba vykdyti mediaciją, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba arba mediatoriui išsiunčia kitai ginčo šaliai pranešimą apie gautą prašymą, kartu su prašymu nurodant, kad ne vėliau kaip per penkiolika darbo dienų nuo pranešimo išsiuntimo dienos turi būti gautas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo. Jeigu per nurodytą terminą sutikimas negaunamas, laikoma, kad šalys gali kreiptis tiesiai į teismą, nes nebuvo abipusio sutarimo dėl privalomosios mediacijos. Tokiu atveju Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba išduoda pažymą dėl įstatymuose nustatyto reikalavimo pasinaudoti privalomąją mediacija įvykdymo.

3. Mediacijos vystymosi raida

3.1. Ankstyvasis mediacijos vystymasis

Istoriškai, alternatyvūs (neteisminiai) ginčų sprendimo metodai atsirado anksčiau nei teisiniai ir buvo sėkmingai taikomi dar tais laikais, kai rašytinių dokumentų nebuvo (Ragaišienė, 2018). Visais laikais mediacija buvo naudojama kaip ikiteisminis ginčų sprendimo būdas (Petrauskas, 2011). Alternatyvūs ginčų sprendimo būdai buvo naudojami jau *pirmykštėse bendruomenėse* (Žalėnienė, 2010). Nors skirtingose kultūrose buvo populiarūs skirtingi ginčų sprendimo metodai, tačiau poreikis turėti įgaliotą asmenį sprendžiant ginčus vyravo visais laikais. *Viduramžiais* mediaciją pradėjo taikyti prekybininkai pirkliai sandoriams įvykdyti. Vėliau taikaus ginčų sprendimo tradiciją perėmė krikščionių bendruomenės. *Krikščionybės* laikotarpiu mediatorių funkciją atliko kunigai, kurie padėdavo spręsti šeimos ir kitus konfliktus (Milašius, 2007).

Mediacijos ir kitų alternatyvių konfliktų sprendimo metodų populiarumas išaugo nuo 1970 m. (Žalėnienė, 2010; Petrauskas, 2011). Manoma, kad šių metodų atsiradimą lėmė didelis skyrybų skaičius, padažnęję konfliktai tarp sutuoktinių bei padidėjusi administracinė našta teismams (Severson, 1995; Lowenstein, 2009).

Mediaciją, kaip pirminį ir pagrindinį ginčų sprendimo būdą, buvo pradėta naudoti *senovės Kinijoje ir Japonijoje*. Manoma, kad tam turėjo įtakos kelios priežastys. Pirma, tuo metu šiose šalyse vyravusios vertybės: taika, darna, harmonija. Japonijoje konfliktas - negarbė, dėl kurios sunku susitikti su kita šalimi akis į akį. Būtent todėl Tolimųjų Rytų kultūroje pirmenybė buvo teikiama taikiam ginčų sprendimui (Milašius, 2007; Kaminskienė, 2013). Antra, geografinės sąlygos – per toli išsidėsčiusios teismų buveinės nuo konflikto šalių gyvenamųjų vietų. Kinijoje mediatoriais dažniausiai būdavo bendruomenės lyderiai ar pasitikėjimo verti religiniai vadai, Japonijoje – vienuoliai ar religiniai vadai (Kaminskienė, 2013). Mediacijos populiarumas šiose šalyse XX a. sumažėjo dėl nepalankios politinės ir socialinės sistemos. Šiuo metu Kinijoje veikia beveik milijonas mediacijos komisijų, kuriose dirba apie šešis milijonus mediatorių.

3.2. Mediacijos vystymasis JAV ir Europoje

JAV mediacija atsirado 1960 m. ir vystėsi ypač sparčiai (Camp, 2012). Tam turėjo įtakos aukšti skyrybų rodikliai nuo 1980 m. Teisininkai pradėjo pripažinti, kad teisminis bylinėjimasis neužtikrina šeimos interesų daugeliu atvejų. JAV mediacijos pradininkais laikomi teisėjas W.

Burger ir profesorius F. Sander, kurie 1976 m. pundo konferencijoje, iškeldami esamos teismų sistemos problemas ir pristatydami savo ateities teismo viziją, akcentavo, kad daugiausia bylų turėtų būti sprendžiamos alternatyviais ginčų sprendimo būdais (Severson, 1995; Žalėnienė, 2010; Hahn, 2000; Petrauskas, 2011). Spartesnis mediacijos vystymasis JAV prasidėjo tik XX a. pradžioje padaugėjus ginčų dėl darbo santykių. Vėliau, po Antrojo pasaulinio karo mediaciją pradėjo taikyti ne tik darbo ginčiuose, bet ir kitose srityse. Manoma, kad būtent JAV ir Kanadoje pirmiausia pradėta taikyti šeimos mediacija (Zaksaitė, 2009). Šiuo metu, kai kuriose JAV valstijose šeimos mediacija yra privaloma, todėl asmenys, kurie nori pradėti skyrybų procesą, turi būti informuoti apie mediaciją (Sondaitė, 2009; Žalėnienė, 2010).

Europoje mediacijos vystymasis pastebėtas tik nuo XX a. devintojo dešimtmečio. 1999 m. Europos sąjungos šalyse mediacija atsirado kaip atsakas į didelį darbo krūvį teismuose. 2004 m. buvo parengtas vienas reikšmingiausių teisinių dokumentų, reglamentuojančių mediaciją - Europos mediatorių elgesio kodeksas, kuris tapo tiek mediacijos šalių apsaugos garantu, tiek mediatorių vertybių ir kokybės užtikrinimo, mediacijos taikymo pagrindas. Vakarų Europoje mediacija atsirado šiek tiek vėliau nei Tolimuosiuose Rytuose. Pradžioje mediacija buvo taikoma sprendžiant su verslu ir turto pasidalijimu susijusius ginčus. Mediatoriais šioje šalyje dažniausiai būdavo susiginčijusių aristokratų šeimų bendri draugai ar kunigai. Tik XIX a. pradžioje mediaciją pradėjo taikyti sprendžiant ginčus kitose gyvenimo srityse. Italijoje pirmosios mediacijos užuomazgos pastebėtos 2003 m., kai įsitvirtino nuostata, jog ginčai tarp bendrovės ir klientų pirmiausia turi būti sprendžiami mediacija, o tik po to teisme (Petrauskas, 2011; Kamisnienė, Račelytė, 2015).

Šeimos mediacijos vystymasis **Didžiojoje Britanijoje** prasidėjo prieš keliasdešimt metų, tačiau jos taikymas suaktyvėjo tik XX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje. Šeimos mediacijos paslaugas šioje šalyje teikia daugybė nevyriausybinų organizacijų. Šioje šalyje mediacija dažniausiai naudojama komerciniuose ar šeimos ginčiuose. Mediacijos plėtrą Britanijoje skatina daugybė įvairių mediacijos programų, kurios užtikrina kuo didesnę jos prieinamumą visuomenei. **Čekijoje** kilus nesutarimams šeimoje susitarti padeda teismo įgalioti ekspertai, kurie nustato tėvų tinkamumą auklėti vaikus ir tokiu būdu atlieka panašią funkciją kaip mediatoriai. Taigi šioje šalyje šeimos nesutarimams spręsti netaikomi alternatyvūs ginčų sprendimo būdai, kadangi šeimos mediacija įstatymuose nėra įtvirtinta kaip profesija (Casals, 2005). Tuo tarpu **Norvegijoje** mediacija yra privaloma. Tai reiškia, kad visos skyrybas patiriančios ar išsiskyrusios poros, turinčios vaikų iki 16 m., turi pasinaudoti mediacija (James, 2010). **Prancūzijoje** mediatoriai gavo pripažinimą apytiksliai prieš 20 metų. Šeimos mediacija kaip profesija Prancūzijoje buvo pripažinta XXI amžiaus pradžioje, o pirmiausia buvo paminėta konferencijoje Ženevoje ir Versalyje, kaip tinkama priemonė šeimos nesutarimam kilusiems skyrybų metu, spręsti. Prancūzijoje 1990 m. mediacija buvo įdiegta kaip civilinių ginčų

sprendimo procedūra. Nepaisant mediacijos plėtros, šiuo metu mediacija yra pripažįstama ne visų Europos šalių (Pružinska, 2013).

3.3. Šeimos mediacijos vystymasis Europoje

Šeimos mediacijos vystymasis visoje Europoje yra panašus. Iš pradžių mediacija susidomėdavo pavieniai specialistai, kurie vėliau burdavosi į asociacijas, o dar vėliau buvo kuriami teisiniai dokumentai, skatinantys mediacijos taikymą. Galutinis šeimos mediacijos vystymo etapas – teisinio pagrindo kūrimas. Šeimos mediacijai vystantis buvo sukurtos Europos šeimos teisės taisyklės, kurios tapo šeimos mediacijos taikymo pagrindu (Ragaišienė, 2018) Mediacijos populiarumas Europoje sprendžiant šeimos ginčus taip pat augo dėl didėjančio mišrių šeimų skaičiaus Europos Sąjungoje (Kaminskienė, 2015). Šiuo metu mediacija kai kuriose šalyse yra privaloma, o kai kuriose – savanoriška. Lietuvoje, tam tikrais atvejais, taikoma privalomoji mediacija. Mediacijos plėtrai Europoje turėjo įtakos kelios institucijos – (Europos Taryba, Europos šeimos teisės Komisija) ir jų parengti rekomendacinio pobūdžio dokumentai (Europos šeimos teisės taisyklės ir pan.).

3.4. Šeimos mediacijos vystymasis Lietuvoje

Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį mediacija buvo diegiama kaip atsakas į didelį teismų krūvį, o pirmosios mediacijos užuomazgos siejamos su teismine mediacija. Jau 2003 m. įsigaliojusiam LR Darbo kodekse buvo numatyta spręsti kolektyvinius darbo ginčus pasitelkiant tarpininką. 2005 m. Lietuvos teismuose buvo priimtas bandomasis teisminės mediacijos projektas, kuriuo buvo siekiama sudaryti ginčo šalims sąlygas spręsti civilinius ginčus, įvertinti mediacijos prieinamumą Lietuvoje, didinti ginčų išsprendimo veiksmingumą. Tikėtasi, kad šis projektas paskatins konfliktuojančias šalis spręsti tarpusavio ginčus taikiai.

2016 m. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“ įpareigojo advokatus skatinti klientus spręsti ginčus taikiai, informuoti juos apie alternatyvius ginčų sprendimo būdus (Kaminskienė, 2016). Tai buvo dar vienas žingsnis, skatinantis mediacijos plėtrą Lietuvoje.

Nors mediacija sėkmingai taikoma daugelyje pasaulio valstybių, tačiau Lietuvoje mediacija yra pakankamai naujas institutas bei nauja forma konfliktams spręsti (Ilgūnė, 2015; Kaminskienė, Račelytė, 2013). Kaip teigia Kaminskienė (2016), šiuo metu Lietuvoje yra daromi reikšmingi žingsniai skatinant alternatyvių teismui ginčų sprendimo būdų plėtrą. Vis dėlto iki šiol neteisminė

mediacija nėra plačiai taikoma praktikoje (Žalėnienė, 2010). Lietuvoje mediacijos vystymą skatino augantis teismuose nagrinėjamų civilinių bylų kiekis (Kaminskienė, 2016). 2019 metai svarbūs mediacijos plėtrai Lietuvoje. Nuo sausio 1 d. pradėtas taikyti naujasis Mediacijos įstatymas ir su mediacija susijusių teisės aktų pakeitimai. Kitas svarbus pakeitimas yra susijęs su privalomąja mediacija, jis pradėtas taikyti tik nuo 2020 m. sausio 1 d. Privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną CPK nustatyta tvarka bei kitais įstatymų nustatytais atvejais.

4. Šeimos mediacijos tarptautinis teisinis reglamentavimas

Šeimos mediacijos principai mažai kuo skiriasi nuo mediacijos principų. Teisinis šeimos mediacijos reglamentavimas, taip pat remiasi mediaciją reglamentuojančiais teisiniais dokumentais (Navickienė, 2011).

Tarptautiniai teisės aktai:

- Europos mediatorių elgesio kodeksas;
- 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų;
- 1998 m. sausio 21 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (98)1 dėl šeimos mediacijos;
- 2002 m. rugsėjo 18 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. Rec (2002)10 dėl mediacijos civiliniuose ginčiuose;

Svarbiausi šeimos tarpininkavimo principai atskleidžiami Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje Nr. R98 (1) valstybėms narėms dėl šeimos bylų mediacijos (Council of Europe Committee of Ministers, 1998).

- Šeimos tarpininkavimas gali būti pritaikytas visiems ginčams tarp tos pačios šeimos narių, susijusių kraujo ar santuokos ryšiais, ir tiems, kurie gyvena ar gyveno šeimos santykiuose kaip apibrėžta nacionalinėje teisėje, spręsti, bet valstybės narės gali savo nuožiūra nustatyti specifinius atvejus, kurie taip pat patektų į šeimos tarpininkavimo sritį.

- Tarpininkavimas, iš principo, neturi būti privalomas.
- Valstybės yra laisvos, organizuoti ir tiekti tarpininkavimą, kaip jos mano tinkamos per visuomeninį arba privatų sektorių. Nepriklausomai nuo to kaip tarpininkavimas bus organizuojamas, valstybės turi užtikrinti, kad egzistuotų tarpininkų atrankos, mokymo ir atestavimo

procedūros bei tarpininkų nustatyti jų elgesio standartai, kurių jie visi laikytųsi.

- Tarpininkas turi būti nešališkas.
- Tarpininkas yra neutralus dėl tarpininkavimo proceso rezultato.
- Tarpininkas gerbia šalių požiūrį ir saugo jų padėties lygybę derėjimosi metu.
- Tarpininkas neturi jokios valdžios šalims priimant sprendimą.
- Sąlygos, kuriomis vyksta šeimos tarpininkavimas, turi garantuoti privatumą.
- Diskusijos atsirandančios tarpininkavimo metu yra konfidencialios ir negali būti panaudotos vėliau, išskyrus šalių sutikimu ar tais atvejais, kuomet leidžia nacionaliniai įstatymai.
- Tarpininkas tam tikrais atvejais turi informuoti šalis apie galimybę pasinaudoti psichologo konsultacijomis ar kitomis konsultacijų formomis kaip priemone jų problemoms spręsti.
- Tarpininkas turi teikti ypatingą dėmesį vaikų gerovei ir gyvybiniais interesams, padrašinti tėvus susitelkti ties vaikų poreikiais ir priminti tėvams apie jų pagrindinę atsakomybę užtikrinant jų vaikų gerovę.
- Tarpininkas turi atkreipti dėmesį į tai, ar tarp šalių buvo smurto praeityje bei ar tai gali įvykti ateityje ir kokių padarinių tai gali turėti šalių derėjimosi pozicijoms, ir turi svarstyti, ar šiomis aplinkybėmis tarpininkavimo procesas yra tinkamas.
- Tarpininkas gali teikti teisinę informaciją, bet neturi teikti teisininko konsultacijos. Jis tam tikrais atvejais turi informuoti šalis apie galimybę jiems konsultuotis su advokatu ar bet koku kitu tinkamu profesionalu.
- Valstybės turi garantuoti tarpininkavimo metu pasiektų susitarimų sankcionavimą su teisminės valdžios ar kitų kompetentingų institucijų pagalba, kuomet šalys to prašo, ir užtikrinti tokių sankcionuotų sutarčių įgyvendinimo mechanizmą pagal nacionalinius įstatymus.
- Valstybės turi pripažinti tarpininkavimo savarankiškumą ir galimybę jį vykdyti iki teismo, teismo proceso metu ir teismui pasibaigus.
- Valstybės turi skatinti šeimos tarpininkavimo vystymąsi, ypač per informacines programas, skirtas visuomenei, kas padėtų žmonėms suprasti šio konfliktų sprendimo būdo privalumus.

Teisiniai principai yra labai svarbūs bet kokiam, pilnavertiškai funkcionuojančiam institutui, ne išimtis yra šeimos mediacija. Principai – tai vertybinės, pamatinės nuostatos, kuriomis

grindžiamas teisinis reguliavimas, tai turi didelę įtaką visam šeimos mediacijos tarpininkavimo procesui ir jo eigai.

5. Socialinio darbuotojo veiklos turinys

Socialinis darbas yra profesinė veikla, kuri skirta padėti žmonėms, šeimoms, bendruomenėms ir visuomenei spręsti socialines problemas, susidoroti su iškylančiais sunkumais per santykį su aplinka. Socialiniame darbe ypač didelę reikšmę turi asmens ar šeimos atsparumo iššūkiams stiprinimas, savarankiškumo ir atsakomybės ugdymas. Socialinis darbas prisideda prie smurto artimoje aplinkoje, socialinės atskirties ir skurdo mažinimo, padeda rasti konstruktyvias išeitis psichologiškai sudėtingose situacijose, turi teigiamos įtakos kuriant geresnę visuomenės psichologinę sveikatą bei mažinant nusikaltimų skaičių šalyje. Socialinės srities darbuotojai dirba su žmonėmis, patekusiais į sudėtingas gyvenimiškas situacijas.

Remiantis „Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimo įsakymu“, socialinio darbuotojo pagrindiniai veiklos tikslai yra šie:

16.1. ugdyti, atstatyti ir palaikyti asmens gebėjimus savarankiškai spręsti jam ar jo šeimai iškylančias socialines problemas, inicijuoti pokyčius asmeniniame ir šeimos socialiniame gyvenime, tam panaudojant paties asmens, jo šeimos galimybes bei bendruomenės išteklius;

16.2. gerinti asmenų, jų socialinių grupių, bendruomenių socialinį gyvenimą, mažinant jų socialinę atskirtį ir skatinant jų socialinę integraciją į visuomenę;

16.3. siekti užkirsti kelią galimoms asmens, šeimos ar bendruomenės socialinėms problemoms atsirasti.

17. Šių tikslų socialinis darbuotojas turi siekti tiesiogiai dirbdamas socialinį darbą, organizuodamas socialinių paslaugų teikimą, vykdydamas prevencinę socialinę veiklą bei bendrai veiklai telkdamas kitus specialistus ir bendruomenę.

18. Profesinėje veikloje socialinis darbuotojas turi aktyviai bendradarbiauti su vaiko teisių apsaugos, savivaldybės socialinės paramos, švietimo ir ugdymo, sveikatos priežiūros, teisėsaugos, užimtumo ir kitų sričių darbuotojais, kitais socialiniais darbuotojais, organizacijų, ginančių žmogaus teises ir interesus, atstovais, bendruomenės nariais, savanoriais.

22. Socialinis darbuotojas turi būti pasirengęs vykdyti šias veiklas:

22.1. vertinti ir nustatyti pagalbos poreikius asmeniui, šeimai ar bendruomenei ir inicijuoti jos teikimą;

22.2. planuoti socialines paslaugas asmeniui, šeimai ar bendruomenei;

22.3. organizuoti socialinį darbą ir socialinių paslaugų teikimą asmeniui, šeimai ar bendruomenei;

22.4. vertinti socialinio darbo su asmeniu, šeima ar bendruomene ir pagalbos teikimo jiems veiksmingumą.

23. Socialinis darbuotojas, vertindamas ir nustatydamas pagalbos poreikius asmeniui, šeimai ar bendruomenei bei inicijuodamas jos teikimą, turi gebėti:

23.1. surinkti informaciją apie būtinybę asmeniui ar šeimai gauti pagalbą bei inicijuoti šios pagalbos teikimą;

23.2. pasitelkti asmens aplinką informacijai apie asmenų ar šeimų būtinybę gauti pagalbą surinkti;

23.3. surinkti arba padėti surinkti asmeniui ar šeimai pagalbai gauti būtinus dokumentus;

23.4. bendradarbiaujant su asmeniu ar šeima, analizuoti galimus problemos sprendimo būdus, vertinti asmens ar šeimos motyvaciją ir galimybes patiems spręsti savo socialines problemas;

23.5. kompleksiškai vertinti pagalbos asmeniui ar šeimai poreikį, derinant poreikį socialinėms paslaugoms su asmens ar šeimos poreikiu piniginei socialinei paramai, vaiko teisių apsaugai, užimtumui, sveikatos priežiūrai, švietimui ir ugdymui, socialiniam būstui, specialiosios pagalbos priemonėms ir kt.;

23.6. tarpininkauti kitoms įstaigoms, įmonėms, organizacijoms dėl pagalbos asmeniui ar šeimai gavimo;

23.7. telkti specialistus įvertinti asmens ar šeimos pagalbos poreikį;

23.8. nustatyti asmens ar šeimos socialinių paslaugų poreikius, asmens nesavarankiškumo lygį, įvertinti asmens ar šeimos socialinę riziką;

23.9. pildyti reikiamus dokumentus, rengti išvadas dėl socialinių paslaugų skyrimo ir su jomis supažindinti asmenį ar šeimą, ar asmens globėją, rūpintoją.

Socialinis darbuotojas, planuodamas socialines paslaugas asmeniui, šeimai ar bendruomenei, turi gebėti:

24.1. sudaryti socialinio darbo su asmeniu ar šeima veiksmų planus, individualios socialinės globos planus, nustatyti konkrečias jiems būtinąs teikti socialines paslaugas;

24.2. parinkti individualius socialinio darbo su asmeniu ar šeima metodus;

24.3. numatyti asmens ar šeimos įtraukimo į teikiamos pagalbos procesą būdus;

24.4. siūlyti asmeniui ar šeimai jų socialinių problemų sprendimo alternatyvas bei kartu su asmeniu ar šeima analizuoti jų padėtį, suteikiant jiems reikalingų žinių, patarimų bei informacijos;

24.5. tarpininkauti dėl kitų pagalbos priemonių (piniginės socialinės paramos, vaiko teisių apsaugos, užimtumo, sveikatos priežiūros, švietimo ir ugdymo, socialinio būsto, specialiųjų pagalbos priemonių ir kt.) asmeniui, šeimai ar bendruomenei teikimo;

24.6. bendradarbiauti su kitais specialistais, galinčiais suteikti pagalbą asmeniui ar šeimai;

24.7. duoti nurodymus įstaigos, įmonės, organizacijos, kurioje jis dirba, socialinio darbuotojo padėjėjams;

24.8. prognozuoti socialinių problemų bendruomenėje atsiradimą.

25. Socialinis darbuotojas, organizuodamas socialinį darbą ir socialinių paslaugų teikimą asmeniui, šeimai ar bendruomenei, turi gebėti:

25.1. dirbti socialinį darbą su asmeniu ar šeima, skatinant juos analizuoti bei vertinti savo stipriąsias ir silpnąsias puses bei lūkesčius;

25.2. sutelkti bendruomenę ir asmens ar šeimos aplinkos išteklius jų socialinėms problemoms spręsti;

25.3. skatinti bendruomenę aktyviai dalyvauti sprendžiant socialines problemas ir teikiant pagalbą asmenims ar šeimoms;

25.4. konsultuoti asmenį ar šeimą, asmens globėją ar rūpintoją, jiems tarpininkauti, patarti, pagal galimybes atstovauti asmens ar šeimos interesams, organizuoti asmenų socialinių grupių savipagalbos veiklą;

25.5. skatinti asmenį ir šeimą palaikyti jų tarpusavio socialinius ryšius;

25.6. telkti įstaigos, įmonės, organizacijos, kurioje jis dirba, specialistų komandą asmens šeimos ar bendruomenės socialinėms problemoms spręsti ir pagalbai joms teikti;

25.7. koordinuoti socialinių paslaugų teikimą asmeniui, šeimai ar bendruomenei;

25.8. organizuoti, prižiūrėti ir koordinuoti įstaigos, įmonės, organizacijos, kurioje jis dirba, socialinių darbuotojų padėjėjų ir savanorių veiklą;

25.9. esant galimybei ir būtinybei rengti socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo programas ir pagal jas vykdyti įstaigos, įmonės ar organizacijos įžanginius socialinių darbuotojų padėjėjų mokymus;

25.10. rengti ir inicijuoti bendruomenės ar įstaigos, įmonės, organizacijos socialinių paslaugų programas;

25.11. vykdyti švietėjišką veiklą bendruomenėje.

26. Socialinis darbuotojas, vertindamas socialinio darbo su asmeniu, šeima ar bendruomene ir pagalbos jiems teikimo veiksmingumą, turi gebėti:

- 26.1. vertinti asmens ar šeimos motyvacijos pokyčius bei pasiektus rezultatus;
- 26.2. analizuoti pagalbos poveikio asmeniui ar šeimai veiksmingumą;
- 26.3. inicijuoti ir periodiškai peržiūrėti socialinių paslaugų ir kitos pagalbos asmeniui ar šeimai poreikį;
- 26.4. telkti kitus specialistus įvertinti pagalbos veiksmingumą;
- 26.5. koreguoti socialinio darbo su asmeniu ar šeima veiksmų planus, individualios socialinės globos planus, konkrečias jiems numatomas teikti socialines paslaugas;
- 26.6. patikslinti, ar pagalba, dėl kurios buvo tarpininkauta kitose įstaigose, įmonėse, organizacijose, asmeniui ar šeimai buvo suteikta;
- 26.7. esant būtinybei tarpininkauti asmeniui ar šeimai dėl papildomos ar naujos pagalbos gavimo;
- 26.8. domėtis ir rinkti informaciją apie pagalbą jau gavusio ir pradėjusio savarankiškai rūpintis savimi ar savo šeima asmens ar jo šeimos socialinę padėtį ir jos aplinką, esant būtinybei, pakartotinai inicijuoti pagalbos teikimą;
- 26.9. analizuoti savo profesinę veiklą;
- 26.10. vertinti įstaigos, įmonės, organizacijos, kurioje dirba, socialinių darbuotojų padėjėjų veiklą;
- 26.11. kaupti „gerąją“ socialinio darbo patirtį ir ją skleisti kitiems;
- 26.12. teikti siūlymus įstaigos, įmonės, organizacijos, kurioje jis dirba, vadovui dėl socialinių paslaugų organizavimo ir socialinių paslaugų kokybės;
- 26.13. atkreipti valstybės ir savivaldybių institucijų dėmesį į aplinkybes, dėl kurių kyla socialinės problemos, analizuoti socialinę sritį reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimą, esant reikalui, teikti pasiūlymus jiems tobulinti.

Apžvelgiant pagrindinius socialinio darbuotojo darbo tikslus, pastebima, kad socialinis darbuotojas ir mediatorius dalinasi panašiais darbo principais ir vertybėmis, tokiomis, kaip pagarba ir pagalba kitam, socialinių, komunikacijos, bendradarbiavimo ir problemų sprendimo kompetencijomis. Socialinis darbuotojas privalo turėti tam tikras kompetencijas, kurių dėka gebėtų rasti kelią į žmonių širdis, įgyti pasitikėjimą ir skatinti įvairiapusį tobulėjimą, padėti spręsti iškilusias problemas. Vienas iš efektyviausių konfliktų sprendimo būdų yra mediacijos metodas. Mediacija taip pat vadinama tarpininkavimu. Profesionaliam socialiniui darbuotojui šiandien privalu žinoti, kaip funkcionuoja mediacija ir ko reikia išmokti, kad pasitelkdamas mediaciją galėtų valdyti konfliktus ar mediatyviai bendrauti kilus konfliktui. Mediacija itin reikšminga atstatant socialinę taiką bei formuojant konstruktyvią ginčų sureguliuavimo kultūrą, tai taip pat svarbu

socialinio darbuotojo darbo sferoje, pasitelkiant mediaciją galima praplėsti socialinio darbo veiklos lauką.

5.1. Socialinio darbo ir mediacijos sąsajos

Galima pastebėti, kad mediacija ir socialinis darbas turi bendrą tikslą – įgalinti žmones, remiantis lygybės, teisingumo ir socialinės gerovės principais. Siekiama skatinti supratingumą tarp žmonių, jų grupių ir bendruomenių. Tiek mediacija, tiek socialinis darbas yra intervenciją į situacijas, kuriose kyla konfliktai. Abejose srityse galioja konfidencialumo ir etikos principai. Kaip socialinis darbuotojas savo darbe remiasi moralinėmis normomis, taip mediatorius savo darbe, remdamasis moralinėmis vertybėmis, išlaiko etiškumą ir užtikrina konfidencialumą (Stoyanova 2014).

Socialiniai darbuotojai dažnai yra konfliktų epicentre. Tai gali būti konfliktai tarp sutuoktinių, tėvų ir vaikų, tarp kaimynų, globėjų, etinių ar religinių grupių (Osmuk, 2014). Tai leidžia išvelgti dar vieną panašumą tarp socialinio darbuotojo ir mediatoriaus profesijų.

6. Skyrybų psichologiniai aspektai ir šeimos mediacijos vaidmuo

Skyrybos vertinamos kaip vienas iš didžiausių stresą sukeliančių įvykių (Parkinson, 2000). Jos dažnai lydimos stiprių emocinių išgyvenimų, tokių kaip pyktis, šokas, nusivylimas, pažeidžiamumas.

Šeimos mediacijos procedūra neignoruoja žmogaus jausmų, šeimos mediatorius pripažįsta ir skiria dėmesio abiejų partnerių jausmams (tai gali būti daroma individualių susitikimų su kiekviena šalimi metu), vėliau nukreipdamas konfliktuojančių šalių energiją abiem šalims priimtinių sprendimų ieškojimui, o ne tarpusavio kovai ir koncentravimuisi į pretenzijas (Sondaitė, 2006).

Naudojantis mediacija konfliktuojantys susitinka viename lygyje; mediatoriai pasirūpina, kad būtų išdėstytos jų abiejų konflikto pozicijos, o už to slypintys jausmai ir poreikiai būtų išsiaiškinti. Taip ugdomas tarpusavio supratimas ir yra galimybė pasiekti abi puses tenkinantį sprendimą, kur niekas nesijaus esąs pralaimėtojas. Sprendimas glūdi taisyklėje, kad ilgalaikis tarpusavio supratimas atsiranda žinant už poelgio slypinčius jausmus ir poreikius (Sondaitė, 2006).

Mediatorius atlieka ir edukacinę funkciją. Šeimos mediatorius stabdo bet kokią destruktivią konfliktuojančių sutuoktinių sąveiką, pavyzdžiui, įžeidinėjimus ir kitą nepagarbų elgesį, moko šalis konstruktyvių elgesio būdų kilus nesutarimams. Poros gali nemokėti tinkamai spresti konfliktų, viena iš pusių gali užsidaryti savyje, o kita – pereiti į ataką. Informacijos kanalai gali užsiblokuoti, o komunikacija sutrūkinėti. Pasireiškus tokiai arba panašiai sąveikai, mediatorius gali ramiai perfrazuoti tą pačią informaciją, kurią norėjo perduoti puolanti šalis, tačiau tokiu būdu, kad tai nebeskambėtų grasinančiai. Tokiu būdu, užsidariusi šalis gali priimti informaciją, o puolantysis (šaukiantis) partneris mokosi savo nepasitenkinimą ar kritiką išreikšti pagarbiai ir konstruktyviai. Pasak Sondaitės (2006), šeimos mediacijoje siekiama apsaugoti sutuoktinių santykius nuo destruktivos raidos, konflikto gilėjimo, abipusio įtarumo ir nepasitikėjimo stiprinimo ir sudaroma galimybė konstruktyviai bendradarbiauti ateityje (Pietrzyk, 2000; Parkinson, 2000).

Vykstant skyryboms, partneriai dažnai nėra pajėgūs pasirūpinti geriausiaisiais savo vaikų interesais, dėl didelio psichologinio streso priimti racionalius, atskirtus nuo emocinio fono, sprendimus gali būti sudėtinga. Šeimos mediatorius tokiose situacijose gali būti geras pagalbininkas. Mediatorius gali pakviesti vaikus į mediacijos procesą, tarpininkaujant geriau išsiaiškinti tikruosius vaikų poreikius ir padėti juos suprasti tėvams.

Tyrimų rezultatai rodo, kad išsiskyrusios šeimos, sprendusios savo ginčus dėl vaikų globos mediacijos būdu, po praėjusių 12 metų turėjo didesnę įtaką savo vaikų gyvenime bei artimesnius santykius su jais negu tos šeimos, kurios ginčus dėl vaikų globos sprendė teisme (bylinėjosi) (Sondaitė, 2006). Taigi mediacija skatina tėvus po skyrybų daugiau dalyvauti vaikų gyvenime (Emery, Laumann-Billings, Waldron, Sbarra, Dillon, 2001). Mediacija labai veiksminga sprendžiant ginčus dėl vaikų globos ir lankymo. Sprendimai, gauti mediacijos būdu, yra daug stabilesni nei tie, kuriuos pasiekia besiderantys advokatai arba bylos nagrinėjimas teisme (Mosten, 1998). Šeimos mediacijos procese gali dalyvauti ir seneliai, jeigu jie gyvena kartu su šeima arba palaiko ją finansiškai ir globoja vaikaičius (Pietrzyk, 2000).

Šeimos mediacijos procedūra nėra orientuota į kaltę ir nesiekia nustatyti, kuris iš sutuoktinių yra kaltas, o kuris yra nekaltas auka ir nusipelno užuojautos, paramos, alimentų, didesnės šeimos turto dalies ir nuosavybės, vaikų globos (Sondaitė, 2006). Mediacijos proceso pabaigoje mediatorius parengia susitarimo projektą, kuris pateikiamas raštu ir įtraukia abiejų partnerių nuolaidas, pasikeitusias pareigas ir teises. Susitarimo projektas gali būti diskutuojamas su kiekviena šalimi atskirai, bet būtina būti aptartas ir bendroje sesijoje.

Tyrimai rodo, kad mediacijos klientai teigia, jog mediacijos proceso metu jie buvo išklaustyti,

jautė pagarbą, jiems buvo suteikta proga pasakyti, kas yra svarbu, jie nejautė spaudimo siekiant susitarimo, jiems buvo atskleista bendradarbiavimo svarba jų pačių santykiams ir santykiams su vaikais (Kelly, 2004).

Taigi šeimos mediatorius, atsižvelgdamas į abiejų partnerių jausmus ir interesus, gilindamasis į vaikų interesus, sukurdamas sąlygas konstruktyviai bendrauti, ieškoti abipusiškai priimtinių sprendimų ir bendradarbiauti ateityje, abiejų partnerių poreikius patenkina geriau negu tradicinės teisinės procedūros.

6.1. Šeimos svarba bei skyrybų įtaka vaiko asmenybės raidai

Šeima – giminystės ryšiais susieta žmonių grupė, kurią sudaro tėvai ir vaikai, o plačiąja prasme – ir seneliai, anūakai bei kiti kartu gyvenantys giminaičiai.

Dauguma valstybių savo aukščiausiuose dokumentuose (pvz., Konstitucijoje) deklaruoja remiančios šeimą kaip valstybės pagrindą ir garantuojančios jai globą, paramą bei reikiamą pagalbą.

Psichologiniu požiūriu šeima yra pagrindinė socialinė institucija, kurioje auga, bręsta ir ugdomasi asmenybė.

Pagal sociologės Nijolės Benokraitis moderniosios šeimos sampratą (1999), šeima apibrėžiama kaip intymi aplinka, kurioje du ar daugiau žmonių sukuria socialinę grupę, kurioje: nariai yra siejami abipusių įsipareigojimų; kiekvieno šeimos nario tapatybė yra neatsiejama nuo grupės tapatybės šeimoje; grupę žmonių šeimoje sieja artimi emociniai ryšiai.

Šeima yra vertybė, tradiciškai dviejų žmonių šeima sudaroma santuoka, kurioje sutuoktinių laukia įvairūs išbandymai. Šeimos gyvenimas prasideda nuo nuolatinės dviejų žmonių sąveikos, kurioje gali kilti nesutarimų, nusivylimų ir konfliktų. Svarbu gebėti iškilusius konfliktus spręsti konstruktyviai, rodant tinkamą pavyzdį šeimoje augantiems vaikams. Netinkamai sprendžiami konfliktai gali turėti didelę neigiamą įtaką vaikams ir jų raidai, taip pat formuodami blogus socialinius įgūdžius – negebėjimą tinkamai bendrauti, spręsti konfliktus.

Froidas teigė, jog asmenybės raidą iš esmės apsprendžia vaikystė. Jungas asmenybės raidos procesą išnagrinėjo kaip dinamišką ir vykstantį visą gyvenimą. Pagal Jungą, pagrindinis gyvenimo tikslas yra visiškai realizuoti savąjį „aš“, tapti vientisu, nepakartojamu ir unikaliu. Šis procesas vykdomas visą žmogaus gyvenimą (Lekavičienė, 2007).

Vaikystės tarpsnyje vyksta sparti vaiko emocinė raida. Čia patirtos emocijos ir įgyti gebėjimai jas kontroliuoti vėliau lemia, kaip vaikui seksis bendrauti mokykloje, kurti santykius ir apskritai adaptuotis gyvenime.

Šeima - tai pirmiausia galimybė mylintiems žmonėms būti drauge, rūpintis vienas kitu, sukurti būtiną gyvenimo ritmą, turėti ir auklėti vaikus.

Viena iš svarbiausių sąlygų, kuriant sėkmingą, saugią ir mylinčią šeimą yra šeimos psichologinis klimatas. Būtinės sąlygos, struktūra ir kiekybinė sudėtis yra tik šeimos požymių visuma, kuri nulemia šeimos dorinį, psichologinį mikroklimatą. J. Bikulčiaus teigimu, mikroklimatas turi didelę įtaką doroviniam asmenybės vystymuisi.

Skyrybos vaikams – ne vienadienis įvykis, o ilgas procesas, kuris prasideda dar prieš oficialią ištuoką ir tęsiasi ilgą laiką. Anot M. Markovienės (2007), vaikai kenčia dėl tėvų konfliktų, žeidžiama jų psichika, kuri nespėja prisitaikyti prie nervinės įtampos šeimoje. Tėvams išsiskyrus, vaiko psichikoje prasideda negrįžtamas procesas – savivertės sumažėjimas. Vaikui reikalinga abiejų tėvų meilė ir dėmesys, todėl skyrybos keičia ne tik įprastas socialines sąlygas, bet dažnai giliai sukrečia vaiko psichiką.

Šeimos mediacija yra vienas iš būdų, kaip sumažinti neigiamus skyrybų veiksmus besiskiriantiems, bei skyrybas išgyvenantiems vaikams, siekiant užtikrinti pačius geriausius vaiko interesus.

7. Tyrimo metodika

Tyrimo tikslas – išnagrinėti šeimos mediacijos taikymo ir plėtros galimybes Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai

1. Atskleisti šeimos mediaciją vykdančių mediatorių patirtis.
2. Ištirti esamas šeimos mediacijos taikymo aplinkybes Lietuvoje.
3. Išanalizuoti kylančius sunkumus, vykdant šeimos mediacijos procesą.
4. Įvardinti mediatoriui reikiamas turėti kompetencijas bei asmenybės savybes.
5. Empiriniu aspektu nagrinėti šeimos mediacijos praktiką ir ypatumus, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas jos plėtotei.

Tyrimo objektas

Mediatorių patirtys, poreikiai, reikiamos būdo savybės bei kompetencijos taikant šeimos mediaciją.

Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyviai mediatoriai, taikantys šeimos mediaciją.

7.1. Tyrimo metodas ir instrumentas

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas *pusiau struktūruotas interviu*, kurio tikslas - išanalizuoti mediatorių požiūrį į mediacijos metodą, jo taikymą ir veiksmingumą, taikant šeimos mediaciją, taip siekiant išsiaiškinti kas trukdo sėkmingai šeimos mediacijos plėtrai Lietuvoje, taip pat rasti būdų, kaip galima pagerinti situaciją.

Atliekant tokį tyrimą, atskleidžiamos konstruktyvūs, kuriuos sudėtinga nagrinėti kiekybiškai, prasmės ir interpretacijos (Židžiūnaitė Vilma, 2017).

Pasak Bitino (2006) ir Kaffemanienės (2006), pusiau struktūruotas interviu yra priimtinausias atliekant kokybinius tyrimus. Tyrėjas iš anksto numato temas arba problemas, gali koreguoti klausimus priklausomai nuo situacijos.

Siekiant atskleisti individualias informantų patirtis, pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, duomenis renkant pusiau struktūruotu interviu, pasak Tidiko (2003), tai yra vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų. Coolican (2008) teigimu, pusiau struktūruotas interviu leidžia informantui būti atviresniam ir spontaniškesniam. Interviu klausimai, atsižvelgiant į tyrimo uždavinius, buvo suformuluoti iš anksto, numatyta galima jų pateikimo seka informantui, bet jie buvo papildomi, tikslinami ir kitais, nenumatytais klausimais, siekiant atskleisti galimus netikėtus tiriamo reiškinių ypatumus ir surinkti kuo daugiau reikšmingos informacijos. Klausimyno priedas su suskirstytomis temomis. Interviu atliktas naudojantis Zoom programa, atliekant interviu buvo daromas vaizdo ir garso įrašas. Atliekant interviu buvo svarbus fiksavimas užsirašant, kaip informantas kalba, kur daro pauzes, ar keičiasi kalbos greitis, intonacija, nes tai leido papildyti, geriau suprasti interviu metu gautus duomenis. Pokalbiui pasibaigus buvo užrašomi pastebėjimai, svarbiausios detalės, kilusios emocijos ir išvalgos.

7.2. Duomenų analizės būdas

Kardelis (2002) teigia, kad turinio analizės esmė yra įvairių dokumentų, žinių bei informacijos grupavimas į kategorijas, kurios atstovauja atskirus kintamuosius, numatytus tyrimo uždaviniuose (klausimuose). Autorius nurodo, jog atliekant kokybinę turinio analizę atrenkama tyrimui reikalinga medžiaga ir ji analizuojama iš įvairių pozicijų. Turinio (content) analizė pasirinktina neatsitiktinai, nes siekiama išsiaiškinti esamą reiškinio struktūrą ir nustatyti ją tarsi iš vidaus – per mediatorių asmeninio požiūrio į tą reiškinį prizmę. Tyrimo metu stengiamasi sukonstruoti kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuojant asmenų žodžius, išsamiai perduodant jų požiūrius.

Interviu metu gautas vaizdo ir garso įrašas buvo transkribuojamas (Priedas nr. 1). Apdorojant gautus tyrimo duomenis atlikta kokybinė duomenų analizė naudojant *content analizės* metodą. Content analizės metodas tai socialinės informacijos turinio kiekybinė analizė. Kaip teigia Tidikis (2003), content analizės metodo esmė yra atskleisti, susisteminti ir apibendrinti tyrimo metu gautą informaciją, išskirti dokumento tekste tam tikrus prasminius vienetus, skaičiuoti jų dažnį, ieškoti įvairių teksto elementų ryšių tiek vieno elemento su kitu, tiek su visa informacijos apimtimi.

Interviu metu kiekvieno informanto atsakymai buvo fiksuojami raštu, vėliau - pagal tam tikrus prasminius vienetus (požymius) buvo grupuojami, klasifikuojami pagal klausimų grupes išskiriant kategorijas ir subkategorijas.

Kokybinio tyrimo esmė - prasminių kategorijų ir subkategorijų nustatymas. Prasminiu vienetu vadinami žodžiai, sąvokos, frazės, sakiniai. Apdorojus duomenis, atliktas tyrimo duomenų apibendrinimas.

Išskiriami tokie duomenų analizės etapai:

1. Pirminis kodavimas – skaitant transkribuotą interviu tekstą nustatomi prasminių vienetų kodai pasirinkus „eilutė po eilutės“ kodavimo būdą.
2. Fokusuotas (sutelktasis) kodavimas – tai pirminių kodų jungimas ir kategorijų nustatymas.
3. Teorinis kodavimas – ieškant bendros informacijos ir ryšių tarp kategorijų ir jų grupių suformuluojamas tiriamą reiškinį apibūdinantis teorinis konceptas.

Kiekviename etape svarbu rašyti atmintines – savo pastabas, išvalgas, refleksijas apie tiriamą reiškinį, kurios padeda analizuojant duomenis.

7.3. Tiriamųjų atranka

Tyrimo dalyvavo 7 mediatoriai, taikantys šeimos mediaciją. Tyrimo imčiai sudaryti buvo pasirinkta tikslinė netikimybinė atranka, pasak Bitino (2006) informantai atrenkami atsižvelgiant į tyrimo poreikius, imtį sudaro tie elementai, kurie yra pakankamai informatyvūs tyrimo atžvilgiu.

Kadangi tyrimo tikslas – ištirti šeimos mediacijos galimybes Lietuvoje, todėl pagrindinis tiriamųjų atrankos kriterijus buvo patirtis šeimos mediacijos taikyme. Informantai atrinkti iš VGTPT svetainėje pateikto Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo.

7.4. Tyrimo eiga ir organizavimas

Su būsimais tiriamaisiais susisiekti elektroniniu paštu, suderinti data ir patogus laikas, atsiklausta ar interviu bus galima įrašyti, pristatytas tyrimo tikslas ir užtikrintas konfidencialumas. Dėl Covid – 19 situacijos, interviu turėjo būti imami nuotoliniu būdu, kadangi galimybės susitikti gyvai nebuvo dėl Lietuvoje įvestų karantino sąlygų. Su visais tyrimo dalyviais interviu buvo vykdomas naudojant Zoom programą. Nuotolinis susitikimas turi ir plusų, ir minusų. Plusai: paprastesnis informantų pasiekiamumas, lengviau suderinti laiką, galima lengvai keisti pokalbio laiką ir vietą, jei iškyla nenumatytų aplinkybių. Taip pat dalyviai gali jaustis saugiau, kalbėti atviriau, kadangi vyrauja didesnis laisvumas, atsipalaidavimas, nei vykdant gyvą interviu, kai kontaktas yra intensyvesnis, gali kilti įtampa ir daryti neigiamą įtaką tyrimo rezultatams. Trūkumai: nėra gyvo kontakto, sunkiau skaityti neverbalinę informaciją, gali kilti trikdžių ir atsirasti dirgiglių supančioje aplinkoje. Prieš pradėdant interviu, buvo stengtasi sukurti malonią atmosferą. Pokalbis pradėtas nuo prisistatymo, pasiūnekučiavimo lengvomis ir neįpareigojančiomis temomis. Dar kartą pristatyta tyrimo tematika ir numatoma preleminari interviu trukmė.

Tyrimas buvo atliekamas: 2020 m. lapkričio – gruodžio mėn.

Interviu trukmė: nuo 35 min. iki 65 min.

7.5. Tyrimo etika

Prieš tyrimą dalyviams buvo paaiškinta, kad apibendrinti duomenys bus naudojami moksliniam tyrimui, užtikrintas konfidencialumas.

8. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Analizuojant tyrimo metu gautus duomenis, buvo atliktas interviu transkribuotų tekstų pirminis „eilutė po eilutės“ kodavimas. Atlikus pirminį kodavimą, iš pirminių kodų fokusinio (sutelktojo) kodavimo būdu išskirtos 6 kategorijų grupės. Pirmoje aptariamas mediatoriaus vaidmuo, svarbios būdo, charakterio savybės, kompetencijos. Antroji išryškina šeimos mediacijos taikymo priežastis. Trečiojoje apžvelgiama klientų charakteristika. Ketvirtoji apžvelgia šeimos mediacijos proceso organizavimą. Penktojoje apžvelgiami kylantys sunkumai, taikant šeimos mediaciją. Šeštojoje kategorijoje nagrinėjami galimi teigiami pokyčiai ir šeimos mediacijos perspektyva. Paskutiniame duomenų analizės etape, ieškant ryšių ir bendros informacijos tarp kategorijų ir jų grupių, buvo suformuluotas tiriamą reiškinių apibendrinantis teorinis konceptas.

8.1. Tyrimo imties charakteristika

1 lentelėje pavaizduota tiriamųjų pagrindinė specialybė ir stažas taikant šeimos mediaciją

	Specialybė	Stażas taikant šeimos mediaciją
T1	Psichologas	1 metai
T2	Psichologas	1 metai
T3	Teisininkas/ psichoterapeutas	2 metai
T4	Socialinis darbuotojas	6 mėn. (30 bylų)
T5	Teisininkas	3 metai
T6	Socialinis darbuotojas	1 metai
T7	Socialinis darbuotojas	2 metai

Tyrimė dalyvavo 7 informantai. Informantų amžius svyravo nuo 31 iki 54 metų, o darbo patirtis, taikant mediaciją, vyravo nuo 6 mėn. iki 3 m. Atrankai buvo taikomi šie kriterijai: turima šeimos mediacijos taikymo patirtis, dirbantis su privalomąja šeimos mediacija. Asmenų specialybės buvo skirtingos, tačiau kai kurios pasikartojančios, taip pat skyrėsi ir stažas taikant šeimos mediaciją. Vienas informantas šeimos mediaciją taikė tik pusė metų, tačiau per sąlyginai trumpą laikotarpį išnagrinėjo 30 bylų. Kitų informantų stažas buvo nuo 1 iki 3 metų. Tyrimė dalyvavo du psichologai, trys socialiniai darbuotojai, teisininkas/ psichoterapeutas ir teisininkas.

9. Mediatoriaus vaidmuo, taikant šeimos mediaciją

9.1. Mediatorius, kaip terapeutas

Analizuojant šeimos mediatoriaus vaidmenį išryškėja terapeuto vaidmuo. Tyrimo dalyviai mediatoriui priskiria terapeutui būdingas savybes, be to pats šeimos mediacijos procesas matomas kaip turintis terapinių elementų. Skyrybos vertinamos kaip vienas iš didžiausių stresą sukeliančių įvykių (Parkinson, 2000), todėl natūralu, kad konfliktuojančios šalys siekia emocinio išsilaisvinimo ir palengvėjimo.

„<...> ir vis tiek, tas mediatorius toks, kaip terapeutas gaunasi, nes jo dėka šalys gali pilnai išsikalbėti. Jie pasisako abudu, ir yra ta taisyklė, kad kitas negali pertraukinėti, uždavinėti klausimų, tiesiog turi išklausti, ir aš jiems paaiškinu kam tai yra reikalinga, kad svarbu vienas kitą išgirsti, nes tada palengvėja, kai išsikalbi ir esi išgirstas <...>“ (T1).

Minimas terapinis iš klausymo ir išsikalbėjimo poveikis, pagarbus bendravimas (nepertraukinėjimas), kuris mediatoriaus pagalba, net konfliktinėse situacijose yra įmanomas.

„<...> jie mediacijos metu mokosi bendrauti, yra atvejis buvęs, kai susitaikė vien dėl to, kad buvo išklaustyta viena pusė, ko per visą gyvenimą nėra buvę, tai mediatorius ir mokytojas, kaip edukologas kartu, o visas procesas, kaip terapija išeina, nes nori ar nenori, medijuojant vis tiek taip išeina, kad mediatorius ir terapeuta vaidmenį savaimė atlieka <...>“ (T2).

Pastebima, kad mediacijos metu šalys mokosi bendrauti. Būti išklaustyti ir suprasti, kai kuriems žmonėms prilygsta terapiniam poveikiui.

„<...> ta bendravimo terapija yra labai svarbi ir reikalinga, o mediatorius atlieka ir terapeuto funkciją <...>“ (T3).

Mediacijos metu, didelis dėmesys skiriamas pagarbiam bendravimui, procesas prilyginamas bendravimo terapijai, o mediatorius įgija terapeuta funkcijų. Tyrimai rodo, kad mediacijos klientai teigia, jog mediacijos proceso metu jie buvo išklaustyti, jautė pagarbą, jiems buvo suteikta proga pasakyti, kas yra svarbu, jie nejautė spaudimo siekiant susitarimo, jiems buvo atskleista bendradarbiavimo svarba jų pačių santykiams ir santykiams su vaikais (Kelly, 2004).

„<...> aš tai, manau, kad mediatorius yra labiau kaip koks terapeutas ar psichologas, nes mediacijos metu daug emocijų išeina į paviršių, net tos atgija, kurios, sakykim, prieš kelis metus buvo jaustos <...>“ (T4).

Svarbus emocinis fonas. Sprendžiant konfliktus, gilinantis į esmines jų priežastis, į paviršių iškyla daugybė stiprių emocijų. Mediatorius vadinamas terapeuta ir psichologu, dėl darbo specifikos elementų. Jis turi gebėti atstovėti konfliktų ir stiprių emocijų lauke išlaikant savo neutralumą.

„<...> mediatorius dviem konfliktojančiom pusėm gali būti kaip tas petys, į kurį galima atsiremti, kaip terapeutas, kuris išgirsta ir padedabūti išgirstam ir suprastam <...>“ (T5).

Mediatorius vadinamas terapeuta, nes padeda būti išgirstam ir suprastam.

„<...> man ir klientai sako, kad po mediacijos, kaip po terapijos išeina, nes gera kai išklauso, nepertraukinėja, tai savotiška terapija gaunasi su tinkamu mediatorium, aš taip galvoju <...>“ (T6).

Klientai dalinasi, kad po mediacijos išeina, jausdamiesi, kaip po terapijos. To priežastimi įvardinamas tinkamas bendravimas: išklausymas, nepertraukinėjimas.

„<...> kai kuriems tiesiog užtenka išsikalbėti ir, kad juos išgirstų, tai tuo atveju mokomės teisingai ir kultūringai bendrauti, terapinamės, taip sakant, kol nelieka jokių užslėptų skaudulių, o tada jau galima iš esmės gilintis į problemas, todėl mediatoriaus vaidmuo ir yra labai daugialypis, kitą kartą mediacija išvirsta į realią terapiją, savo poveikiu, turiu omeny <...>“ (T7).

Pabrėžiamas išsikalbėjimo ir išklausymo naudingas poveikis. Atsivėrimas yra lengvesnis, kai žmogus jaučiasi išklaustytas ir jam yra sudaroma saugi aplinka atsivėrimui. Kai išsakomos nuoskaudos, sprendimus rasti yra paprasčiau. Savo teigiamu ir išslaisvinančiu poveikiu, mediacija yra prilyginama terapijai.

Remiantis tyrimo dalyvių atsakymais, mediatoriui priskiriamas terapeuta vaidmuo, kadangi mediacijos proceso metu, konfliktuojančios šalys turi galimybę išsikalbėti, išsakyti savo jausmus, būti išklaustyti, visi išvardinti veiksniai yra būdingi terapijoms, tokiu būdu mediacija gali teikti ir

terapinį poveikį, kadangi žmonės išsako visas nuoskaudas, gilumines konfliktų priežastis, o tai padeda spręsti konfliktus iš pat šaknų.

9.2. Mediatorius, kaip konsultantas

Dar vienas vaidmuo, kuris yra priskiriamas mediatoriui yra konsultanto vaidmuo. Šeimos mediacijoje siekiama apsaugoti sutuoktinių santykius nuo destruktivos raidos, konflikto gilėjimo, abipusio įtarumo ir nepasitikėjimo stiprinimo ir sudaroma galimybė konstruktyviai bendradarbiauti ateityje (Pietrzyk, 2000; Parkinson, 2000).

„<...> įvairiomis temomis tenka konsultuoti, tai įgūdžiai konsultavimo tikrai, kad praverčia <...>“ (T1). „<...> konsultuoju tiek teisiniais, tiek psichologiniais aspektais, mediacijoje nei vieno, nei kito neišvengsi <...>“ (T2).

Tyrimo dalyviai teigia, kad konsultavimo įgūdžiai yra reikalingi ir naudingi mediatoriui. Tenka konsultuoti įvairiomis temomis, pavyzdžiui teisiniais klausimais, taip pat, psichologiniais aspektais, todėl konsultavimo įgūdžiai yra labai svarbūs mediatoriaus darbe.

„<...> konsultacijų įvairių prireikia, kartais reikia ir psichologą ar teisininką įtraukti, bet konsultuoti dar reikia mokėti, negali duoti tiesiog patarimų, reikia taip konsultuoti, kad pats klientas rastų atsakymus ir juos pajautų iš vidaus <...>“ (T5).

Konsultavimas nėra patarimų dalinimas, tai kliento vedimas reikiama linkme, užduodant jam tinkamus klausimus, kurie atvestų klientą prie jam tinkamiausio sprendimo būdo. Mediatoriaus darbo specifika yra susijusi su konsultanto darbo profesija, kadangi mediatorius, užduodamas tinkamus klausimus, padeda šalims rasti joms tinkamiausius sprendimus.

„<...> čia kaip ir psichologinis konsultavimas, nesvarbu, kad ne apie psichologiją kalba eina, jis yra toks pat svarbus, nes nuo to priklauso ir mediacijos kokybė, jei mediatorius yra prastas konsultantas, tai jis ir geras mediatorius nebus <...>“ (T6).

Informantas nurodo, jog mediacijos kokybė gali priklausyti nuo konsultavimo įgūdžių.

„<...> sunku kartais būna konsultantu būti, nes reikia labai gerai suvokti ko klientui reikia, bet jei pagauni tai, tai gali būti raktas į sėkmę <...>“ (T7).

Norint būti geru konsultantu, reikia perprasti kliento tikruosius poreikius, tuomet mediacijos procesas yra tikslingas.

Informantai nurodo, kad konsultavimas mediatoriaus darbe yra svarbus. Konsultavimas (angl. *Consulting*) – paslauga, kurios metu asmeniui (konsultuojamajam) yra teikiami patarimai (žinios, kitokia informacija). Nuo informavimo skiriasi tuo, jog konsultacijomis siekiama patarti individualiais klausimais, o ne suteikti šiaip bendro pobūdžio informaciją apie kokį nors dalyką. Konsultacijos tikslas taip pat gali būti problemos sprendimas, galimų variantų pateikimas. Teisingas konsultavimas, tai ne patarimų dalinimas, bet teisingų klausimų uždavimas, siekiant, kad konsultuojamasis pats atrastų sprendimą į iškilusias problemas. Mediacijoje tai svarbu, nes mediatorius turi jausti kada ir kaip pateikti tam tikrus klausimus, kurie efektyviai padėtų pasiekti norimo rezultato.

9.3. Mediatorius kaip psichologas

Tyrimo dalyviai mediatoriui priskiria psichologo vaidmenį, kadangi mediatorius turi gebėti suvokti, kaip žmonės mąsto, kokios yra konkretaus mąstymo priežastys.

„<...> ir kaip psichologas vis tiek turi būti, nes svarbus pajautimas, suvokimas kaip žmogus mąsto ir iš kur toks mąstymas gali būti atsiradęs <...>“ (T3).

„<...> aš nežinau ar čia ta psichologija tokia populiari, kad niekur be jos neapsieisi, ar tiesiog mediatorius ant tiek visų galų meistras turi būti, kad ir psichologas, nes išmanyti tikrai reikia nemažai, jei nori būt geras specialistas <...>“ (T5).

Mediatorius turi turėti bazines psichologijos žinias, jos reikalingos tam, kad gebėtų suvokti žmonių elgesį ir galimas jo priežastis.

„<...> psichologijos žinių tikrai reikia, nes bent elementarius pagrindus mediatorius privalo turėti <...>“ (T6).

Pastebima, kad psichologinis pasirengimas, ir specifinių psichologinių žinių gilinimas yra labai svarbus taikant mediaciją. Mediatorius turi turėti žinių apie tam tikrus psichologinius aspektus, kurie padėtų geriau suvokti situaciją, išvelgti tikrąsias, gilumines konflikto priežastis.

9.4. Mediatorius, kaip teisininkas

Mediatoriui priskiriamas teisininko vaidmuo, nes reikia turėti teisinių žinių, išmanyti su mediacija susijusius teisinius procesus.

„<...> teisinį išprusimą turi turėti, ten bent esminius dalykus, kad suprastų kaip vyksta skyrybų procesas, sakykim, kaip teisiškai sutvarkyti tą pačią sutartį, kad surašyti, tam irgi reikia turėti supratimą <...>“ (T2).

„<...> žinių jis privalo turėti, nes kitaip net negalėtų surašyti sutarties ir apskritai bendro suvokimo gali pritrūkti, jei visiškai nenusimanai įstatymuose ir bazinėj teisėj, kas liečia skyrybų procesą <...>“ (T3).

Pastebima, jog neturint teisinių žinių, mediatorius negalėtų tinkamai atlikti savo funkcijos.

„<...> teisę reikia minimaliai žinoti, nes be to nei iš vietos, žmonės ir neitų, manau, pas tokį mediatorių, kuris neturi supratimo ką daro, nes nors minimaliai, bet teisinio raštingumo reikia <...>“ (T4).

Teisininko vaidmuo, taip pat priskiriamas mediatoriui, kadangi, remiantis tyrimo duomenimis, mediatorius turi turėti teisinių žinių, išmanyti tam tikrus procesus ir struktūras, pažymima, jog reikalingas teisinis raštingumas, be kurio mediatorius negalėtų tinkamai atlikti savo funkcijų.

Šioje kategorijoje nurodyti keturi svarbiausi mediatoriaus vaidmenys, kuriuose atsiskleidžia reikalingiausios kompetencijos. Teiginiais iliustruojamos šios subkategorijos: terapeuto, konsultanto, psichologo ir teisininko vaidmenys. Anaizuojant tyrimo dalyvių atsakymus į tyrimo metu užduotus klausimus, galima pastebėti, kad mediatoriui priskiriama nemažai skirtingų vaidmenų, tai reiškia, kad mediatorius turi turėti reikiamus įgūdžius skirtingose disciplinose ir pasižymėti plačiu kompetencijų spektru.

10. Mediatoriui reikalingiausios savybės

10.1. Empatija, žingeidumas, organizuotumas

Mediatorius turi pasižymėti tam tikromis asmeninėmis charakterio ir būdo savybėmis. Analizuojant gautus tyrimo dalyvių atsakymus išskirtos šios savybės: empatija, žingeidumas ir organizuotumas. Būtent šios savybės nurodomos, kaip reikalingiausios mediatoriui.

„<...> pirmiausia, tai kaip čia pasakyt? Turi rūpėti tie žmonės, kai ateina vyras, ateina moteris, tai turi rūpėti jie kaip žmonės. Organizuotas dar ir siekiantis tobulėjimo, sakyčiau. Ir jeigu aš tai daryčiau dėl pinigų, tai ir apskritai tie pinigai ten iš tos teisinės valstybės tarnybos yra toks mizeris,

kad net nejauku... nu, turi rūpėti pirmiausia tas žmogus ir suvokimas, kad tos skyrybos yra kaip žemės drebėjimas. Skyrybos keičia iš esmės VISKĄ ir, tikrai, žmonėm reikia pagalbos. Pirmiausia, tai jie gali padėti kiekvienas sau, tarpusavyje, bet dažnai jiems reikia tarpininkų ir vertėjų, tai va tas suvokimas, bet sakau, turi rūpėti žmonės, nes jei žmonės nerūpi, tai nieko nebus <...>“ (T1).

Nurodoma, jog mediatoriui turi rūpėti klientai, jis turi suvokti jų išgyvenimus, patiriamas stiprias emocijas, tai yra empatijos bruožai. Taip pat mediatorius apibūdinamas kaip organizuotas ir siekiantis tobulėjimo. Dėl darbo specifikos, mediatorius turi turėti organizavimo įgūdžių, kadangi jam reikia valdyti didelį informacijos kiekį bei bendradarbiavimo procesą ne tik tarp klientų, bet dažnai ir tarp kitų susijusių institucijų ir specialistų.

„<...> svarbu tą savo stilių atrasti. Mediatorius turi būti žmogiškas, supratingas, atviras, norintis padėti, empatiškas, žingeidus, norintis tobulėti, nes tai pakankamai lankstus darbas <...>“ (T2).

Mediatoriaus darbas apibūdinamas kaip pakankamai lankstus, tai reiškia, kad mediatorius turi gebėti prisitaikyti prie greitai besikeičiančių aplinkybių, tam jam reikalingas noras tobulėti, žingeidumas, atvirumas naujai informacijai ir pokyčiams.

„<...> kalbant apie asmenines savybes, tai aš tikiu, kad mediatorius turėtų būti kantrus (juokas), empatiškas, organizuotas, pagarbus, žingeidus, sugebantis išlaikyti lygiavertį santykį nes jeigu mediatorius pasidaro kažkoks ekspertas, tai jau negerai. Reikia laikytis nešališkumo principo, nes tai visai kitą atmosferą sukuria <...>“ (T3). „<...> turi būti žingeidus, smalsus, turi turėti noro dėti pastangų, stengtis, bet tuo pačiu tai ir tų įgimtų savybių mediatoriaus reikia turėti, reikia mokėti stovėti konflikte, nes čia yra ką veikti ir reikia mokėti nepasislėpti už to konflikto (juokas). Jei žmogus bijo konfliktų, tai jis negali būti mediatoriumi, jei nemoka atstovėt ar dar kažko, be viso to, būtina empatija <...>“ (T4).

Informantai mini įvairias, mediatoriui reikiamas turėti savybes, tačiau išskirtinai dominuoja empatijos poreikis. Empatiška asmenybė geriau supranta, atpažįsta kito žmogaus jausmus, gali suvokti priežastines elgesio aplinkybes. Mediatorius, tai specialistas dirbantis su konfliktą išgyvenančiais žmonėmis, todėl turi gebėti įsijausti į kitų potyrius, tam, kad galėtų išlikti neutralus, tačiau suvoktų ką patiria medijuojamos pusės. Žingeidumas reikalingas nuolatiniam tobulėjimui, nes to reikalauja mediatoriaus darbo pobūdis. Specialistas turi būti atviras naujai informacijai ir gebėti priimti pokyčius. Organizuotumas padeda sustyguoti visą procesą ir išlaikyti stabilumą nuolat kintančioje aplinkoje.

11. Šeimos mediacijos proceso organizavimas ir kylantys sunkumai

11.1. VGTPT

Analizuojant tyrimo dalyvių atsakymus išryškėjo nepasitenkinimas VGTPT tarnybos proceso organizavimo ir koordinavimo rezultatais. Pastebimas informacijos trūkumas bei bendradarbiavimo su mediatoriais nebuvimas, taip pat minimi įvairūs komunikacijos ir sistemų trukdžiai.

„<...> iš valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos, sudariau sutartį su jais ir gavau rugsėjo mėnesį dvi mediacijas ir tas mediacijas įvykdžiau, jo, ir poto man buvo labai keista, iki pat va praeito penktadienio nebuvo nei vieno pasiūlymo mediacijai, bet penktadienį man atsiunčia Kauno poskyrio vadovė, tokią žinutę – laiškėlį, sako: „labai keista, kad iš jūsų negaunu sutikimo mediacijom“, tai aš net žagtelėjau (juokas), sakau, bet aš negavau jokių pasiūlymų. Pasirodo, yra ta teisės sistema, kurią čia kūrė, kūrė labai sunkiai, sunkiai atestavo, ji ten buvo, kad užlūžo, ir dabar visi pasiūlymai mediacijom, eina per teisės sistemą, bet manęs apie tai, absoliučiai nieks neinformavo. Aš turėčiau gauti, man turėtų atsiųsti į paštą arba sms žinute, kad man yra pasiūlymas mediacijai ir aš to nežinojau, manęs nieks neinformavo. Aš šiandien dar kartą pati pasitikslinau ten tą savo profilį, skambinausi į Vilnių, ten atsakingai darbuotojai, tai ji sako: „žinot, čia dabar va ūtiūtiū, tai va čia taip vyksta, kai kas gauna, kai kas negauna, sako... (juokas), visiškas neorganizuotumas <...>“ (T1).

Remiantys T1 informanto atsakymu, pastebimi komunikacijos kanalų gedimai tarp VGTPT padalinių (kalbama apie skirtingus skyrius, skirtinguose miestuose, kurie nėra informuoti apie tarp jų vykstančius vidinius procesus).

Tyrimo dalyvis T2 išreiškia pastebėjimą dėl VGTPT informacijos perdavimo ir besikreipiančių asmenų netinkamo informavimo.

„<...> moteris sako: „aš kreipiausi į valstybės garantuojamą teisinės pagalbos tarnybą dėl nemokamo advokato ir sakė, man pasiūlė, kad turit kreiptis į mediaciją ir tada jum tos paslaugos kainuos pigiau ir visas procesas bus, nu ta prasme, greičiau viskas prasisuks“, tai sako: „va, o kas ta yra mediacija, tai aš nežinau kas čia yra, advokatai, ne advokatai?“, tai ta prasme, ji informacijos minimum, nulis, nulis informacijos, VGTPT visiškai neinformavo kur siunčia <...>“ (T2).

Tyrimo dalyvis T3 išreiškia nepasitenkinimą VGTPT tarnyba, reguliavimu tarp savivadybių, bei priskirtų funkcijų neapibrėžtumu. Dėl to kyla daug neaiškumų žmonėms, kurie ieško pagalbos, tačiau dėl nereguliuoto proceso ir informacijos stygiaus nežino kur kreiptis.

„<...> jo, yra blogai, bet čia ne pas mus yra blogai, čia yra su tarnyba, su reguliavimu su savivaldybėm. Nėra funkcijų paskirstyta normaliai. Pavyzdžiui, nėra sureguliuota kada baigiasi mediacija. Nėra numatyta kas yra pabaiga, ar tai turi būti sutartis, ar pažyma, kada aš jau tarkim perduodu advokatui, kuris neša į teismą. Tai žmonėm irgi yra neaiškumas, pas ką eiti. Ar tada jis su mediatorium turi papildomai susitart, kad jam ten priedus skyrybom paruoštų, ar jis jau turi eit pas savivaldybės teisininką, jeigu čia dėl nemokamos pagalbos, jeigu mokama, tai kaip susitari, tą ir gauni. Bet būtent dėl tos nemokamos pagalbos nėra aiškiai sureguliuota: kur pasibaigia, kaip pasibaigia tas darbas <...>“ (T3).

Tyrimo dalyvis T6 išsako savo nuomonę apie VGTPT neorganizuotumą ir to pasekoje kylantį neigiamą poveikį mediacijai.

„<...> apsunkina darbą ir VGTPT neorganizuotumas, pas juos amžinai ten kažkios bėdos, kas tiesiogiai paveikia mediacijos procesą, nes per tarnybą mediatoriai ir gauna bylas, tai kai su jais nėra normalios komunikacijos, tie darbai sustoja, o jie tai pamiršta informuot, o gal net nelabai ir supranta toks jausmas kartais, apie ką kalba eina <...>“ (T3).

Minima, jog darbą apsunkina kokybiškos komunikacijos stygius, dėl to atsiranda daug neaiškumų.

„<...> na, dėl VGTPT organizavimo tai net nežinau, sudėtingi ten reikalai, visada aiškintis tenka, nėra sureguliuota pas juos pačius matyt dar dalykai, nes aš kaip mediatorius, norėčiau gauti konkrečių informaciją ir tiesiog nukreipiamą man bylą, o ne kaip dabar, kad ateina byla ir tu turi dar aiškintis, kokių veismų turi imtis, kad tą bylą pasiimtum ir vėl su jais iš naujo viską derinti, tai ir daug laiko susigaišta, kai tuo metu jau galėtum medijuoti <...>“ (T7).

Apibendrinant pasisakymus, galima matyti, kad mediatoriai, vykiantys šeimos mediaciją, susiduria su organizaciniais sunkumais, kadangi siuntimus byloms gauna iš VGTPT tarnybos. Tyrimo dalyviai nurodo, jog iškyla komunikacijos ir proceso reguliavimo trikdžių, remiantis tuo, galima daryti išvadą, jog organizacinis mechanizmas nėra pilnai sureguliuotas ir yra tobulintinas.

11.2. Mediatoriaus profesijos vertinimas

Šioje kategorijoje analizuojamas mediatoriaus profesijos vertinimas. Mediatoriai, vykdantys šeimos mediaciją teigia, jog mediatoriaus profesija nėra vertinama, tai sukelia sunkumų.

„<...> Lietuvoje vienas iš mediatorių sunkumų yra tas, kad mediatoriaus profesija nėra laikoma oria <...>“ (T5).

„<...> ta pati mediatoriaus profesija nėra gerbiama, nes už tokį atlygį, nu tai kur tu žmogau gali jaustis gerbiamu, tiesiog juokingi centai <...>“ (T6).

Pastebima, kad mediatoriui skirtas užmokestis yra per mažas, už tai pati profesija gali būti laikoma nepakankamai oria.

„<...> atlyginimai darbo neatitinka, ten tikrai yra ką veikti, bet už tokią algą, tai čia tik savanoriškai praktiškai galima sakyti, nepakankamas apmokėjimas, kas sudaro sunkumų oriai vertinti patį mediatorių, nes jis tada gaunasi, kaip koks pigus samdytinis <...>“ (T7).

Mediatoriaus profesija įvardinama kaip nepakankamai ori ir prastai apmokama. Specialistai nesijaučia vertinami, todėl kyla abejonės dėl profesijos orumo. Iš ankstesnių informantų atsakymų galima matyti, kad mediatorius turi būti sukaupęs žinių ir išsiugdęs įvairių sričių kompetencijų, dėl to menkai apmokamas darbas kelia nepasitenkinimą.

11.3. Mediatoriaus įgalinimas valstybiniu lygmeniu

Informantai dalinasi įžvalgomis apie mediatoriaus įgalinimą, kurio labai trūksta, žvelgiant į reiškinį valstybiniu lygmeniu.

Tyrimo dalyvis T2 teigia, kad mediatoriui trūksta įgaliojimų, nes norint gauti mediacijos procesui reikalingas pažymas, jis susiduria su kliūtimis.

„<...> trūksta įgaliojimų mediatoriui, panašu, kad dar ta sistema visa nėra sureguliuota, nes trūksta elementarių dalykų, sakykim, reikalinga pažyma, bet tu kaip mediatorius jos negali gauti, jei neesi teisininkas, nors tam jokio pagrindo nėra <...>“ (T2).

Kyla dvejonių dėl įstatymų naudingumo (mediacijos kontekste), bei mediatoriaus profesijos įsitvirtinimo.

„<...> aš nežinau ar čia įstatymai kalti ar ta mediatoriaus profesija dar yra per jauna, bet galios mediatoriui tikrai trūksta, turiu omeny, kad šeimos mediatorius nėra taip labai jau pripažįstamas

dar, nes dažnai tenka susidurti su visokiom nesamonėm, kai negali dokumentų gauti, pažymų <...>“ (T4).

Didžiausia problema įvardinamas mediatoriaus nepakankamas įgalinimas valstybinių lygmeniu.

„<...> valstybė nesuteikia pakankamai galių, pavyzdžiui, jeigu advokatai gali kaip ir visur gauti pažymas, tai mes negalim, tai nekilnojamojo turto registras dar kažkaip „susimyli“, išduoda, nors esu gavus tris sprendimus neigiamus, kad neišdavė, bet jie buvo labai man juokingi, kad buvo parašyta, kad pagal registru centro aprašą gali gauti tokie tokie ir tokie žmonės, ten išvardinti ir paskutinis punktas, kad valstybės įgaliojimus ten turintis asmuo ar kažkas tokio, žodžiu valstybės įgaliojimus turintys. Ir aš tada kaip tik kreipiausi su VGTPT sprendimais, tai nebuvo privačios mediacijos, tai kas tada mane įgaliojo, ta prasme, jeigu VGTPT, tai aš norėjau skųsti administraciniam teismui, bet kai visada man pritrūksta laiko. O Regitra tai neduoda kategoriškai, nuo pirmo kreipimosi, net iki tokių absurdu, kad žmogus, pavyzdžiui, užsieny, užsienyje buvo abudu asmenys Lietuvos piliečiai, mes darėm tas skyrybas ir jis kreipėsi, žinojau, kad man tikrai neduos, tai parašėm jo vardu tą prašymą Regitroj, bet nurodėm mano adresą namų, tai jam neišdavė dėl to, nes jie jau mane žino ir pasitikrino. Mediacijos ir teisinių paslaugų centras yra įregistruotas mano gyvenamosios vietos adresu, tai jie liepė jam nurodyti savo deklaruotą gyvenamąją vietą, nors čia visiškai pertekliniai reikalavimai. Nu tai yra juokinga, suprantate <...>“ (T5).

Taip pat pastebima informacijos sklaidos problema. Siūloma šią problemą spręsti valstybės lygmenyje, pasitelkiant įstatymus, kurie galėtų įgalinti mediatorių ir pagreitinti šeimos mediacijos plėtrą Lietuvoje.

„<...> aš manau, kad didžiausia bėda įsigalėjimui yra informacijos trūkumas ir nesuvokimas kas apskritai yra per procesas, bet tai turėtų būti sprendžiama valstybės lygmenyje, kad įstatymiškai tam būtų suteikta svorio <...>“ (T1).

Stinga bendro proceso organizavimo sureguliuavimo, dėl to kyla daug neaiškumo.

„<...> jo, yra blogai, bet čia ne pas mus yra blogai, čia yra su tarnyba, su reguliavimu su savivaldybėm. Nėra funkcijų paskirstyta normaliai. Pavyzdžiui, nėra sureguliuota kada baigiasi mediacija. Nėra numatyta kas yra pabaiga, ar tai turi būti sutartis, ar pažyma, kada aš jau tarkim perduodu advokatui, kuris neša į teismą. Tai žmonėm irgi yra neaiškumas, pas ką eiti. Ar tada jis su mediatorium turi papildomai susitart, kad jam ten priedus skyrybom paruoštų, ar jis jau turi eit pas savivaldybės teisininką, o mediatorius dėl galios neturėjimo, kalbu valstybės įgaliojimų, kad neturi, gaunant visokias pažymas, dar ir gali negalėti to padaryti <...>“ (T3).

Tyrime dalyvavę asmenys pasisako, kad mediatoriui trūksta galios valstybiniu lygmeniu. Šios profesijos atstovai susiduria su sunkumais, kai tenka daryti užklausas dėl tam tikrų pažymų ar dokumentų, pastebima, kad mediatorius nėra pripažįstamas, kaip valstybės įgaliotas asmuo susipažinti ar gauti prieigą prie tam tikrų, mediacijos procesui reikalingų, duomenų. Pažymima, jog trūksta funkcijų paskirstymo ir proceso sureguliuavimo su savivaldybėmis, kyla neaiškumai dėl proceso eigos. Problema turėtų būti sprendžiama valstybiniu mastu, dėl mediatoriui reikiamų, tačiau dar nesuteiktų įgaliavimų bei statuso.

12. Būdai, kuriais šeimos mediacija padeda spręsti konfliktus

12.1. Empatijos skatinimas

Remiantis tyrimo dalyvių atsakymais, šeimos mediacijos proceso metu, konfliktuojančios šalys mokosi empatijos.

„<...> kai vyksta mediacija, tai šalys mokosi empatijos, dažnam jos stinga, o per mediaciją, nori ar nenori, vis tiek mokaisi, jei pavyksta, tai ir nesutarimus žymiai lengviau išspręsti <...>“ (T1).

Pastebima, kad empatiją skatina mediacijos metodo struktūra ir principai, be to, netgi pasibaigus procesui, šalys išsiugdytus įgūdžius gali toliau taikyti savo kasdienybėje. Empatijos svarba kasdienybėje yra nenuginčijama (Bobbo, 2020)

„<...> empatija, tai sakyčiau vienas iš pagrindinių dalykų, kurio negali praleisti, jei nori sėkmingo proceso, o pats mediacijos metodas, pats iš savęs, jis skatina tai, tai žmonės net ir baigę ar nutraukę mediaciją, bet vis tiek tą įgūdžio lavinimo būdą gali taikyti ir toliau savo kasdienybėje <...>“ (T3).

„<...> daug dalykų galima išmokti mediacijos metu, tiek šalim, tiek ir mum – mediatoriam, sako, kad empatiškumas yra arba duotas arba ne, bet tikrai sakau, kad mediacijos metu tą empatiją galima po truputį vystyti ir tai labai svarbu apskritai bendravime, ne tik konfliktus sprendžiant <...>“ (T7).

Pastebima empatijos svarba ir galimybė, mediacijos metu, ją ugdyti. Mediacija, kaip konstruktyvus konfliktų sprendimo būdas, padeda ugdyti empatiją, taip prisidedamas prie sėkmingos konfliktuojančių šalių komunikacijos.

12.2. Pagarba kitam

Viena iš konfliktų priežasčių įvardijama nepagarba vienas kitam. Informantas T2 dalinasi nuomone, jog dažnai žmonės pykstasi, nes nemoka tinkamai išklausti, nepertraukinėti, o tai yra nepagarbus elgesys, todėl mediacijos metu, šalys turi galimybę mokytis pagarbos vienas kitam, per išklausimą ir pagarbų bendravimą tarpusavyje. Konstruktyviai sprendžiami konfliktai turi įtakos tarpusavio sąveikos stiprinimui (J. Galtung; K. Carlsson, A. Rozen, Y.al Falah ir kt.).

„<...> mano patirtim, tai dažnai matau, kad šalys pykstasi vien dėl pagarbos vienas kitam nebuvimo, tai būna, kad po susitikimų jie to pradeda išmokti, kaip išklausti, nepertraukinėti, tai ta pagarba vienas kitam labai daug duoda galutiniam rezultatam <...>“ (T2).

Pastebima, jog gerbiant kitą asmenį yra žymiai lengviau priimti kitokią nuomonę, prieiti bendrą susitarimą. Mediacija padeda išlaikyti pagarbą vienas kitam, netgi konflikto lauke (Abraham 2008; Emery 2010).

„<...> pats būdas, kai žmonės konstruktyviai bendrauja, atvirai, auga pagarba vienas kitam, o gerbiant kitą, žymiai lengviau priimti jo nuomonę ir pamėginti susitarti <...>“ (T4).

Tyrimo dalyviai teigia, kad mediacijos proceso eigoje šalys pradeda labiau gerbti viena kitą, nes tinkamas išklausymas padeda išsikalbėti ir geriau suvokti gilumines konflikto priežastis, taip ieškant bendro sprendimo, bei po truputį atstatant pagarbą vienas kitam.

„<...> eigoje pradeda gerbti vienas kitą, nuoskaudos nusimeta, žymiai lengviau žiūrėti vienas kitam į akis ir be jokios paniekos <...>“ (T5). „<...> mediacija padeda, nes išklausymas, pagarba tarsi atstatoma po truputį <...>“ (T6).

Apibendrinant, galima teigti, jog mediacijos metodas padeda atstatyti pagarbą vienas kitam, tam įtaką daro pačio proceso struktūra.

12.3. Įsijautimas į kito vaidmenį

Mediacijos metu, konfliktuojančios šalys turi praeiti tam tikrus proceso etapus. Vienas iš etapų yra laikas, kai šalys turi įsijausti į kito vaidmenį, šio etapo tikslas yra geriau suprasti kitą pusę.

„<...> einant per visus mediacijos etapus, pačio metodo, tai yra tas etapas, kai tu turi įsijausti į kitą, jo batuose pastovėti, kaip aš sakau, tai tas labai akis atmerkia žmonėm <...>“ (T3). „<...> visada, kai pabando kitą pusę geriau suprasti, save įsivaizduoti toje pačioje vietoje, tai visai kitaip situaciją galima vertinti, nauju žvilgsniu ir su didesniu supratimu <...>“ (T7).

Tyrimo dalyviai pasisako, jog gebėti įsijausti į kito vaidmenį yra svarbu, taip galima praplėsti suvokimo ribas ir geriau suprasti situaciją, bei kito asmens elgesio priežastis.

Empatijos skatinimas, pagarba kitam, tai būdai, kuriuos tyrimo dalyviai išskyrė kaip mediacijos metodo sudedamuosius komponentus, kurių dėka konfliktą galima išspręsti greičiau ir efektyviau. Empatijos skatinimas nurodomas kaip svarbus aspektas sprendžiant konfliktus, kai konfliktuojantys asmenys stengiasi empatiškai atliepti į kito poreikius ir įsivaizduoti save kito situacijoje, konfliktinės nuotaikos švelnėja ir ateina ta būsena, kai mediantas pilnai gali save įsivaizduoti kitos pusės padėtyje, tai padeda geriau suprasti tam tikrus poelgius, kurie galimai sukėlė konfliktą. Tai yra mediacijos „magiškoji akimirka“, kuri atveria vartus konstruktyviai ir kūrybiškai sprendimo paieškai ir, galų gale, tinkamo sprendimo radimui („Mediacijos vadovas socialiniams pedagogams“, 2015). Mediacijos metodo struktūros dėka skatinama pagarba kitam. Vykdomų etapų metu, abi konfliktuojančios pusės turi išklausti kitą nuomonę, nepertraukti šnekančiojo, taip skatinama pagarba kitam. Šie bruožai leidžia suvokti, kad mediacija yra puikus konfliktų sprendimo būdas, susidedantis iš svarbių asmenybės tobulėjimui komponentų.

13. Mediacijos poreikis šeimoje

13.1. Aplinka

Šiuolaikinė šeima išgyvena daugybę krizių, tarp kurių yra ir skyrybos (Venskutė, 2015). Be to, šeimoje gausu skirtingų interesų sankirtų, todėl naudinga mokėti taikiai spręsti konfliktus, bei priimti kompromisus.

„<...> šeima yra ta vieta, kur konfliktų pasitaiko, o pasitaiko jų daugiau dažniausiai, nei norėtusi <...>“ (T1). „<...> taip jau yra, kad santykiai nėra pastatomi per dieną, o dar jei kalbam apie pagarbą grįstus, tuo labiau šeimoje, kur daug skirtingų poreikių susitinka, kiekvienas nori kaip geriau sau, o va reikia prisiderint ir prie kito, mokėti susitarti <...>“ (T3).

Skirtingi poreikiai ir interesai gali sukelti konfliktus, tačiau mokant susiderinti tarpusavyje, konfliktus galima spręsti konstruktyviai. Neabejojama, kad šeimos ginčai yra neišvengiami, tačiau draugiškoje socialinėje aplinkoje jie gali būti sprendžiami greitai ir taikiai (Žalėnienė, 2010).

„<...> nesutarimų visada yra ir bus, net sveikuose santykiuose, tai jau kai du žmonės skiriasi, reiškia nebegali atrast bendrystės, jų pasauliai vis tiek griūna, o dar jei vaikai, tai apie juos pirmiausia turi galvoti, bet nu faktas, kad ir savo savijautos negalima užgniaužti tiesiog, normalu,

kad konfliktų yra, bet reikia juos mokėti spręsti, o ne pabėgti nuo jų, nes šeimos ant maratono nepastatysi <...>“ (T4).

Tyrimo dalyvis T4 pastebi, jog konfliktai patys savaime nėra blogi, normalu, kad jie kyla, tačiau svarbu gebėti juos tinkamai spręsti. Šeimos aplinkoje mediacija yra reikalinga, nes moko konstruktyvaus konfliktų sprendimo būdų.

13.2. Skirtingų interesų susidūrimas

Šiuolaikinės visuomenės gebėjimas taikiai išspręsti konfliktus itin svarbus (Cremin, 2002). Viena iš aktualių šiuolaikinės visuomenės problemų yra konfliktai bei nesugebėjimas juos efektyviai spręsti. Konfliktams spręsti žmonės pasirenka įvairius, dažnai nekonstruktyvius, jų sprendimo būdus: smurtą, agresiją, patyčias (Sondaitė, 2009). Informantų atsakymai atskleidžia, kad interesų susidūrimai šeimos aplinkoje yra dažni

„<...> kai yra daugiau nei vienas žmogus, tai faktas kaip blynas, kad skirtingų norų, interesų ir apskritai poreikių tikrai atsiras, tai darbas tame, kad reikia susitarti kažkaip, kad visiems būtų gera <...>“ (T1). „<...> į šeimą žmonės ateina iš skirtingų aplinkų, reikia daug laiko ir darbo įdėti, kad apsišlifluotų vienas su kitu, kartais tas šlifavimas būna skausmingas, susikerta du skirtingi laukai su savais norais <...>“ (T2).

Kiekvienas žmogus nori patenkinti savo norus ir apginti interesus. Norint kartu augti šeimoje, konfliktus reikia paversti galimybėmis, tai galima padaryti nesutarimus sprendžiant konstruktyviai, būtent tai ir padeda padaryti mediacijos procesas.

„<...> kiekvienam yra sunku, kai jo nesupranta, dėl to kyla nesutarimai, nesusipratimų lavina ir dar visoks galas negerų dalykų, interesų sandūra gali reikšti arba konfliktą, arba galimybę, jei pavyksta konstruktyviai į tai sureaguoti. O šeimoje, tai kaip yra, jei nori bendrai gyventi, tai privalai kažkaip tuos interesus derinti, tartis <...>“ (T5).

Tyrimo dalyvių nuomonė apie konstruktyvių konfliktų sprendimų naudą sutampa.

13.3. Konstruktyvių konfliktų sprendimo būdų poreikis

Pastebimas konstruktyvių konfliktų sprendimų poreikis. Teisiniu požiūriu būtent šeimos bylose taikaus susitarimo galimybė yra ypač svarbi – nepavykus išspręsti šeimos ginčų ir pasirinkus

teisminį procesą, tokie ginčai trunka labai ilgai ir negrįžtamai sugadina šeimos narių santykius (Pavliukovičienė, 2016).

„<...> konfliktų visadadaug susidaro, o va būdų kaip juos spręsti dar reikia gerai paieškoti ir pasidomėti, kaip tai daryti reikia, kultūringai, turiu omeny <...>“ (T2). „<...> aš tai nežinau, per visą mano darbo praktiką, nu tikrai, tų ginčų yra begalė, bet kaip juos spręsti, tai kyla daug klaustukų. Problema, ta, kad nemoko mūsų, na bent mano kartos, nuo mažens niekas nemokė kaip priimti tuos konfliktus, nes atrodo, kad iškart blogai ir ginantis reikia pulti kitą, o realiai, tai visiškai normalu, kad tū konfliktų kyla, tik reikia mokėti su jais tvarkytis. Realiai, dabar va galvojant, aš net nežinau geresnio būdo už mediaciją, jei kyla situacija, tai tobulas būdas nagrinėjimui ir kito supratimui gilesniam <...>“ (T6).

Tyrimo dalyvis T7 pabrėžia konfliktų sprendimo būdų trukumą ir išskiria mediacijos tinkamumą sprendžiant nesutarimus.

„<...> realiai tai taip, pagalvojam kiek yra žinomų konfliktų aiškinimosi, sprendimo sakykim, būdų... aš tai nežinau (juokas). Nu ten pokalbis, tai taip, aišku, išklaudyti ir panašiai, bet realiai, tai tokių kaip būdų aš nelabai ir žinau, nu ten rašymas plusų minusų, bet čia toki nerimti, kaip aš sakau. O va mediacija – konkretus ir aiškus būdas, gaila, kad tik tokių metodikų mažai yra, tikrai naudinga būtų <...>“ (T7).

Išsakytas poreikis konstruktyviems konfliktų sprendimo būdams. Mediacija matoma viena iš geriausių žinomų metodikų.

13.4. Ugdymo skatinimas

Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, pastebimas mediacijos proceso įtaka ugdymo skatinimui. Viena iš šeimos mediatoriaus funkcijų yra edukacinė. Šeimos mediatorius stabdo bet kokią destruktivią sutuoktinių sąveiką, pavyzdžiui, įžeidinėjimą, menkinimą, moko klientus konstruktyvių elgesio būdų kilus konfliktui (Sondaitė, 2006).

„<...> aš labai myliu mediaciją, tikrai tikiu ja ir tik todėl ir užsiimu šita veikla, nes matau jos ateitį ir naudą žmonėms. Medijuojant tiek daug visko vyksta. Čia ir terapija gaunasi, nes viską iškalbi, kas slegia, išklaudytas gali būti, ko galbūt nepavykdavo sulaukti anksčiau barnių ten kažkokių metu. Čia nuostabus edukavimo procesas, nes būtent taip ir turėtumėm spręsti konfliktus, kaip moko mediacijos etapai, tik tada tai konstruktyvu <...>“ (T1). „<...> daug kuo geras tas būdas, bet iš esmės, tai kas yra labai svarbu, tai, kad net jei ir įvyksta ten tos skyrybos, sakykim, bet žmonės vis

tiek praėję sesiją jau turi realių ne tik teorinių, bet ir praktinių žinių, kaip konfliktuoti kultūringai, kaip aš sakau. Ir jie tas žinias ir įgūdžius išsineša į savo kasdienį gyvenimą <...>“ (T3).

Mediacijos metu išmokti įgūdžiai yra perkeltami į kasdienį gyvenimą, taip praturtindami žmonių kasdienybę.

„<...> kai vyksta skyrybos, vaikai viską jaučia, net jei dar maži, tėvai galvoja, kad nesupranta jie nieko, bet taip tikrai nėra, vaikai be galo intuityvios būtybės, jos viską supranta, bet savaip, bet esmė, tai, kad matydami ginčus ir pykčius, jie mokosi kaip į juos reaguoti, ir tą modelį, matytą šeimoje savo, jie vėliau išsineša į savo aplinką, savo šeimos lygiai taip pat projektuoja, todėl labai svarbu yra mokytis pyktis, mokytis konfliktuoti, nes šitų dalykų neišvengsim, o kaip su jais susidoroti, neprarandant svarbių ryšių ir pačių savęs yra išmintis, tuo mediacija ir pasitarnauja, kad ne tik spręsti padeda reikalus, bet ir moko supratimo, bendravimo kultūros net sakyčiau <...>“ (T4).

Pastebima šeimoje rodomo konfliktų sprendimo pavyzdžio svarba ir įtaka vaikams. Taikant mediaciją mokomasi ir tuo pačiu metu mokomi tai stebintys vaikai, kaip teisingai elgtis konfliktinėse situacijose. Remiantis tyrimo dalyvio T4 atsakymu, mediacija moko supratimo, bei bendravimo kultūros. mediacija skatina tėvus po skyrybų daugiau dalyvauti vaikų gyvenime (Emery, Laumann-Billings, Waldron, Sbarra, Dillon, 2001).

Išskirtos 4 subkategorijos: aplinka, skirtingų interesų susidūrimas, konstruktyvių konfliktų sprendimo būdų poreikis ir ugdymo skatinimas. Dauguma mediatorių nurodė, jog šeima yra būtent ta vieta, kur kyla daug konfliktų. Susiduria skirtingi interesai, požiūriai ir nuomonės. Jaunoms šeimoms dažnai stinga konstruktyvių konfliktų sprendimo įgūdžių, konstruktyvių konfliktų metodų poreikis yra didžiulis. Informantai nurodo, kad trūksta efektyvių konfliktų sprendimo būdų, situotiniai dažnai konfliktuoja, bet retai suvokia kaip tuos konfliktus išspręsti. Mediacija yra vienas iš būdų, kaip konfliktus spręsti konstruktyviai. Mediacijos pagalba konfliktą galima paversti priemone asmeniniam tobulėjimui ir komunikacinių įgūdžių gerinimui. E. Eriksono (2004) koncepcijoje konfliktas jau nebevertinamas vien tik neigiamai: kiekviena psichologinė ir socialinė krizė gali būti interpretuojama kaip iššūkis, kuris, sėkmingai išspręstas, lemia sveikos asmenybės vystymąsi. Optimali pažintinei, emocinei, socialinei raidai būtini nuosaikūs konfliktai, nes pernelyg aktyvūs jie gali komplikuoti asmenybės brendimą, o pernelyg nuosaikūs (arba jų stoka) – riboti augimo potencialą (P. Ricoeur, T. Gordon; J. Edelman, M. Crain, M. Robichaud ir kt.).

Informantai pasisako už mediacijos reikalingumą šeimose, tai įrodo patvirtinantys teiginiai. Šeima apibūdinama, kaip aplinka, kurioje kyla daugybė konfliktų, skirtingų interesų sandūra

reikalauja efektyvių ir konstruktyvių konfliktų sprendimo būdų, mediacija yra vienas iš konfliktų sprendimo metodų, kuris skatina asmenybės tobulėjimą bei vidinį augimą, moko problemą spręsti atsakingai ir efektyviai.

14. Svarbiausios mediatoriaus kompetencijos taikant mediaciją

14.1. Analizė ir sintezė

Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, mediatorius turi gebėti analizuoti informaciją, bei rasti tinkamus sprendimųvariantus išskylantiems sunkumams.

„<...> turi mokėti analizuoti gautą informaciją ir tą informaciją susieti su realybe, na, kad atskirti nuo asmeninių kažkokių interpretacijų, reikia viską, kaip detektyvui, susisteminti greitai galvoje, kad nieks net nepastebėtų to proceso, nes turi vykti be trukdžių <...>“ (T1).

Mediatoriaus analizės ir sintezės gebėjimai prilyginami detektyvo aštriam protui. Sintezės procesas turi vykti nepastebimai ir be trukdžių, kad nesukeltų abejonių mediatoriaus profesionalumu.

„<...> jei mediatorius visiškai žalias, tai nelabai gerai, nes vis tiek žmogus turi gaudytis kas vyksta ir kaip gyvenime būna, taip pat reikia turėt bent bendrą supratimą. Logišką jausmą turėti, kad galėtum išnagrinėt visokio pobūdžio gaunamą informaciją, kalbu ne tik apie žodinę, bet ir neverbalinę, kaip analitikas net <...>“ (T3).

Svarbus gebėjimas nagrinėti įvairiais kanalais gaunamą informaciją. Tai ne tik žodinė, tačiau ir neverbalinė kalba. Kūno kalba yra nuoširdesnė už verbalinę, todėl mediatorius turi gebėti teisingai analizuoti gaunamą informaciją, tai turi įtakos visam mediacijos procesui.

„<...> reikia suvokti kas vyksta tų dviejų žmonių gyvenime, bet ne tik suvokti, bet taip pasidaryti sau vidinę analizę, kad galėtum juos privesti prie konstruktyvių sprendimų. Ir dar ne bet kaip, o taip, kad jie patys tai inicijuotų, žodžiu čia yra aukštasis pilotažas (juokas), reikia geru analitiku būti ir dar gebėti analizuojamą informaciją privesti prie sprendimų priėmimo <...>“ (T7).

Tyrimo dalyviai teigia, kad analitiniai gebėjimai yra svarbūs mediatoriui, kadangi ti yra būtina savybė vedant šalis prie konstruktyvių sprendimų variantų.

14.2. Problemų sprendimas

Problemu sprendimo įgūdžiai yra ypatingai svarbūs mediatoriui. Gebėjimas racionaliai spręsti problemas, padeda efektyviau nukreipti konfliktuojančias šalis, ieškant bendro sprendimo varianto. Tyrimo dalyvis T4, teigia, jog neturint šio įgūdžio, būtų sunku vesti šalis, mediacijos proceso metu.

„<...> turi žinoti kaip reikia racionaliai spręsti problemas, nes kitaip nelabai ir juos galėsi privesti prie to <...>“ (T4).

E. Eriksono (2004) koncepcijoje konfliktas jau nebevertinamas vien tik neigiamai: kiekviena psichologinė ir socialinė krizė gali būti interpretuojama kaip iššūkis, kuris, sėkmingai išspręstas, lemia sveikos asmenybės vystymąsi.

„<...> kaip sprendžiamos situacijos, labai įvairios, na, kad ir skyrybų aplinkybės, vis tiek žmonės jaučia ar mediatorius turi pakankamai kompetencijos, tu turi atstovėti savo poziciją garbingai, nes aš, manau, kad aš žinau kaip reikia spręsti problemas ir jei nemokėčiau to daryti, tai nemanau, kad galėčiau dirbti mediatore, tai nereiškia, kad aš už juos ir išspręsiu problemas, tikrai ne, bet aš juos galiu nukreipti sprendimui, kai pati žinau kaip tai reikia padaryti <...>“ (T5). „<...> mediacija yra apie problemų sprendimą, tai mokėti spręsti problemas yra privalu. Čia gal taip skamba labai jau suabsoliutintai, bet svarbu nebijoti jų imtis, tą noriu pasakyti <...>“ (T6).

Tyrimo dalyviai vieningai pritaria, jog mediatorius privalo nebijoti problemų ir turėti pakankamai įgūdžių iškilusioms problemoms spręsti. Tuo atveju, jei mediatorius negeba spręsti problemų, kyla grėsmė mediacijos proceso kokybei.

14.3. Konsultavimas

Konsultavimo įgūdžiai taip pat yra svarbūs mediatoriaus darbe, nes kokybiškai konsultuojant, konfliktuojančias šalis galima privesti link tinkamo sprendimo.

„<...> mediatorius yra kaip bitė devyndarbė. Tu turi būti viskas viename (juokas). Psichologas, teisininkas, konsultantas, mokytojas. Konsultavimas apskritai yra rimtas darbas, taip atrodo gal, kad tuščiai ten pašneki ir va jau konsultantas, bet nėra lengva, kokybiškai konsultuojant labai daug galima pasiekti, ir pagelbėti realiai žmonėms, tai medijuojant taip ir yra iš esmės, mediatorių galima vadinti neutraliu konsultantu <...>“ (T1). Mediatorius vadinamas neutraliu konsultantu.

„<...> iš praeito darbo turiu konsultavimo patirties, mediacijoje tai tikrai praverčia, nes didelė dalis proceso yra konsultacinio pobūdžio <...>“ (T3).

Tyrimo dalyvis T3 teigia, kad didelę dalį mediacijos procese užima konsultavimas, todėl konsultavimo įgūdžiai labai praverčia medijuojant.

14.4. Psichologinis pasirengimas

Mediacijos procese svarbus vaidmuo tenka psichologiniam pasirengimui. Mediatorius susiduria su santykių psichologijos niuansais, todėl svarbu išmanyti ir turėti psichologinių žinių bagažą.

„<...> turi turėti nemenką psichologinių žinių bagažą ir žinoti kaip tas žinias panaudoti. Be to, labai svarbu būti psichologiškai pasikausčius ir dėl savęs, kad neperdegti ir nebūti viską sugerencija kempine <...>“ (T2). Taip pat svarbus psichologinis atsparumas, siekiant apsaugototi save, nuo neigiamų emocijų, kurių konfliktuose ir mediacijos procese yra gausu.

„<...> svarbiausia, tai kad turėtų socialinių ir psichologinių žinių, be abejonės, nes yra santykis, būtent apie šeimos mediaciją kalbant, galų gale yra vaikas ir tikrai reikia išmanyti ir amžiaus tarpnius, nes dažnai ir patys tėvai nesupranta, kaip tą žinių vaikui perduoti <...>“ (T3).

Psichologinis pasirengimas taip pat yra svarbus dėl šeimos mediacijos specifikos, kadangi šeimoje gali būti nepilnamečių vaikų, svarbu, kad mediatorius gebėtų tinkamai su jais bendrauti arba patarti, kaip turėtų bendrauti tėvai, į ką atsižvelgti pagal raidos psichologiją, siekiant užtikrinti pačius geriausius vaikų interesus. Šeimoje, kurioje išgyvenamos skrybys, gali būti sunku užtikrinti pačius geriausius vaikų interesus, todėl dažnai reikalinga pagalba iš šalies (John M. Haynes, Isabella Buzzi, 2012).

„<...> psichologinis pasirengimas yra svarbus, manau, kad mediatoriam reiktų daugiau tokių žinių suteikti, na, per apmokymus paruošti ir panašiai, jei žmogus ne iš psichologinio ar socialinio lauko atėjęs, o ten, kad ir iš tos pačios teisės sferos, tai, manau, kad to tikrai reikia. Nu žinių, tai tiek psichologinių, tiek socialinio darbo srities ir teisės beabejo reikia. Šitos visos, daugiau mažiau, kiekvienu atveju kooreliuoja. Reikia suprasti struktūrinius dalykus, pavyzdžiui, socialiniai darbuotojai, atvejo vadybininkai, kaip jie dirba, ką jie daro, kodėl jie teisinius kai kuriuos veiksmus daro, tai turi įtakos, psichologiniai dalykai irgi, kad suprasti kas slypi už pykčio, o už pykčio dažniausiai slypi baimės, o tas visas baimes reikia iškapstyti, kad būtų galima žmonėms padėti sprendimus kažkokius priimti <...>“ (T4).

Tyrimo dalyvis T4 pastebi, jog derėtų būsimiems mediatoriams suteikti psichologinių žinių apmokymų metu, ypačingai tais atvejais, kai žmonės, norintys būti mediatoriais atstovauja kitas, nei socialinio darbo ar psichologijos sferas.

„<...> mediatorius ir psichologas yra, sakyčiau, nes reikia išmanyti santykių psichologiją, žinoti krizinius etapus, asmenybės tipų suvokimas irgi praverčia, bent man asmeniškai <...>“ (T7).

Informantas T7, pastebi, jog mediatorius turėtų išmanyti krizinius etapus. Psichologinė krizė – tai žmogaus reakcija į sunkią ir reikšmingą jam gyvenimo situaciją, kuri reikalauja naujų adaptacijos būdų. Tai psichinio diskomforto būseną, kuriai būdingi tokie jausmai, kaip neviltis, bejėgiškumas, baimė, vidinė įtampa, nerimas, pasimetimas (Polukordienė, 2003). Psichologiniu požiūriu, taip pat naudingas asmenybės tipų suvokimas.

Visi tyrimo dalyviai pasisako, kad psichologinis pasirengimas mediatoriui yra labai svarbus, turimos psichologinės žinios, gali daryti tiesioginį poveikį mediacijos procesui.

14.5. Tarpininkavimas

Informantai teigia, jog tarpininkavimas yra labai svarbus, tačiau nėra lengvas. Mediatorius turi būti geru tarpininku, o tokiu būti nėra lengva.

„<...> mediatorius yra tik tarpinkas, bet tas „tik“ tegu neapgauna (juokas). Tarpininku būti reikia mokėti, reiškia, kad turi būti geras diplomatas ir niekur nepamesti neutralumo, tai labai svarbu mediacijoj, čia ir sakyti nereikia <...>“ (T1). Prie tarpininkavimo priskiriamas ir mokėjimas bendradarbiauti. „<...> mediatorius turi mokėti bendradarbiauti, gali būti, kad su kitais specialistais taip pat, ten kokių psichologu ar teisininku, ar vaiko teisių specialistais. Tarpininkauti ir derinti įvairius variantus, čia kaip koks „menidžmentas“ <...>“ (T6). Remiantis informantų atsakymais, galima matyti, jog tarpininkavimas apima pakankamai plačią sferą. Tarpininkauti reikia ne tik tarp konfliktuojančių šalių, bet ir tarp išorės specialistų, kurie yra svarbūs mediacijos procese.

„<...> mediacija, kitaip tarpininkavimas, kaip ten, taikinamasis tarpininkavimas, ne be reikalo taip pavadinta (juokas). Geras tarpininkas gali padaryti stebuklus <...>“ (T7). Tyrimo dalyvis T7 teigia, jog geras tarpininkas gali daryti stebuklus.

14.6. Teisinės žinios

Remiantis tyrimo dalyvių atsakymais, teisinės žinios mediatoriui yra reikalingos, tačiau reikalingesnės yra psichosocialinės kompetencijos. Vis dėl to, bent minimalus teisinis raštingumas yra būtinas.

„<...> Dabar galvoju, išties, tai pačiai mediacijai nereikia teisės, nebent ten išskirtiniais atvejais, jei kažkokia ekspertizė ar kas, bet jau tada reikia ekspertų ir to mediatoriui net ir nereikia žinoti tada tiesiog reikia kreiptis į advokatus. Labiau sakyčiau turbūt, kad labiau reikia psichologinių žinių, nes gali būt ir taip, kad vienai iš šalių išlenda, kad turi tokių psichosocialinių dalykų ir teisininkas šito, na turbūt sunkiai užfiksuos, nes gali būt ten problemų su psichine sveikata, gali būti psichosocialiniai dalykai, šito teisininkas nepastebės. Nu labai ne vienodos bylos, žinokit, yra. Labai skirtingos tos mediacijos bylos ir labai nuo bylos priklauso, bet šeimos mediacijoje, tai teisinių žinių reikia visiškai minimaliai arba jų praktiškai, nu va kiek mes bazinius mokymus gavom, ten kokie įstatymai, kokios konvencijos, tai sakyčiau, kad gana.<...>“ (T1). „<...> Bet nuo teisinės pusės taip pat neatsiejama, nes reikia žinoti tuos esminius skyrybų klausimus. Reikia išmanyti kaip ir kas vyksta, tą visą struktūrą, bet tie dalykai yra išmokstami. Iš teisinės pusės, tai dažnai būna, kad pusės su savo advokatais būna ir konsultuojasi su jais ir tai tikrai apsunkina darbą, nes siekiama laimėjimo, o ne konstruktyvaus ginčo sprendimo ar taikaus susitarimo <...>“ (T2). Pastebima, jog advokatų kišimasis į procesą apsunkina mediatoriaus darbą ir daro neigiamą įtaką konfliktuojančioms šalims, vertinant mediacijos atžvilgiu.

„<...> kad reikia turėti abiejų, nes aš žinau kolegų, kurie yra neteisininkai ir jie nesurašo tos sutarties. Ir tada jau kai eina pas kitus žmones surašinėti, tai pasikeičia tas visas mediacijos rezultatas. Tai tikrai teisinių žinių turėti irgi reikia <...>“ (T3). Neturint teisinio raštingumo, gali kilti nesklaidumų. Įtraukiant specialistą iš šalies, gali keistis mediacijos susitarimo esmė, tai kelia pavojų mediacijos kokybei.

„<...> nu žinių, tai tiek psichologinių, tiek socialinio darbo srities ir teisės beabejo reikia. Šitos visos, daugiau mažiau, kiekvienu atveju kooreliuoja. Reikia suprasti struktūrinius dalykus, pavyzdžiui, socialiniai darbuotojai, atvejo vadybininkai, kaip jie dirba, ką jie daro, kodėl jie teisinius kai kuriuos veiksmus daro, tai turi įtakos, psichologiniai dalykai irgi, kad suprasti kas slypi už pykčio, o už pykčio dažniausiai slypi baimės, o tas visas baimes reikia iškapstyti, kad būtų galima žmonėm padėti sprendimus kažkokius priimti ir tada ar tie sprendimai validūs, ar jie tokie gali būti, nes jei nebus teisinių žinių, tai nieko gero irgi nebus (juokas) <...>“ (T4).

Svarbu išmanyti teisinę struktūrą, kuri yra tiesiogiai susijusi su mediacijos procesu.

„<...> beabejo, kad šeimos mediacijoje labiau reikalingos psichosocialinės žinios, bet dabartinėje situacijoje, kai nėra galimybės rinktis, tai mediatoriams reikia kažkaip stiprinti savo teises žinias <...>“ (T5). Informantas T5 pastebi, jog mediatorius turi stiprinti savo teises žinias, kadangi

esamoje situacijoje, kol mediatorius neturi pasirinkimo sudarinėti susitarimo sutartį ar ne, jis privalo ją sudaryti, o tai reikalauja teisinio raštingumo.

Svarbiausių kompetencijų, reikalingų mediatoriui, kategorijoje išskirtos šešios subkategorijos: analizė ir sintezė, problemų sprendimas, konsultavimas, psichologinis pasirengimas, tarpininkavimas ir teisinės žinios. Informantų atsakymai iliustruoja teiginį, kad mediatorius turi gebėti analizuoti ir atlikti problemos bei sprendimo sintezę. Mediatorius lyginamas su detektyvu, kuriam priskiriami analitiniai gebėjimai, kurie yra svarbūs taikant mediaciją, dėl situacijos suvokimo plačiąja prasme. Pabrėžiama, kad mediatoriaus neturėtų gąsdinti problemos. Svarbi tvirta pozicija. Trečioje subkategorijoje apžvelgiama konsultavimo įgūdžių svarba. Tyrimo dalyviai nurodo, jog mediacijos procese didelį vaidmenį vaidina konsultavimo gebėjimai. Tinkamai užduodant klausimus, nukreipiant konfliktuojančias šalis reikiama linkme, žengiama link sėkmingo mediacijos rezultato. Ketvirtoje subkategorijoje pateikti teiginiai grindžia psichologinio pasirengimo svarbą. Pastebima, kad psichologinių žinių bagažas mediatoriaus darbe yra labai svarbus. Specialistas turi turėti sukaupęs psichologinių žinių bagažą, dėl to mediacijos procesas gali vykti sklandžiau, kadangi mediatorius geriau supranta problemos kilmę, geba šalis nukreipti tinkama linkme, taip pat akcentuojamas bendravimas su vaikais, psichologinį pasirengimą turintis mediatorius gali geriau parengti tėvus, informacijos perdavimui vaikams, bei pačių savęs suvokimui. Išskirta tarpininkavimo subkategorija apima teiginius, jog geras mediatorius turi būti puikus tarpininkas ir gebėti bendradarbiauti su klientais, bei kitais specialistais, esant būtinybei suteikti pagalbą iš šalies. Tyrimo dalyviai lygina mediatorių su vadybininku, diplomatu. Šioms profesijoms priskiriamos savybės apima įvairių disciplinų lauko įgūdžius. Mediatorius yra kitų asmenų deribų vadybininkas (Haynes, 1994). Šeštoje subkategorijoje teiginiais iliustruojama teisinių žinių svarba. Remiantis tyrimo dalyvių teiginiais, matoma, jog teisinės žinios mediatoriui taip pat yra svarbios. Mediatorius turi išmanyti kaip vyksta skyrybų procesas, suvokti teisinės sistemos struktūras, susijusias su mediacijos tematika bei procesu, taip pat mediatorius turi būti teisiškai raštingas, tai neatsiejama mediatoriaus darbodalis, pažymima, kad esant galimybei, mediatorius turėtų stiprinti savo teises žinias.

15. Pokyčiai galintys padėti šeimos mediacijos plėtrai Lietuvoje

15.1. Informacijos sklaida

Aptariant pokyčius, kurie galėtų padėti spartesnei mediacijos plėtrai Lietuvoje, tyrimo dalyviai pasisakė už tinkamą informacijos sklaidą.

„<...> jeigu orientuojamės į tą visą vidutinę masę, kuri sėdi prie teliko, tai aišku, tada vietoj reklamų, būtų gerai kažkokie tai mediacijos, nu suprantat, kažkoks video, visai fainas buvo parengtas praeitais metais, aš tiesiog... ten iš Europos Sąjungos buvo skirta, tai to reikėtų daugiau. Taip pat komunikuoti per laidas ar pokalbius <...>“ (T2).

„<...> manau, kad veiksmingiausias yra geros patirtys ir kai žmonės vieni kitiems, iš lūpų į lūpas perduoda, kad realiai apčiuopiama būtų, kuo naudinga, kai kažkas pasidalina gera patirtim. Tai viešinimas ir konkreti patirtis perduodama vieni kitiems <...>“ (T3). Tyrimo dalyvis T3 mano, jog geriausia informacijos sklaida ir reklama yra geros patirties perdavimas iš lūpų į lūpas.

„<...> reikia kalbėjimo, viešinimo, labai daug straipsnių, kad mediacija taptų žinoma, paprastai apie ją kalbėti, naudojant suprantamas sąvokas kaip, kad barniai, konfliktai ir panašiai. Tai viešinimo ir diegimo, čia nežinau kaip pavadinti, politinės ideologijos (juokas) <...>“ (T4). Tyrimo dalyvis T4 teigia, kad reikia daug kalbėti apie šeimos mediaciją, siekiant didinti jos žinimumą. Apie ją pasakoti siūloma paprastomis, žmonėms gerai suvokiamomis sąvokomis.

15.2. Paslaugos apmokėjimas

Analizuojant tyrimo metu gautus duomenis, pastebimas nepasitenkinimas mediatoriaus paslaugų apmokėjimu. Tyrimo dalyvis T5 teigia, jog skirtos valandos mediacijos (apmokamam iš valstybės lėšų) procesui yra nepakankamas. „<...> Iš tikrųjų, pavyzdžiui, kai vykdamas tą Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos, tai mes prieinam prie kitos problemos – apmokėjimo mediacijos. Tai yra pamokėjimas 108 eurais, tai čia yra tos šešios valandos ir sutarčiai parengti yra skirta valanda, tai realiai tu jokios elementariausios sutarties kokybiškai neparengsi. Gali užtrukti kokias 3 valandas. Tai už tai yra nuomonė, kad mediatorius apskritai nesudarintų, tada ir nebūtų tos konkurencijos su advokatais, nes iš tiesų, mes paėmėme jų nemažai darbo ir aš įsivaizduoju, kad jiems tai nepriimtina. Šitoj vietoj yra labai neišdirbta sistema, va aš irgi iš minusų, ką jums minėjau, tik minėjau ne kaip problemą, kad atsiradus privalomosios mediacijos institutui, gali kreiptis visi, nors aš manau, kad taip neturėtų būti, turėtų valstybė apmokėti tik sunkiai besiverčiančių žmonių. Tada kitas dalykas, jeigu mediatorius vyksta į kitą miestą medijuoti, tai jam neapmokamos kuro išlaidos, o antrinės teisinės pagalbos advokatų yra apmokama, nu tai kažkaip labai keistai. Tai jeigu jie padarytų, kad būtų teikiama ir Privalomoji mediacija tik tiems asmenims, kurie turi mažas pajamas ir negali susimokėti, tai tada galėtų išspręsti šitas problemas. Mokėti mediatoriam už nuvykimą į kitą miestą. Gaunasi mediatorius tampa „nejaliukas“, nes neturi reikiamo išsilavinimo, arba „nejaliukas“ dėl to, kad tu turi dirbti už 108 eurus ir visus darbus pakelti. Ir

dar nežinia kiek tų viršvalandžių neapmokamų gali būti, nes gali užsitęsti, daugiau nei keturias valandas, kartais dar va tie minėti sutarčių trukumai atsiranda ir tas laikas taip išsitiesia, kad šakės <...>“ T5.

Išreiškiama nuomonė, jog mediatoriaus atlygis yra per mažas, taip pat jam nesuteikiama pakankamai galių, dėl ko mediacijos proceso trukmė gali dar labiau išaugti, o skiriamas atlygis netenkina, todėl mediatoriaus profesijai išskyla orumo klausimas.

15.3. Teisinės sistemos suregulavimas

Pastebima, jog trūksta teisinės sistemos suregulavimo. „<...> nėra aiškūs pirminės ir antrinės teisinės pagalbos teisės aktai, kaip ir kur kieno kompetencija prasideda, kur prasideda ir kur baigiasi mediatoriaus <...>“ (T3). Dėl to kyla daug neaiškumų. Taip pat siūloma palikti mediatoriui apsisprendimo laisvę dėl galutinės sutarties sudarymo, taip pat, remiantis tyrimo dalyvio T5 atsakymu, siūlloma daugiau mokytis vieniems iš kitų (teisės ir psichosocialinės sferų atstovai). „<...> aš tai galvočiau, kad reiktų palikti galimybę mediatoriui pasirinkti ar jie nori sudaryti tą galutinę sutartį, ar ne. Aš dažnai konsultuoju socialinio darbo atstovus – mediatorius, pavyzdžiui. Ir labai sėkmingai sekasi. Tai aš manau, kad galėtų ta sistema būti tokia, kad galėtumėm mokytis vieni iš kitų, galėtų būti daugiau galių mediatoriui, kad galėtų pasirinkti – rengti tą sutartį, ar ne. Bet nesakyčiau, kad reiktų priskirti mediaciją kažkuriem vieniems specialistam. Tai žodžiu, yra taip, kad valstybė nesuteikia pakankamai galių, pavyzdžiui, jeigu advokatai gali kaip ir visur gauti pažymą, tai mes negalim, nes teikia pagal tai, kad tai ar yra įrašyta advokatūros įstatyme, o mediacijos įstatyme tai nėra įrašyta ir tada turėtų būti keičiamas įstatymas. Kitas yra momentas, kad yra mediatorių, ir aš iš dalies dabar jau su jais sutinku, anksčiau dar ginčydavausi, bet yra tokių mediatorių, kurie mano, kad mediatorius neturėtų sutarčių iš viso sudarinėti, kad jo darbas yra pasiekti taikų susitarimą, o jau žmonės tada galėtų eiti pas teisininkus. Kodėl buvo taip padaryta, aš tai įsivaizduoju, kad dėl to kai mediacija tapo privaloma, tai valstybė prisiėmė tą pareigą, kad žmonėm už ją nereiktų mokėti, nu jeigu jau privaloma, tai, kad turėtų tai nemokamai. Bet kita vertus, tai labai daug sunaudojama valstybės lėšų, nors, aišku, vis tiek valstybei tai yra pigiau, nei tie antrinės teisinės pagalbos tarnybos advokatai, tai va aš manau, kad sąlygos turėtų būti suvienodintos, kad mes turim gauti Registrų išrašus, galų gale net jeigu mes tų sutarčių nerengsime, mums reikalinga informacija, nes žmonės kartais patys nežino, o dabar ir antstoliai nesuteikia, kai kurie suteikia, kai kurie ne, antstolių rūmai pavyzdžiui, aš tai taip darau, žmogus pats kreipiasi ir jis norodo mano el.paštą, jeigu nemato problemų atsiųsti į mano paštą, nors mato, kad jis yra mediatorių. Aš pradžioj labai kovoju, kad tie žmonės, kurie turi mažas

pajamas, kad jie galėtų pasirinkti ar rinktis Valstybės užtikrinamą mediaciją, ar Privalomąją, bet jie rinktis negali, jeigu yra šeimos ginčas, jiems nežiūrės jokių pajamų ir jiems skirs tik privalomąją, tai reiškia pratęsimo jie negaus. Tai čia yra viena momentas, o kitas, tai jeigu jie pasieks susitarimą taikų ir mediatorius bus ne teisininkas ir negalės surašyti tos sutarties, tai realiai, jei žmonių mažos pajamos, tai jie turėtų gauti advokatą ir tada advokatas turėtų surašyti tą sutartį, bet jeigu jie kreipiasi į Valstybės garantuojamą teisinės pagalbos tarnybą, tai gauna atsakymą, kad pasinaudojo mediacija ir jiems nebus skiriamas advokatas (juokas), tai įsivaizduokit, koks ap sunkintas procesas, nes jie mediacijoje sudalyvavo, bet jei mediatorius negali surašyti sutarties, vadinasi jie negaus, tai arba turės mokėti advokatai arba apskritai nutrauktą skyrybų procesą dėl to, kad neturi galimybės sumokėti. Tai padarė VGTPT, tarsi, kad ten yra ta antrinė pagalba, kur jau advokatai atstovauja teisme, o yra pirminė, kur jie priiminėja dokumentus, surašo prašymus tiems žmonėms, prie savivaldybių jie dažnai dirba, bet kartais ir advokatai, tai padarė, kad jie gali paprastus tokius veiksmus ir tarp jų – surašyti santuokos nutraukimą ir teisinių pasekmių sutartį, bet jie labai kratosi tie teisininkai, jie jų nenori, nu, nes jiems ten papildomas ir visiškai nereikalingas darbas. Kitas dalykas, dabar viena ausim geirdėjau, kad lyg tai, jeigu mediaciją praėjo, tai irgi tipo nesurašo. Tai va, čia irgi yra problema, kad mediatoriai patys turi surašinėti sutartis teismui. Ir kaip ją spręsti? Galėtų tas mediatorius pasirinkti sudarinėti tą sutartį ar ne, bet tiems žmonėms turėtų būti užtikrinamas mechanizmas toliau. Aš sutinku tie, kurie mokūs, tai tegu jie eina pas savo tuos advokatus, bet jeigu jie turi mediatorių ten psichologą ar socialinį kokį, tai tegu pasamdo, nu, bet tie žmonės, kurie negali susimokėti, tai ir su Privalomosios mediacijos atsiradimu jiems vat atsirado va tokios problemos. Ir jos dar kol kas neišspręstos <...>“ (T5). Apžvelgiami teisinės sistemos netobulumai. Mediatoriui trūksta valstybės įgalinimo, kalbant apie prieigą prie mediacijos procesui reikiamų duomenų, taip pat keliamas privalomosios mediacijos apmokėjimo klausimas. Siūloma suvienodinti pirminės ir antrinės teisinės pagalbos specialistų darbo sąlygas.

Šeštoje kategorijoje analizuojami pokyčiai, kurie galėtų padėti šeimos mediacijos plėtrai Lietuvoje. Kategorija suskaidyta į dar tris subkategorijas: informacijos sklaida, paslaugos apmokėjimas ir teisinės sistemos suregulavimas. Remiantis tyrimo dalyvių teiginiais ir analizuojant jų išsakytas nuomones, pastebima, kad informacijos stoka, kalbant apie šeimos mediaciją, priskiriama probleminei sričiai. Šeimos mediacija Lietuvoje vis dar yra pakankamai nauja sritis, apie kurią žmonės turi mažai informacijos. Mediatoriai teigia, kad šeimos mediaciją reikia viešinti įvairiais kanalais: spauda, virtuali erdvė. Minima jog reikia skleisti gerą patirtį, daug kalbėti apie šį procesą, kad žmonėms jis taptų suprantamas. Antroje subkategorijoje kalbama apie paslaugos apmokėjimą. Remiantis išsakytais tyrimo dalyvių teiginiais, mediatoriaus atlyginimas yra per

mažas, dėl to kvestionuojamas specialybės orumo klausimas. Laiko, skiriamo mediacijos procesui ir pasirengimui – nepakanka, negana to, darbo valandos nėra pakankamai apmokamos, nekompensuojamos kelionės išlaidos, tuo atveju, jei mediatorius turi vykti į kitą miestą, kai tuo tarpu antrinės teisinės pagalbos specialistams tokios kompensacijos yra skiriamos, tai leidžia daryti išvadą, kad mediatoriaus profesija nėra pakankamai įsitvirtinusi ir vertinama. Paskutinioji subkategorija iliustruoja teisinės sistemos netobulumus, vertinant šeimos mediacijos atžvilgiu. Nurodoma, jog nėra aiškūs pirminės ir antrinės teisinės pagalbos aktai, taip pat nėra aišku kur prasideda ir kur baigiasi mediatoriaus kompetencija, žvelgiant iš teisinės sistemos pusės. Išreiškiamas poreikis, kad mediatoriai galėtų rinktis, sudarinėti galutinę sutartį ar palikti tai kitų specialistų kompetencijai. Kyla sunkumų gaunant įvairias pažymas ir dokumentus, reikalingus mediacijos procesui, šiuo klausimu turėtų būti keičiamas mediacijos įstatymas. Diskusijų kelią ir nemokamas privalomosios mediacijos vykdymas. Tai kainuoja didelius pinigus valstybei, ko pasekoje nelieka lėšų mediatoriaus paslaugų apmokėjimo kėlimui. Teigiama, kad mediatoriai ir antrinės teisinės pagalbos tarnybos specialistai, šiuo atveju advokatai, turėtų būti suvienodinti, kad jiems būtų taikomi vienodi įgaliojimai teikiant užklausas specifinei informacijai gauti.

Išvados

1. Remiantis statistiniais duomenimis, Lietuva pirmauja pagal skyrybų rodiklius Europos Sąjungos šalyse. Dauguma iš išsiskyrusių porų turi bendrų nepilnamečių vaikų. Nepilnoje šeimoje augantys vaikai, patiriantys skyrybų padarinius gali būti priskirti lengviau pažeidžiamai socialinei grupei. Šeimos mediacija yra vienas iš būdų kaip būtų galima sumažinti skyrybų proceso žalą besiskiriantiems bei skyrybų procese esantiems vaikams.
2. Šeimos mediacija remiasi tais pačiais principais, kaip ir mediacija, kurios spartesnis vystymasis pastebėtas XX a. Šeimos mediacijai vystantis buvo sukurtos Europos šeimos teisės taisyklės, kurios tapo šeimos mediacijos taikymo pagrindu. Šiuo metu mediacija kai kuriose šalyse yra privaloma, o kai kuriose – savanoriška. Mediacijos plėtrai Europoje turėjo įtakos kelios institucijos – (Europos Taryba, Europos šeimos teisės Komisija) ir jų parengti rekomendacinio pobūdžio dokumentai (Europos šeimos teisės taisyklės ir pan.).
3. Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį mediacija buvo diegiama kaip atsakas į didelį teismų krūvį. Nuo 2020 m. sausio 1 d. pradėtas taikyti privalomosios mediacijos įstatymas. Privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šeimos ginčus.
4. Mediatorius identifikuojamas kaip specialistas, turintis pasižymėti empatija, nešališkumu, žingeidumu.
5. Mediacija, skirtingai nei kiti alternatyvūs ginčo sprendimo būdai ir teismai, ginčo šalims siūlo konfidencialumą užtikrinančią taikaus ginčų išsprendimo procedūrą. Be to, mediacija itin reikšminga atstatant socialinę taiką bei formuojant konstruktyvią ginčų suregulavimo kultūrą.
6. Šeimos mediacija, kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas, yra reikalingas ir tinkamas ginčų sprendimui šeimose, kadangi šeimą galima pavadinti ypatingai jautria sritimi, kurioje reikalingi ypatingai švelnūs ir kuo mažiau neigiamą poveikį sukeliantys metodai.
7. Šeimos mediacijos procesas leidžia geriau nei tradicinės teisinės procedūros patenkinti abiejų ginčo šalių ir jų vaikų interesus.
8. Matoma, jog visame pasaulyje, jau pakankamai seniai pripažįstamas mediacijos poreikis šeimos ginčiuose, tačiau pradėjus taikyti šeimos mediaciją Lietuvoje, susidurta su sunkumais, bei itin lėta jos plėtra. Tam didelę įtaką daro informacijos stygius apie patį metodą, bei teikiamos paslaugos procesą. Daroma prielaida, kad valstybė neskiria pakankamai lėšų siekiant įgyvendinti spartesnę informacijos sklaidą apie visuomenės galimybę taikiai spręsti ginčus.
9. Susiduriama su teisinės aplinkos Lietuvoje trūkumais, tai trukdo formuoti teigiamą visuomenės požiūrį į šeimos mediacijos praktiką, bei ugdytis sveiką įprotį, ginčus spręsti taikiai.

10. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, pastebima, jog mediatoriaus atlyginimas yra nepakankamas, dėl to kvestionuojamas mediatoriaus profesijos orumas.
11. Susiduriama su teisinės sistemos netobulumais. Nurodoma, jog nėra aiškūs pirminės ir antrinės teisinės pagalbos aktai, taip pat trūksta valstybės įgalinimo mediatoriui, trūksta prieigos prie įvairių, mediacijos procesui, reikalingų duomenų.

Rekomendacijos

Socialinės politikos formuotojams:

1. Tobulinti informavimą apie teikiamas šeimos mediacijos paslaugas.
2. Siekiant didinti šeimos mediacijos prieinamumą, įvesti neteisminės mediacijos paslaugas įvairiose socialinėse organizacijose ir paremti jas valstybės lėšomis.

Vyriausybei:

1. Suteikti mediatoriams daugiau teisinės galios. Suvienodinti pirminės ir antrinės teisinės pagalbos specialistų darbo sąlygas.

Visuomenei:

1. Mokyti konfliktus spręsti konstruktyviai, išsaugant pagarbą sau ir kitam.

Advokatams, teisininkams, teismams:

1. Skyrybų atvejų, informuoti klientus apie mediacijos paslaugą.
2. Skatinti mediatorių ir teisininkų bendradarbiavimą.

Literatūra

Abraham, J., (2008), Divorce mediation – limiting the profession to family/matrimonial lawyers. 10 CARDOZO J. Prieiga per internetą: <https://cardozo.jcr.com/vol10no1/241-268.pdf> [žiūrėta 2021 01 09].

Banys, A. (2014). Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys. *Jurisprudencija*, 21 (4), 1117-1139.

Bickmore, K. (2002). Good Training is not Enough: Research on Peer Mediation Program.

Bobbo, N. (2020). Rivista Italiana di Educazione Familiare. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Ruta/Downloads/9454-Article%20Text-19678-1-10-20201230.pdf> [žiūrėta 2021 03 05].

Bruni A. (2011). Mediation in Italy. Prieiga per internetą: <https://www.mediate.com/articles/BruniA1.cfm> [žiūrėta 2021 04 19].

Budevaa, S. (2019). Mediation and social work. St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Veliko Tarnovo, Bulgaria. Prieiga per internetą: <https://fssconference.ro/wp-content/uploads/2019/04/4.-Mediation-and-social-work.pdf> [žiūrėta 2021 04 23].

Buzzi, I., Haynes, J.M. (2012). Introduzione alla mediazione familiare. Principi fondamentali e sua applicazione. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=1aUP8si4xKsC&oi=fnd&pg=PR5&dq=marzotto+mediazione&ots=t4mHLZvkJ0&sig=vw2gjPc6bka5vNw5clse3VA0o-4&redir_esc=y#v=onepage&q=marzotto%20mediazione&f=false [žiūrėta 2021 05 09].

Camp, C. (2012). Mediating the Indissoluble Family: Mediator Style in Domestic Relations Cases. *Brigham Young University Journal of Public Law*, 26 (2), 187-213.

Casals, M. (2005). Divorce mediation in Europe: an Introductory Outline. *Electronics Journal of Comparative Law*. 9 (2), 1-24.

Coolican, H. (2008). Research methods and statistics in psychology.

Cremin, H. (2002). Pupils resolving disputes: Successful peer mediation schemes share their secrets. *Supportfor Learning*, 17, 138–142.

Emery, K.C., (2010), “Assisting Indigent Families in Conflict: A Pro Bono Test Drive for a Family Alternative Dispute Resolution (ADR) Clinic”, *Washington University Journal of Law & Policy*, no. 34, 239-259.

Emery, Laumann-Billings, Waldron, Sbarra, Dillon, 2001.

Ilgūnė-Martinėlienė, R., Rympo, Ž. (2015). Bendrojo ugdymo mokyklos socialinio pedagogo galimybės taikyti mediaciją savo darbe. *Socialinis ugdymas*, 41 (2), 111-123. implementation. *Social Alternatives*, 21(1), p. 33–8.

Ivanauskienė, V., Žebrauskaitė, A. (2007). Paramos jaunai šeimai galimybės socialinio darbo kontekste. *Tiltai* (1), 189-199.

James, A., Haugen, G. D., Rantalaiho, M., Marples, R. (2010). The Voice of the Child in Family Mediation: Norway and England. *International Journal Of Children's Rights*, 18 (3), 313-333.

Kaffemanienė, I. (2006). Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai.

Kaminskienė, N. (2013). Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai. *Jurisprudencija*, 20 (2), 683-705.

Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I. (2016). Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas. *Socialinių mokslų studijos*, 8 (1), 44-62.

Kardelis, K. (2005). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus.

Kelly, J. (2004). Family Mediation Research: Is There Empirical Support for the Field? *Conflict Resolution Quarterly*, 22 (1–2), 3-35.

Kovach K. K. (2005). Mediation. *The Handbook of Dispute Resolution* (ed. Moffitt, M. L.; Bordone, R.C.). San Francisko: Jossey-Bass.

- Lekavičienė, R. (2007). Konfliktų psichologija. Vilnius: Alma litera. p.340-376.
- Lowenstein, L, F. (2009). Mediation with separated parents. Recent research 2002-2007. *Journal of divorce & Remarriage*, 233-247.
- Lugovtsova, E.I., Egorova, Y.N., (2017), Organization of school mediation service: a manual for teachers of general secondary education institutions with the Belarusian and Russian languages of instruction, Minsk: National Institute of Education.
- Maslauskaitė, A., Jasilionienė, A., Jasilionis, D., Stankūnienė, V. (2013). Skyrybos ir sutuoktinių socialiniai ekonominiai ištekliai. *Filosofija. Sociologija*. (4), 237-245.
- Milašius, T. (2007). Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas. *Teisė*, 63, 43-58.
- Morris, M., Halford, K. (2014). Family mediation: A Guide for Family Therapists. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*. 35, 479-492.
- Osmuk, L.A., (2014), "The Functionality of Mediation in Family Policy and the System of Social Work with Families in the Region", *Journal of Siberian Federal University, Humanities & Social Sciences* 1 (2014 7), 136-144.
- Pavliukovičienė, M. (2016). Teismams patikėti šeimų likimai ir tėvų keršto įrankiais tapę vaikai: kodėl ir kaip to išvengti? *Teismai* (4), 15-19.
- Petrauskas, F. (2011). Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinė padėtis ir reglamentavimas. *Jurisprudencija*, 18 (2), 631-658.
- Pružinska, J. (2013). Social and educational aspects of family mediation. *Socialinis ugdymas*, 3 (35), 167-180.
- Ragaišienė, K. (2018). Mediacijos metodo taikymas gerinant skyrybas išgyvenančios šeimos (tarpusavio) komunikaciją. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/118208/1/kristina_ragaisiene_md.pdf
[žiūrėta 2021 04 02].

Severson, M., Bankston, T. (1995). Social work and the pursuit of justice through mediation. *Social Work*, 40 (5), 683-690.

Solomon, V. (1983). Divorce Mediation: A New Solution to Old Problems, *Akron Law Review*, 16 (4).

Sondaitė, J. (2006). Šeimos mediacija: užsienio šalių patirtis. *Socialinis darbas*, 5(2), 24-28.

Sondaitė, J. (2009). Mokyklų bendruomenės požiūris į mokyklinę mediaciją. *Socialinis darbas*, 8 (2), 108-113.

Stoyanova, St., (2014), Introduction to Social Entrepreneurship, Mediation and counselling to help with social entrepreneurship training, Veliko Tarnovo: VTU.

Tidikis, T. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*, Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.

Venskutė, S., Lukoševičiūtė, D. (2015). Vaikų, patyrusių tėvų skyrybas, socialinės adaptacijos problemos. Tarptautinė studentų praktinė-mokslinė konferencija „Teorija ir praktika: studentiškos išvalgos“, 209-215.

Whatling, T. (2012). Mediation skills and strategies: a practical guide.

Will, H.-D. ir Ramdohr, S. (2015). Mediacijos vadovas socialiniams pedagogams. Prieiga per internetą: <http://www.ppi.lt/dokumentai/Mediacija%20LT%20-%202003-2.pdf> [žiūrėta 2021 04 10].

Zaksaitė, S., Garalevičius, Z. (2009). Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės. *Teisės problemos*, 4 (66), 70-108.

Žaleniene, I., Tvaronavičienė, A. (2010). THE MAIN FEATURES AND DEVELOPMENT TRENDS OF MEDIATION IN LITHUANIA: THE OPPORTUNITIES FOR LAWYERS. *Jurisprudencija*, 1(119), 227-242.

Židžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai principai: klausimai ir metodai. Vilnius: VAGA.

Teisiniai dokumentai:

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija. Valstybės žinios. 1995. Nr. 60-1501.

Visuotinė Žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas Žin., 2000, Nr. 74-2262.

Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas 2008 m. liepos 15 d. Nr. X-1702 Vilnius. Žin., 2008, Nr. 87-3462.

Lietuvos Respublikos Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projektas 2008 m. sausio 11 d., Nr. XP-2809.

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Valstybinės šeimos koncepcijos patvirtinimo. 2008 m. birželio 3 d. Nr. X-1569. Žin., 2008, Nr. 69-2624.

Europos mediatorių elgesio kodeksas. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf

Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1998 m. sausio 21 dienos Rekomendacija dėl šeimos mediacijos Nr.(98)1.

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec\(98\)1%20E.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec(98)1%20E.pdf)

Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law. Brussels, 19.04.2002 COM(2002) 196 final.

http://eur-x.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0196en01.pdf

Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 nauja redakcija. 2020 m. birželio 11 d. Nr. XIII-3048, Vilnius.

<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/db839532afd511ea9a12d0dada3ca61b>

Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-170220 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymas. 2021 m. balandžio 22 d. Nr. XIV-269, Vilnius.

<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2de9d334a37211ebb458f88c56e2040c>

Priedai

Priedas nr. 1

Šiame priede pateikiamas tyrimo interviu klausimynas.

Demografinė informacija

- Lytis
- Amžius
- Išsilavinimas
- Specialybė
- Darbo stažas
- Mediacijos taikymo praktika (laikotarpis, skaičius metais arba mėnesiais)

Mediacijos taikymas

- Nagrinėtų bylų skaičius
- Efektyvumas. Kaip matuojamas.
- Dėl ko buvo taikoma. Mediacijos skyrimo priežastis.
- Kaip pasireiškė rezultatas? Ar tokio buvo siekiama?
- Ar konfliktuojančios šalys pačios, savanoriškai kreipėsi mediacijos procesui, ar šis buvo priskirtas? Ar pastebimas mediacijos veiksmingumo skirtumas vykdant savanoriškai/priskirtu kreipimusi?
- Kokių sunkumų kyla taikant mediaciją?

Teisiniai aspektai

- Kaip vertinate teisinę bazę, mediacijos proceso įsitvirtinimui Lietuvoje? Siūlymai, kas, Jūsų nuomone, galėtų palengvinti procesą, vertinant iš teisinės pusės.
- Kokia Jūsų nuomonė apie naująjį mediacijos įstatymą? Kokius pakeitimus siūlytumėte?

Mediacijos metodo vertinimas

- Kaip vertinate pačią mediacijos metodiką?

- Kuo šis metodas yra unikalus?
- Ar, Jūsų nuomone, metodo struktūra galėtų būti patobulinta? Kaip?

Mediatoriaus būdo savybės ir kompetencijos

- Kodėl pasirinkote vykdyti mediaciją?
- Kokios savybės reikalingos mediatoriui?
- Kokios žinios reikalingos mediatoriui?

Mediacijos įgyvendinimas

- Ko trūksta Lietuvoje, norint išpopuliarinti mediaciją, kaip taikų ir efektyvų konfliktų sprendimo būdą?

Organizaciniai klausimai

- Kas organizuoja mediacijos paslaugą?
- Kas koordinuoja šeimos klausimus, kas atsako už mediacijos vykdymą šeimose?
- Kompleksinė pagalba šeimai, koks finansavimas? Skirtos valandos.
- Kaip manote, kaip mediaciją atskirti nuo teisininkų ir orientuoti į psichosocialinę sritį, ar to reikia?
- Kokių sąlygų trūksta mediacijos efektyvumo didinimui, metodo prieinamumui?
- Ką manote apie mediatorių rengimą. Koks jis turėtų būti?
- Nesėkmingi atvejai. Ar tokių yra? Kaip pasireiškia?
- Ar vaikai įtraukiami į mediacijos procesą, kokią tai daro įtaką?
- Kas, vykdant mediaciją, būna sunkiausia?
- Kas mediacijos procese vaidina didesnę vaidmenį: teisiniai aspektai ar psichosocialinės kompetencijos?
- Kaip manote, kas sėkmingiau geba vykdyti šeimos mediaciją: teisinį ar psichosocialinį išsilavinimą turintis mediatorius?
- Kokios institucijos ar pagalbos specialistai dažniausiai yra įtraukiami į mediacijos procesą? (kurių pagalba ar konsultacijos yra rekomenduojamos).

- Kokias šeimos mediacijos perspektyvas matote Lietuvoje 5 metų laikotarpyje?
- Kas turėtų būti padaryta, kokie įstatymai priimti, kokių veiksmų imtasi, kad prasiplėstų šeimos mediacijos galimybės Lietuvoje?

Priedas nr. 2

Šiame priede pateikta tyrimo dalyvio T 5 interviu transkripcija.

R: Sveiki, esu Vilniaus Universiteto socialinio darbo magistrantė, rašau darbą šeimos mediacijos tema ir labai džiaugiuosi, kad sutikot man skirti šiek tiek savo laiko. Ar neprieštaraujate, kad mūsų pokalbis būtų įrašomas?

I: sveiki, ne, neprieštarauju.

R: puiku. Noriu pasikalbėti su Jumis, kadangi siekiu įsigilinti ir geriau suvokti patį procesą, kaip Lietuvoje viskas sustyguota, kaip viskas vyksta teisiniais aspektais ir kokių sąlygų trūksta, kad ta šeimos mediacija dar labiau įsigalėtų, būtų viešesnė, paprasčiau prieinama ir didesnei visuomenės daliai geriau suvokiama. Tai pradėti norėčiau tiesiog jūsų paklausdama, kiek laiko Jūs pati taikote šeimos mediaciją?

I: aha, noriu sureaguoti dar, kad labai įdomu yra tai, kad Jūs ne Riomery ir ne mediacijos magistrantūroje, nes paprastai iš ten žmonės kreipiasi, o iš socialinio darbo dar neteko kontaktuoti, tai labai smagu.

R: smagu, reiškia tikriausiai, kad mediacijos laukas plečiasi (juokas).

I: (juokas) tikrai taip. Žymiai smagiau kai yra kažkokia įvairovė, nes nu vis tiek, kai iš vieno universiteto išeina, tai toks vis tiek bendras bruožas būna. O ką jūs klausėte?

R: aha. Klausiau kiek laiko Jūs taikote šeimos mediaciją?

I: tai šeimos mediaciją nuo pat pradžių, aš dabar galvoju, kada aš ten tapau, 2016 atrodo metais.

R: aha, jau nemažai metų.

I: jo, šešioliktų lapkritį gal ar spalį, nežinau. Žodžiu, metų gale, tai aš tada tapau teismo, teismine ta mediatorė, ir kadangi dar dirbau teisėjo padėjėja, tai ten darbe išsikaulinau iš teisėjų, tai pirmas buvo sandoriai, tai nebuvo šeimos ginčas, o antras buvo šeimos, tai (pauzė).

R: mhm.

I: o po to, kai jau pradėjau intensyviau, tai praktiškai dauguma mano medijuojamų ginčų yra šeimos.

R: aha.

I: tai galu ir pažymėt tada, kad nuo 2017 tada metų, nes ten 2016 pabaiga buvo, nu tai, man atrodo, nepaprastėsiu aš, jei nuo septynioliktų metų (juokas).

R: (juokas), beabejo. Tai reiškia stažas tikrai yra nemenkas ir suprantu, kad patirties esat sukaupus tikrai nemažai.

Skambutis fone, pašnekovės mobilusis telefonas skamba.

I: aha, aš labai atsiprašau, turiu atsiliepti.

R: taip, viskas gerai.

Sugrįžta po trumpo pokalbio telefonu.

I: taip, atsiprašau labai.

R: viskas gerai, galime tęstis. Tos šeimos, kurios pas Jus kreipiasi, ar jos kreipiasi pačios, būtent kalbant apie šeimos mediaciją, ar vistiek dažniau jos būna nukreipiamos privalomuoju būdu?

I: jei kalbant apie tai, kad nuo sausio pirmosios atsirado ta privalomoji mediacija, tai taip, jų žymiai pagausėjo, nes nu, žmonės privalo ją praeiti, tą mediacijos procedūrą, o jeigu kalbant, pavyzdžiui, apie devynioliktus metus, kada aš jau intensyviau turėjau, nes kai pradėjau septynioliktais, tai jų buvo tik viena kita, nes ir nežinojo žmonės, ir faktiškai, aš buvau pasirinkus tokį kelią, kad savanoriavau bažnyčioja ir teikiau teisinės konsultacijas ir beveik visos mano konsultacijos išvirsdavo į mediacijas.

R: mhm, kokio įdomi patirtis.

I: jo, nes man tai yra priimtina pagal pasaulėžiūrą, bet ir praktiškai tai buvo labai patogiu, nes aš neturėjau jokio advokato padėjėjo ar ten kokio kitokio statuso ir aš negalėjau praktiškai kitaip ir labai man per mediaciją gerai man buvo dirbti, nu ir šiaip, greitai taip būdavo.

R: aha.

I: po to, išėjau iš teismo į socialinių paslaugų centrą Kaišiadoryse. Tai dar dirbdama teisme aš pristačiau mediaciją, mes susidraugavom su direktorium, mane pakvietė dirbti teisininke ir tada, jau

kai aš atėjau, jau vadybininkės atvejų ir socialinės darbuotojos žinojo ką aš darau ir dar prieš man ateinant, jos jau buvo kelis klientus man atsiuntę.

R: mhm.

I: suteikdavo man patalpas, aš ten ateidavau iš teismo per pietų kokią pertrauką į socialinių paslaugų centrą ir konsultuodavau, tai būdavo teisinės konsultacijos, kaip minėjau, kai savanoriavau. Pagrindinė priežastis būdavo skyrybos. O jau kai įsidarbinau, tai jau buvo normalu, jeigu šeimos turi kažkokių rūpesčių, pavyzdžiui, dėl vaikų, dėl tėvystės pripažinimo, suprantat, kaip socialinį darbą studijuojantis žmogus, kad ten tų šeimos santykių pilna, ane, kad ten tų šeimų, kurios dabar vadinamos, kurios gauna paslaugas, tai kažkaip tai man gerai labai sekėsi su tais žmonėmis, aš su jais susidraugavau ir jie ten paskui atsiųsdavo centro tų klientų, žodžiu, savo draugų įvairių ir po to va, aš devynioliktais metais atradau tą, kad galiu teikti, nes atsirado Valstybės užtikrinama mediacija.

R: taip.

I: ji buvo neprivaloma, bet žmonės, kurie ateidavo, aš jau galėdavau ne savanoriškai teikti, bet užpildyti, kad gavome prašymą mediacijai, reikdavo šalių sutikimo ir tada aš gaudavau sprendimą ir vykdavau valstybės užtikrinamą tą mediaciją.

R: mhm.

I: tai tokių mediacijų aš turėjau, dar turėjau savanoriškų ir kažkiek teisminių turėjau, bet va tų va, būtent iš VGTP, tai kokias 20 gal turėjau, devynioliktais jau metais. Tada atsirado dvidešimtais metais ta privalomoji mediacija ir natūraliai tada, žmonės vieni per kitus pradėjo dalintis ir aš ten tą turiu facebook'o puslapį, kuriame dalinuosi sistemingai dalinuosi, keliu visokius gražius žodžius su paveikslukais, su įstaigos logo, apie šeimą pamokymais ar šiaip apie žmonių asmenybes ir sėkmės istorijom dalinuosi.

R: kaip gražu, šaunu, kad skleidžiat pozityvą ir kartu naudingą informaciją, žmonėms, kurie galbūt to ieško.

I: taip, ačiū. Aš vistiek esu ta mediatorė, kuri, na, neturiu aš to naivaus noro visus sutaikyti, bet aš ir visas mūsų teisinių paslaugų centras dirba taip, kad pirmiausia išsiaiškinti tas gilumines priežastis ir dažniausiai galima išvengti tų skyrybų.

R: aha.

I: bet daugiausia, tai vis tiek yra iš lūpų į lūpas, nors jie patys kreipiasi, bet dėl to, kad ta mediacija yra privaloma, net sakyčiau, kad kai buvo ta valstybės užtikrinama, kur devynioliktais metais vykdžiau, tai tada juos gal nukreipdavo socialiniai darbuotojai, bet jų poreikis būdavo labai natūralus, pavyzdžiui išsiskirti. Tai negalėčiau vienprasmiskai į Jūsų klausimą atsakyti, kaip jie dažniau kreipiasi, ar savanoriškai, ar privalomai, nes tai yra pivalomoji mediacija, šeimos santykiuose.

R: mhm, jūs labai gražiai ir išsamiai paaiškinot visą procesą, tai aš šiek tiek kitaip dar galiu paklausti, kai žmonės ateina, ar jie žino kas tai yra ta mediacija, kiek teko girdėti, tai pasitaiko, kad painioja ir su ta pačia mediacija, tai grįžtant prie klausimo, ar daug sulaukiat tokių žmonių, kurie nežino kas ta mediacija, ar paaiškinus jie sėkmingai ir giliai įsitraukia į mediaciją ar vistiek dažniau nori tiesiog susitvarkyti formalius reikalus, popierizmus ir užbaigti viską nesigilinant?

I: nu, žinokit, tikrai įvairių būna atvejų, ir vis tiek, pačioj pradžioj mediatorius pristato kas tai yra mediacija, per tą įvadinę kalbą, bet kaip būna, dažniausiai, tai būna taip, kad kreipiasi vienas, ir tas vienas, kuris kreipiasi, tai jis paprastai apie tą mediaciją, nu bent kažką žino. Retai būna, kad nori susitvarkyti tik dokumentus. Yra tokių, bet čia yra pavieniai atvejai.

R: mhm.

I: realiai, pagal klasikinę teoriją, kad mediatorius turėtų atsisakyti, jeigu žmonės nori ne mediacijos, jeigu ginčo tarp jų nėra ir jie nori nutraukti, pavyzdžiui, santuoką, tai būna kartais žmonės jau susitarę, bet vis tiek tai yra santykiai, tai nebent jie jau yra dėl visų absoliučiai sąlygų susitarę, tai tada, taip – formalumas, bet taip retai būna. Dažniausiai vis tiek nesutaria dėl kažko ir tada jau prasideda nagrinėjimai. O šiaip tai ta mediacija gali pasinaudoti betkas, kad ir milijonieriai, nes nieks nežiūri turto, va neseniai turėjau juvelyrus, abu su advokatėm, bet va mediaciją per VGTPT, tai gali betkas kreiptis. Kai buvo 2019 metais Valstybės ta užtikrinama, tai tada tyrė žmonių pajamas ir tada galėjo kreiptis tik su tam tikrom pajamom ir su tam tikru turto lygiu, o dabar laikoma, kad jei nėra ginčo, tai mediatorius turėtų atsisakyti mediacijos ir pasakyti, kad jie turi kreiptis į advokatą ar į teisininką. Bet kadangi mūsų ten mediacijos ir teisinių paslaugų centras teikia ir teisines paslaugas, tai mes galime kita forma tą suteikti.

R: aha.

I: tai tų atvejų būna mažai, net jei žmonės kreipiasi ir sako, kad jie dėl visko susitarę, tai kai pradedi su jais daugiau kalbėtis, tai pasirodo, kad jie nesusitarę dėl visko, nes jie net nežino ką reikia aptarti, kad ten ir kreditus reikia pasidalinti ir turtą ir viską, nu tai tokių atvejų būna pavieniai, dažniausiai

būna, kad kreipiasi vienas žmogus, kuris, kaip ir sakiau, kad jau kažkiek tai žino apie tą mediaciją. Anksčiau tai tikrai niekada niekas nežinodavo, o dabar jau pasitaiko, kad ir su antra puse sukontaktavus, jau ir ji žino kas čia per reikalas. Nes aš už tą betarpišką bendravimą, tai būna, kad paskambinu kitai pusei, kai į mane kreipiasi, kad ir ta kita pusė būtų informuota. Nors esu ir kritikos sulaukus, kad nereiktų taip daryti, kad geriau raštu, na, bet aš darau taip, nes būna, kad žmonės pirmą kartą išgirsta iš tavęs apie tas skyrybas ir dar labai supyksta, tai yra daug emocijų ir jautrių niuansų, kuriuos reikia suvaldyti.

R: aha, jautrūs dalykai, suprantu.

I: o grįžtant, tai tikrai, pavyzdžiui, prieš tą privalomąją mediaciją, nes nu jos vienas iš tikslų ir buvo, nes kada padarai privaloma, tai žmonės labai greit sužino, tai žodžiu, kai atsirado ta privalomoji, tai labai dažnai jau ir antra pusė žino kas yra ta mediacija, bet žino paviršutiniškai, nenuosekliai. Tai ar žino, ar ne, tai vis tiek per tą pirmą pokalbį su šalimis, maždaug paaiškini, be to, mes rašomės susitarimus, susitarimas gal labiau dėl apmokėjimo, bet rašomės tokį priedą susitarimo mediacijos, sutikimas mediacijai, kur pas mane yra jame išdėstyti visi mediacijos principai ir jie po juo pasirašo.

R: aha, susipažįsta.

I: taip, nes vieni geriau girdi per klausą, kiti skaitydami, tai, kad žodžiu, aš taip jau siekiu, kad jie tikrai susipažinę būtų, pasiskaito, o per mediacijos įvadą aš dar jiems papasakoju žodžiu ir va tokiu būdu, jie kaip ir išsiaiškina.

R: aha, labai smagu girdėti, nes iš jūsų išgirdau, kad žmonės dažniausiai žino kur jie eina, ir kas tai yra per dalykas, bent šiek tiek yra susipažinę ir jau girdėję apie mediaciją. Reiškia yra sąmoningumas ir tas pokytis yra jaučiamas, kaip buvo seniau ir kaip yra dabar, kad visgi mediacija populiarėja.

I: žinot, aš pasakysiu, kad kartais advokatai nukreipdami, jau jiems paaiškina, o jeigu jie patys, tai būna, kad ir nežino, tiesiog sako, kad nori išsiskirti. Ir tada jiems tiesiog paaiškini, bet taip, tikrai taip, su privalomosios mediacijos atsiradimu, stipriai pasijuto, kad žmonės žymiai greičiau susiorientuoja ir ta žinia juos pasiekia iš anksčiau.

R: aha, supratau. Sakykit, kokių sunkumų kyla, taikant mediaciją? Kas būna sudėtingiausia?

I: nu, žiūrint ką mes laikysim sunkumu.

R: o kas jums yra sunkumas?

I: man asmeniškai, pavyzdžiui, šitas stresas, būti konflikto epicentre, man visai patinka. Man apskritai patinka iššūkiai.

R: mhm.

I: tai aš toks žmogus esu, be iššūkių man neįdomu gyventi, tai kai aš būnu to konflikto epicentre ir kai aš jį suvaldau – aš jaučiu didelį pasitenkinimą ir jeigu aš žmonėm padedu, tai irgi jaučiu labai didelį pasitenkinimą, tai va, kas kitiems stresas – darbo sunkumas, tai va man tas pats stresas yra malonumas.

R: mhm.

I: tai nėra lengva, bet man patinka kai sunku.

R: aha, mėgstate iššūkius, puiku. O kaip yra su nešališkumu, ar nebūna sunku išlikti nešališkai?

I: su nešališkumu, tai taip, visokių minčių kyla, nes mes visi esam žmonės, visi turim savo vertybes ir vieni žmonės mums iš karto pasirodo priimtinesni, o kiti galbūt ne tokie suprantami, bet aš tai stengiuosi, su šituo kovoju taip, kad kai pasižneku pirma su viena šalim, poto su antra šalim, tai yra gi mediacijos labai aiškios taisyklės, kad maždaug vienodai laiko, bet žinokit, dažnai labai vienodai ir pasiskirsto, jeigu ten su kokia moterim valandą prašnekėjai, kai jos vyras nepasakė, pavyzdžiui, dėl skyrybų, kaip ji teigia, tai su vyru poto kažkaip natūraliai irgi tiek prašnekėjai, bet aš visada vengiu ten tokių pokalbių, bet vis tiek klientas visada veda, tai jeigu pavyksta, aš paprašau, kad mes paliktumėm tai pirmam pokalbiui ir visą laiką paaiškinu, kad labai būtų gerai, kad tas pokalbis vyktų, kai jie dalyvauja abudu, nesvarbu, nuotoliniu ar realiu. Yra mediatorių, kurie teikia prioritetą atskiriems pokalbiams pradžioje, šaudyklinę mediaciją daro, o paskui daro bendrą, o aš asmeniškai ne, man žymiai geriau pavyksta, kada susitinku su abiem šalim, nes tada to šališkumo ir išvengi, nes jie yra kartu. Po įvado stengiuosi, kad būtų rimti šalių pasisakymai, tą dalį aš labiausiai vertinu, nu man ji tiesiog labiausiai patinka (juokas). Nes jie pasisako abudu, ir yra ta taisyklė, kad kitas negali pertraukinėti, uždavinėti klausimų, tiesiog turi išklaudyti, ir aš jiems paaiškinu kam tai yra reikalinga, kad svarbu vienas kitą išgirsti, nes tada palengvėja, kai išsikalbi ir esi išgirstas.

R: tokia savotiška terapija, ar ne?

I: jo, tikrai taip, ir šita dalis man pačiai leidžia išvengti šališkumo, nes aš išgirstu juos abudu ir išgirstu pačioje pradžioje. Ir kai šalys manęs prašo daryti atskirus susitikimus, tai aš iš patirties galiu pasakyti, kad per atskirus nepasiekiu tokio lygio ir rezultatų, nes pati labai kvailai jaučiuosi, nes

kažkaip ne oru atrodo, perdavinėt informaciją, pasakyt kažką, ką sakė ir panašiai. Ir apskritai, Lietuvoje vienas iš mediatorių sunkumų yra tas, kad mediatoriaus profesija nėra laikoma oria ir už tai labai svarbu kaip kiekvienas iš mediatorių save pristato, nes ateitis dedasi iš dabarties, tai aš visada stengiuosi atstovėti savo poziciją oriai, ir žymiai oriau yra kai tu sėdi su jais abiem ir aiškiniesi kartu, negu kai tampi toks pasiuntinukas. Ir tas nešališkumas šitoj vietoj labai gerai laikosi. Aš irgi tikrai ne idealas, ypač ima kažkoks piktumas, kai užsispiria kažkuri pusė, kad nedalyvaus ir viskas, kai būna sunku prakalbinti, tai va tada gal atsiranda kažkoks noras palaikyti kitą šalį, kuri nori ir inicijuoja tą taiką.

R: mhm. Minėjote, kad mediatoriaus profesija lietuvoja nėra vertinama.

I: nevertinama.

R: o kodėl? Tiksliau ko trūksta, kad profesija taptų oria ir vertinama?

I: jeigu pozityviai, tai taip, labai geras išvertimas į pozityvų klausimą. Tai žodžiu, yra taip, kad valstybė nesuteikia pakankamai galių, pavyzdžiui, jeigu advokatai gali kaip ir visur gauti pažymą, tai mes negalim, tai nekilnojamojo turto registras dar kažkaip „susimyli“, išduoda, nors esu gavus tris sprendimus neigiamus, kad neišdavė, bet jie buvo labai man juokingi, kad buvo parašyta, kad pagal registrų centro aprašą gali gauti tokie tokie tokie žmonės, ten išvardinti ir paskutinis punktas, kad valstybės įgaliojimus ten turintis asmuo ar kažkas tokio, žodžiu valstybės įgaliojimus turintys. Ir aš tada kaip tik kreipiausi VGTPT sprendimais, tai nebuvo privačios mediacijos, tai kas tada mane įgaliojo, ta prasme, jeigu VGTPT, tai aš norėjau skųsti administraciniam teismui, bet kai visada man pritrūksta laiko. O Regitra tai neduoda kategoriškai, nuo pirmo kreipimosi, net iki tokių absurdu, kad žmogus, pavyzdžiui, užsieny, užsienyje buvo abudu asmenys Lietuvos piliečiai, mes darėm tas skrybas ir jis kreipėsi, žinojau, kad man tikrai neduos, tai parašėm jo vardu tą prašymą Regitroi, bet nurodėm mano adresą namų, tai jam neišdavė dėl to, nes jie jau mane žino ir pasitikrino. Mediacijos ir teisinių paslaugų centras yra įregistruotas mano gyvenamosios vietos adresu, tai jie liepė jam nurodyti savo deklaruotą gyvenamąją vietą, nors čia visiškai pertekliniai reikalavimai. Finale, tas žmogus negavo pažymų, bet mes kreipėmės į teismą dėl tos pažymos, nes teismas, žinau, kad gali pats išsiimti, tik tiek, kad žmogaus prievolė pateikti tas pažymas, bet mes pateikėm iš Registrų centro, kur man išdavė ir dar kas juokingiau, tie žmonės neturėjo transporto priemonės, tai pažyma buvo apie tai, kad jie neturi transporto priemonės, lygiai taip pat, kaip jie neturėjo ir nekilnojamo turto, tai Registrų centras išdavė, o Regitrai čia jau per dideli dalykai, atskleisti man tuos konfidencialius duomenis, nu jau tokia čia slapta informacija, kurios, aišku, klientai man tikrai nebūtų pasakę (juokas). Nu tai yra juokinga, suprantate.

R: išties, absurdiška situacija. Kas turėtų būti padaryta, kad tokių problemų nekiltų? Nes aš girdžiu, kad Jūs puikiai išmanote teisinius dalykus, tai galbūt galime pasigilinti.

I: taip, tai Regitra sako, kad jie teikia pagal tai, kad tai yra įrašyta advokatūros įstatyme, kad mediacijos įstatyme tai nėra įrašyta ir tada turėtų būti keičiamas įstatymas. Kitas yra momentas, kad yra mediatorių, ir aš iš dalies dabar jau su jais sutinku, anksčiau dar ginčydavausi, bet yra tokių mediatorių, kurie mano, kad mediatorius neturėtų sutarčių iš viso sudarinėti, kad jo darbas yra pasiekti taikų susitarimą, o jau žmonės tada galėtų eiti pas teisininkus. Iš tikrųjų, pavyzdžiui, kai vykdamas tą Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos, tai mes prieinam prie kitos problemos – apmokėjimo mediacijos. Aš dabar esu susistabdžiusi, nes, nu neoficialiai susistabdžiusi, bet tiesiog paprašiau, kad kurį laiką man neskirtų man, kol aš susitvarkysiu su darbu, tai yra pamokėjimas 108 eurai, tai čia yra tos šešios valandos ir sutarčiai parengti yra skirta valanda, tai realiai tu jokios elementariausios sutarties kokybiškai neparengsi. Gali užtrukti kokias 3 valandas. Tai už tai yra nuomonė, kad mediatorius apskritai nesudarinėtų, tada ir nebūtų tos konkurencijos su advokatais, nes iš tiesų, mes paėmėme jų nemažai darbo ir aš įsivaizduoju, kad jiems tai nepriimtina.

R: mhm.

I: bet šitoj vietoj yra labai neišdirbta sistema, va aš irgi iš minusų, ką jums minėjau, tik minėjau ne kaip problemą, kad atsiradus privalomosios mediacijos institutui, gali kreiptis visi, nors aš manau, kad taip neturėtų būti, turėtų valstybė apmokėti tik sunkiai besiverčiančių žmonių.

R: nepasiturinčių.

I: taip. Kodėl buvo taip padaryta, aš tai įsivaizduoju, kad dėl to kai mediacija tapo privaloma, tai valstybė prisiėmė tą pareigą, kad žmonėms už ją nereiktų mokėti, nu jeigu jau privaloma, tai, kad turėtų tai nemokamai. Bet kita vertus, tai labai daug sunaudojama valstybės lėšų, nors, aišku, vis tiek valstybei tai yra pigiau, nei tie antrinės teisinės pagalbos tarnybos advokatai, tai va aš manau, kad sąlygos turėtų būti suvienodintos, kad mes turim gauti Registrų išrašus, galų gale net jeigu mes tų sutarčių nerengsime, mums reikalinga informacija, nes žmonės kartais patys nežino, o dabar ir antstoliai nesuteikia, kai kurie suteikia, kai kurie ne, antstolių rūmai pavyzdžiui, aš tai taip darau, žmogus pats kreipiasi ir jis norodo mano el.paštą, jeigu nemato problemų atsiųsti į mano paštą, nors mato, kad jis yra mediatorių. Ir niekas nemato problemų tame, čia Regitra vienintelė niekaip nesupranta. Bet ką noriu pasakyti, tai, kad mes turėtumėm vienodai veikti kaip advokatai, ta prasme, gauti vienodą informaciją.

R: turėti prieigą prie informacijos, teisingai suprantu?

I: taip, būtent. Tada kitas dalykas, jeigu mediatorius vyksta į kitą miestą medijuoti, tai jam neapmokamos kuro išlaidos, o antrinės teisinės pagalbos advokatų yra apmokama, nu tai kažkaip labai keistai. Tai jeigu jie padarytų, kad būtų teikiama ir Privalomoji mediacijatik tiem asmenim, kurie turi mažas pajamas ir negali susimokēt, tai tada galētų išspręsti šitas problemas. Mokėti mediatoriam už nuvykimą į kitą miestą, tada antras dalykas, kas pasidarė blogai. Kai buvo valstybės užtikrinama mediacija, kur aš jum sakiau, 2019 metais, tai iki Privalomosios mediacijos, tada žmonės ją gaudavo tik su tom mažom pajamom, bet jie galėdavo prasitęsti, jeigu mums neužtekdavo laiko, nes dabar valanda yra skiriama pasirengimui mediacijai, valanda užbaigimui, tam sutarties surašymui, pažymoms ir panašiai, ir keturios valandos grynos mediacijos susitikimų. Tai šitas keturias valandas, mes galėdavom prasitęsti dar keturiom.

R: mhm.

I: tai viso šešių mediatorių darbo, galėdavom gauti dešimt, tai būdavo labai naudinga, kad kada paduodavom į teismą ir teismas nustatydavo, kažkokius trūkumus ir tie trūkumai gali būti isai ne dėl mediatoriaus kaltės. Pavyzdžiui, žmonės pamiršo kokius turi kreditus ir teismas sako, kad į sutartį neįtraukti tokie ir tokie kreditai, tai mes tokiais atvejais prasitęsdavom ir aš dar keturias valandas su jais dirbdavau, surašydavau, žodžiu. Kitas dalykas, jūs įsivaizduokit, dabar jie turi visi vienodai, jie negali dabar kreiptis pagal savo pajamas. Aš pradžioj labai kovojau, kad tie žmonės, kurie turi mažas pajamas, kad jie galētų pasirinkti ar rinktis Valstybės užtikrinamą mediaciją, ar Privalomąją, bet jie rinktis negali, jeigu yra šeimos ginčas, jiem nežiūrės jokių pajamų ir jiem skirs tik privalomąją, tai reiškia pratęsimo jie negaus. Tai čia yra viena momentas, o kitas, tai jeigu jie pasieks susitarimą taikų ir mediatorius bus ne teisininkas ir negalės surašyti tos sutarties, tai realiai, jei žmonių mažos pajamos, tai jie turētų gauti advokatą ir tada advokatas turētų surašyti tą sutartį, bet jeigu jie kreipiasi į Valstybės garantuojamą teisinės pagalbos tarnybą, tai gauna atsakymą, kad pasinaudojo mediacija ir jiem nebus skiriamas advokatas (juokas), tai įsivaizduokit, koks apsunkintas procesas, nes jie mediacijoj sudalyvavo, bet jei mediatorius negali surašyti sutarties, vadinasi jie negaus, tai arba turės mokēt advokatai arba apskritai nutraukt tą skyrybų procesą dėl to, kad neturi galimybės sumokėti. Tai padarė VGTPT, tarsi, kad ten yra ta antrinė pagalba, kur jau advokatai atstovauja teisme, o yra pirminė, kur jie priiminėja dokumentus, surašo prašymus tiem žmonėm, prie savivaldybių jie dažnai dirba, bet kartais ir advokatai, tai padarė, kad jie gali paprastus tokius veiksmus ir tarpjų – surašyti santuokos nutraukimą ir teisinių pasekmių sutartį, bet jie labai kratosi tie teisininkai, jie jų nenori, nu, nes jiem ten papildomas ir visiškai nereikalingas darbas. Kitas dalykas, dabar viena ausim geirdėjau, kad lyg tai, jeigu mediaciją praėjo, tai irgi tipo nesurašo.

R: mhm.

I: nu, tai dabar mediatorium gali būti psichologas, socialinis darbuotojas, inžinierius, kas tik nori, nu nebūtinai teisininkas, bet sutartį turi visi mokėti surašyti, nu tai gerai (ironija), bet aš turiu, pavyzdžiui, mediatorių – bendradarbių, viena yra psichologė, tai ji išvis norėjo pabaigti tą mediaciją, nes jai tas dokumentų surašymas, tai... ten kai gauna tuos trūkumų nutartis iš teismo, tai ji tiesiog kraupdavo.

R: aha.

I: Nu tikrai, mediatorius gi nėra teisininkas ir nereikėtų jam juo būti, teisininkai mokosi ketverius metus. Ir mano viena kolegė, ji socialinių mokslų daktarė ir pasitikinti savimi, bet buvo atsiuntus man pataisyti sutartis, nes teismas atsiuntė atgal, nu tai ten visiškos nesamonės buvo surašytos, bet taip visiškos pievos (juokas). Nu, bet tai yra normalu, žmogus negali būti...

R: visų galų meistras, ar ne?

I: taip, būtent, nu tikrai gi. Tai va, čia irgi yra problema, kad mediatoriai patys turi surašinėti sutartis teismui. Ir kaip ją spręsti? Galėtų tas mediatorius pasirinkti sudarinėti tą sutartį ar ne, bet tiem žmonėm turėtų būti užtikrinamas mechanizmas toliau. Aš sutinku tie, kurie mokūs, tai tegu jie eina pas savo tuos advokatus, bet jeigu jie turi mediatorių ten psichologą ar socialinį kokį, tai tegu pasamdo, nu, bet tie žmonės, kurie negali susimokėti, tai ir su Privalomosios mediacijos atsiradimu jiems vat atsirado va tokios problemos. Ir jos dar kol kas neišspręstos.

R: aha, išties jų, girdžiu, kad yra nemažai ir labai svarbių.

I: tai va, ir tas mediatorius tada va tokioj visoj toj terpėj tampa tokiu truputį „neįgaliuku“.

Arba „neįgaliukas“, nes neturi reikiamo išsilavinimo, arba „neįgaliukas“ dėl to, kad tu turi dirbti už 108 eurus ir visus darbus pakelti. Ir dar nežinia kiek tų viršvalandžių neapmokamų gali būti, nes gali užsitęsti, daugiau nei keturias valandas, kartais dar va tie minėti sutarčių trukumai atsiranda ir tas laikas taip išsitęsia, kad šakės.

R: mhm.

I: tai irgi, kaip tu jautiesi su ne oriu atlyginimu, ane, nu gerai, va atsiranda, sakykim, žinomumas, tada jau privačių turi ir visa kita, nu, bet apskritai: negauni pažymų, skambinėji, po to žmones turi siuntinėti, kad žmonės skambina ir klausia ar bus galima viską paimti, ten iš registru, viską, kad paimti ir tu sakai, kad ne, nu tai geriau pas advokatą, o advokatas už paėmimą dokumentų vien ima

70 eurų mažiausiai. O pavyzdžiui į elektroninę teismų sistemą mediatorius negali paduoti, žinokite, nes jis nėra šalių atstovas, o aš net gavau iš teisėjo, kad pažeidžiau Mediacijos įstatymą, nors man tai labai juokinga, nes aš tai žinau, kad aš jo nepažeidžiau, čia yra jo nuomonė tegu būna, viskas gerai (juokas). Nes aš pateikiau už šalis per elektroninę teismų sistemą, tai reiškia, kad aš atstovavau, o Mediacijos įstatymas sako, kad jei vykdei mediaciją, tai tu negali atstovauti vienos iš šalių, tai yra normalu, nes susižinojai kitos šalies konfidencialią informaciją, bet jeigu aš teikiu teismui dokumentus, kur aš juos teikiu nuo abiejų šalių (juokas), tai jūs man paaiškinkit kaip aš pažeidžiu tą įstatymą.

R: na, taip, išties.

I: aš jiems padedu (juokas), abiems, o ne kažkuriam vienam.

R: suprantu, nepažeidžiant abiejų šalių interesų.

I: taip, tai man, žinokite, taip juokinga, nes tas žmogus yra mediatorius, teisėjas ir vertinimo komisijoje, tai galvoju, kad nu jei nebūtų graudu, tai būtų juokinga (juokas). Bet kartais tai graudu, žinokit, pasidaro. Man asmeniškai, tai pats darbas teikia didžiulį malonumą, aš turiu visas tam reikiamas savybes, man kartais atrodo, kad aš tam gimiau ir jei aš iš to užsidirbčiau, tai aš nieko kito nedaryčiau.

R: aha, pašnekėkime šiek tiek apie savybes, kokių savybių reikia mediatoriui?

I: tai vat sakau, pirmiausiai reikia išvis mylėt žmones ir, kad tau būtų įdomu.

R: mhm.

I: ta prasme, kad tau rūpėtų jų tos problemos, kad rūpėtų jas išspręsti, bet svarbiausia, kad natūraliai, iš vidaus, rūpėtų tie žmonės. Empatija tikriausiai pavadinčiau. Svarbus lankstumas, turi turėti daug skirtingų savybių, oratorius, analitikas, klausytojas turi būti. Kiekvienam etape reikia beveik kitu žmogumi būti ir man tai labai labai patinka, man išvis, įvairovė, iššūkiai patinka. Nes jei būsi visada vienodas, tai kažin ar norės žmonės eiti, jau aš šiandieną irgi jums tikriausiai atsibodau, bet aš leidžiu sau (juokas), esat labai gera klausytoja, tikrai, kažkaip norisi jum išsikalbėti, lengva tai daryti.

R: (juokas), ačiū, malonu girdėti, išties, iš jūsų gaunu labai vertingos informacijos, jums taip sklandžiai viskas gaunasi, tai mano ausys tiesiog stačios ir gaudau kiekvieną jūsų žodį (juokas).

I: (juokas). Žmogui gi labai malonu yra išsikalbėti, grįžtant prie savybių, tai reikalingos ir tos pedagoginės, geraja prasme, savybės, nes juos gi reikia mokyti kalbėti, kultūringai elgtis, bet kartu ir mokytoju negalima tapti, reikia tai daryti nepastebimai.

R: nepraeis.

I: jo, tikrai nepraeis. Patarimų gi irgi negalima duoti, tai va čia tos savybės tokios labai savotiškos ir subtilios turi būti.

R: mhm.

I: aišku, jas galima išsiugdyti, bet labai gerai, jei jos iš prigimties jau yra.

R: natūraliau viskas tuomet gaunasi, ar ne?

I: Taip, taip, tikrai taip.

R: supratau, o sakykit kaip yra su vaikų įtraukimu į mediacijos procesą? Ar tenka įtraukti vaikus?

I: teko, bet tik kelis kartus. Aš to vengiu.

R: mhm.

I: aš esu teisininkė, bet kai susidūriau su mediacija ir supratau, kad neišvengsiu kontakto su vaikais, tai aš tada pasibaigiau šeimos konferencijos koordinatorių mokymus 40 valandų koordinatorių ir supervizorių 80. 120 val. išvis. Labai sutvirtėjau per juos. Mediacijoje turėjau vieną kartą 12 metų mergaitę, o kitą kartą 17 metų.

R: aha, tai tokio jau vyresnio amžiaus. Kaip sekėsi?

I: tikrai taip, dalyvavo kaip pilnaverčiai asmenys, vaikiškumo jokio nesijautė, tai labai lengvai viską susitarėme. Bet šiaip už tai, kad vaikai dalyvautų, nes svarbi jų nuomonė yra, tik svarbu tinkamai būt pasiruošus, turėti kompetencijų, kad atliepti jų poreikius. Aš mažiems vaikams dar tikriausiai nepribrendus. Aš labai dažnai siunčiu pas psichologą, kadangi pati tokia neesu. Aš turiu kolegą, jis labai geras psichologas ir man patinka, nes jis yra vyras, nes jis padeda atsverti mano moterišką mikroklimatą ir apskritai yra superinis specialistas, tai ir mediacijoje būna, kad dalyvauja. Ir žmonės džiaugiasi juo. Tai va tą vaikų problemą irgi per jį sprendžiu, nors esu už tai, kad reikia įtraukti į mediaciją, bet tam dar nesuaugau kaip specialistė.

R: aha, supratau. Pagalvokime apie ateitį dabar (juokas).

I: (juokas), pasvajokime.

R: kokią matote šeimos mediacijos perspektyvą Lietuvoje, sakykite, 5 metų laikotarpyje?

I: na, ei tos mediatoriaus sąlygos taps orios, tai...aš jau net nebeįsivaizduoju skyrybų be mediacijos, nu, nes tai tikrai yra ir pigiau, ir greičiau, ir gali žmonės žiūrėti vienas kitam į akis, o ne kaip teismuose išsidrasko. Ir vaikų gerovei užtikrinti labai efektyvu. Net jei vaikų neturi, ten pavyzdžiui dėl smurto, būna, kad nuoširdžiai atsiprašo, net ir susitaiko, bet taip nuoširdžiai, tokio terapinio pobūdžio yra. Ar čia keisis tie teisės aktai, ar ne, bet aš manau, kad ta mediacija liks ir labai tikiuosi, kad ji įsigalės ir bus dar plačiau taikoma, kad mediatoriui bus užtikrintos tokios pat teisės kaip ir teisininkam, uždarbis pakeltas. Manau, atsisijos mediatoriai, neliks jų tiek daug dabar kiek yra, nes tam reikia daug laiko, emocinių kompetencijų ir daug laiko. Žodžiu, tikiu, kad mediacija taps kokybiškesnė, mediatoriai profesionalesni, kad procesas būtų kokybiškas.

R: mhm. Dar grįžtant prie profesijų skirtumo, kalbėjome, kad kai mediatorius yra teisininkas, jam gali pritrūkti psichologinių žinių, o kai mediatorius yra socialinio darbo, arba psichologijos atstovas, dažnai trūksta teisinių žinių ir teisinio raštingumo. Kaip jūsų manymu būtų geriau, ar tas trūkstamas kompetencijas gilinti, galbūt įtraukti mediacijos mokymus, o gal atskirti sferas ir mediatoriais skirti tik psichosocialinės aplinkos žmones?

I: aš tai galvočiau, kad reiktų palikti galimybę mediatoriui pasirinkti ar jie nori sudaryti tą galutinę sutartį, ar ne. Nes, beabejo, kad šeimos mediacijoje labiau reikalingos psichosocialinės žinios, bet dabartinėje situacijoje, kai nėra galimybės rinktis, tai mediatoriams reikia kažkaip stiprinti savo teises žinias. Šeimos teisė yra labai lengva, sunki ji yra tik emociškai. Žmonės per praktiką mokosi. Aš dažnai konsultuoju socialinio darbo atstovus – mediatorius, pavyzdžiui. Ir labai sėkmingai sekasi. Tai aš manau, kad galėtų ta sistema būti tokia, kad galėtumėm mokytis vieni iš kitų, galėtų būti daugiau galių mediatoriui, kad galėtų pasirinkti – rengti tą sutartį, ar ne. Bet nesakyčiau, kad reiktų priskirti mediaciją kažkuriems vieniems specialistam.

R: supratau, ačiū. Išties, noriu pasakyti, kad čia yra mano toks pirmas interviu, nes aš esu pasiruošusi klausimyną, bet jūs taip gražiai pati, praktiškai punktą po punkto ir papasakojote, atsakėte į mano klausimus, jų dažnai net neuždavus, labai džiaugiuosi, gavau labai daug naudingos informacijos. Jeidar kartais kiltų kokių nors klausimėlių patikslinimui, ar galiu jus kontaktuoti tuo pačiu numeriu?

I: kaip smagu. Taip, žinoma, aš jei kartais neatsakysiu, tai būtinai perskambinsiu, jau įsivediau jūsų numerį (juokas). O palaukit, jūs pati vykdate mediaciją?

R: kol kas dar ne, bet ateities planuose yra (juokas). Esu taikiusi mediaciją dirbant su moksleiviams, tai nuo tada ja ir užsidegiau, nes tikrai labai naudingas ir efektyvus metodas.

I: taip, taip, tikrai, labai. Be to, jūs turit visas reikiamas savybes mediatoriui, labai malonu su jumis kalbėtis, labai mokat išklaust ir nukreipti, tikrai, būsit puiki mediatorė.

R: ačiū, labai smasu girdėti. Tai dar kartelį ačiū jums už skirtą laiką, daugiau nebekankinsiu, paleisiu į laisvę (juokas).

I: (juokas) ačiū jum, malonu buvo, sėkmės jums.

R: ačiū, gražaus vakaro, viso geriausio.

Priedas nr. 3 tyrimo dalyvio T 5 pirminių kodų ir kategorijų lentelė

Kategorijos	Kodo nr.	Kodai	Eilutės nr.	Interviu išrašas	
Mediacijos sklaida	1.	Su privalomosios mediacijos įvedimu pagausėjo žmonių, besikreipiančių dėl mediacijos.	37, 38, 68, 69	nuo sausio pirmosios atsirado ta privalomoji mediacija, tai taip, jų žymiai pagausėjo, nes nu, žmonės privalo ją praeiti, tą mediacijos procedūrą. Tada atsirado dvidešimtais metais ta privalomoji mediacija ir natūraliai tada, žmonės vieni per kitus pradėjo dalintis.	
	2.	Žinios apie mediacijos paslaugas perduodamos neformalioje aplinkoje.	41, 42, 59, 60	kad savanoriavau bažnyčioja ir teikiau teisines konsultacijas ir beveik visos mano konsultacijos išvirsdavo į mediacijas. su tais žmonėm, aš su jais susidraugavau ir jie ten paskui atsiųsdavo centro tų klientų, žodžiu, savo draugų įvairių	
	3.	Šeimos mediacija pristatoma socialinio darbo aplinkoje. Iš lūpų į lūpas.	49, 50, 51, 79	dar dirbdama teisme aš pristačiau mediaciją, mes susidraugavom su direktorium, mane pakvietė dirbti teisininke ir tada, jau kai aš atėjau, jau vadybininkės atvejų ir socialinės	

				<p>darbuotojos žinojo ką aš darau ir dar prieš man ateinant, jos jau buvo kelis klientus man atsiumtę.</p> <p>bet daugiausia, tai vis tiek yra iš lūpų į lūpas.</p>	
Pagrindinės šeimos mediacijos priežastys	1.	Skyrybos	55	Pagrindinė priežastis būdavo skyrybos.	
	2.	Šeimos santykiai, rūpesčiai, paslaugos šeimai.	56, 57, 58	jeigu šeimos turi kažkokių rūpesčių, pavyzdžiui, dėl vaikų, dėl tėvystės pripažinimo, suprantat, kad ten tų šeimos santykių pilna, ane, kad ten tų šeimų, kurios dabar vadinamos, kurios gauna paslaugas	
Mediatoriaus stilius	1.	Giluminių konflikto priežasčių paieškos.		Aš vistiek esu ta mediatorė, kuri, na, neturiu aš to naivaus noro visus sutaikyti, bet aš ir visas mūsų teisinių paslaugų centras dirba taip, kad pirmiausia išsiaiškinti tas gilumines priežastis ir dažniausiai galima išvengti tų skyrybų.	

Mediacijos procedūra	1.	Santuokos nutraukimas – formalumas.	96, 97, 98	jeigu ginčo tarp jų nėra ir jie nori nutraukti, pavyzdžiui, santuoką, tai būna kartais žmonės jau susitarę, bet vis tiek tai yra santykiai, tai nebent jie jau yra dėl visų absoliučiai sąlygų susitarę, tai tada, taip – formalumas.	
	2.	Procedūros prieinamumas.	99, 100, 101	šiai ta ta mediacija gali pasinaudoti betkas, kad ir milijonieriai, nes nieks nežiūri turto. Per VGTPT, tai gali betkas kreiptis.	
	3.	Apmokėjimas	101, 102, 103, 104	Kai buvo 2019 metais Valstybės ta užtikrinama, tai tada tyrė žmonių pajamas ir tada galėjo kreiptis tik su tam tikrom pajamom ir su tam tikru turto lygiu, o dabar laikoma, kad jei nėra ginčo, tai mediatorius turėtų atsisakyti mediacijos ir pasakyti, kad jie turi kreiptis į advokatą ar į teisininką.	
Žinios apie mediaciją	1.	Augantis mediacijos žinomumas	111, 112	Anksčiau tai tikrai niekada niekas nežinodavo, o dabar jau pasitaiko, kad ir su antra puse sukontaktavus, jau ir ji žino kas čia per reikalas.	

Mediatoriui kylantys sunkumai, emocijos	1.	Emocijos, jautrių situacijų valdymas.	115, 116	būna, kad žmonės pirmą kartą išgirsta iš tavęs apie tas skrybas ir dar labai supyksta, tai yra daug emocinių ir jautrių niuansų, kuriuos reikia suvaldyti.	
	2.	Stresas - iššūkis	140	man asmeniškai, pavyzdžiui, šitas stresas, būti konflikto epicentre, man visai patinka.	
	3.	Pasitenkinimas. Pagalba kitiems. Malonumas.	144, 145, 146,310,311	<p>tai kai aš būnu to konflikto epicentre ir kai aš jį suvaldau – aš jaučiu didelį pasitenkinimą ir jeigu aš žmonėm padedu, tai irgi jaučiu labai didelį pasitenkinimą, tai va, kas kitiems stresas – darbo sunkumas, tai va man tas pats stresas yra malonumas.</p> <p>Man asmeniškai, tai pats darbas teikia didžiulį malonumą, aš turiu visas tam reikiamas savybes, man kartais atrodo, kad aš tam gimiau ir jei aš iš to užsidirbčiau, tai aš</p>	

				nieko kito nedaryčiau.	
	4.	Nešališkumo išlaikymas	150, 151	visokių minčių kyla, nes mes visi esam žmonės, visi turim savo vertybes ir vieni žmonės mums iš karto pasirodo priimtinesni, o kiti galbūt ne tokie suprantami.	
Mediacijos principai	1.	Pagarba kitam	163	jie pasisako abudu, ir yra ta taisyklė, kad kitas negali pertraukinėti.	
	2.	Problemų išsakymas/ išklausymas. Efektyvi komunikacija. Terapinis pobūdis.	165, 358, 359	svarbu vienas kitą išgirsti, nes tada palengvėja, kai išsikalbi ir esi išgirstas. būna, kad nuoširdžiai atsiprašo, net ir susitaiko, bet taip nuoširdžiai, tokio terapinio pobūdžio yra	
Mediatoriaus profesijos orumas	1.	Valstybės įgaliojimai	181, 182, 183, 288,289	yra taip, kad valstybė nesuteikia pakankamai galių, pavyzdžiui, jeigu advokatai gali kaip ir visur gauti pažymą, tai mes negalim. Arba „neįgaliukas“, nes neturi reikiamo išsilavinimo, arba „neįgaliukas“ dėl to, kad tu turi dirbti už	

				108 eurus ir visus darbus pakelti	
	2.	Atlyginimas	235, 236, 293,	jeigu mediatorius vyksta į kitą miestą medijuoti, tai jam neapmokamos kuro išlaidos. tai irgi, kaip tu jautiesi su ne oriu atlyginimu.	
	3.	Procesui skirtas nepakankamas laikas	213, 214, 215	pamokėjimas 108 eurai, tai čia yra tos šešios valandos ir sutarčiai parengti yra skirta valanda, tai realiai tu jokios elementariausios sutarties kokybiškai neparengsi. Gali užtrukti kokias 3 valandas.	
Teisinės sistemos trūkumai	1.	Privalomosios mediacijos apmokėjimas	219, 220, 221	šitoj vietoj yra labai neišdirbta sistema, va aš irgi iš minusų, ką jums minėjau, tik minėjau ne kaip problemą, kad atsiradus privalomosios mediacijos institutui, gali kreiptis visi, nors aš manau, kad taip neturėtų būti, turėtų valstybė apmokėti tik sunkiai besiverčiančių žmonių	
	2.	Nesuteikiama pakankama galių	182, 183	valstybė nesuteikia pakankamai galių. pavyzdžiui, jeigu advokatai gali kaip ir visur gauti pažymą, tai mes negalim.	
Pokyčiai galintys padaryti teigiamą	1.	Mediacijos įstatymo keitimas	206	mediacijos įstatyme tai nėra įrašyta ir tada turėtų būti keičiamas įstatymas.	

poveikį šeimos mediacijos procesui					
Mediatoriaus funkcijos	2.	Mediatoriaus pasirinkimas dėl sutarties sudarymo.	208, 209, 275, 276	mediatorius neturėtų sutarčių iš viso sudarinėti, kad jo darbas yra pasiekti taikų susitarimą, o jau žmonės tada galėtų eiti pas teisininkus. mediatorius gi nėra teisininkas ir nereikėtų jam juo būti, teisininkai mokosi ketverius metus.	
Pirminės ir antrinės teisinės pagalbos specialistai	3.	Vienodos sąlygos pirminės ir antrinės teisinės pagalbos specialistams	235, 236, 237	jeigu mediatorius vyksta į kitą miestą medijuoti, tai jam neapmokamos kuro išlaidos, o antrinės teisinės pagalbos advokatų yra apmokama, nu tai kažkaip labai keistai.	
Šeimos mediacijos perspektyvai reikalingos sąlygos	1.	Ori profesija	355	mediatoriaus sąlygos taps orios	
	2.	Mediatorių ir teisininkų darbo sąlygų suvienodinimas	360, 361	mediatoriui bus užtikrintos tokios pat teisės kaip ir teisininkam, uždarbis pakeltas.	
	3.	Mediatoriaus pasirinkimas	370, 371	reiktų palikti galimybę mediatoriui pasirinkti ar jie nori sudaryti tą galutinę sutartį, ar ne	

	4.	Mokymosi sistema	374, 375, 376	Aš dažnai konsultuoju socialinio darbo atstovus – mediatorius, pavyzdžiui. Ir labai sėkmingai sekasi. Tai aš manau, kad galėtų ta sistema būti tokia, kad galėtumėm mokytis vieni iš kitų	
--	----	------------------	------------------	---	--

